

T.C.
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MEHMED ABDÜLKÂDİR'İN KAVÂİD-İ LİSÂN-I TÜRKÎ ADLI
ESERİNİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI VE
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe ÜNAL

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Zafer YEŞİLÖZ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Nevşehir

Temmuz 2013

NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MEHMED ABDÜLKÂDİR'İN KAVÂİD-İ LİSÂN-I TÜRKÎ ADLI
ESERİNİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI VE
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe ÜNAL

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Zafer YEŞİLÖZ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Nevşehir

Temmuz 2013

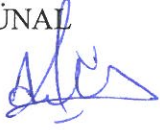
Bütün hakları saklıdır.
Kaynak göstermek koşuluyla alıntı ve gönderme yapılabilir.
© Ayşe Ünal, 2013

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ayşe ÜNAL

İmza:

“Mehmed Abdülkâdir’in Kavâid-i Lisân-ı Türkî Adlı Eserinin Türkiye Türkçesine Aktarımı ve İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Ayşe ÜNAL

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Zafer YEŞİLÖZ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

Yrd. Doç. Dr. Zafer YEŞİLÖZ danışmanlığında Ayşe ÜNAL tarafından hazırlanan “**Mehmet Abdülkadir’in Kavâid-i Lisan-ı Türkî Adlı Eserinin Türkiye Türkçesine Aktarımı ve İncelenmesi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

05/ 08/ 2013

JÜRİ:

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zafer YEŞİLÖZ

Üye: Yrd. Doç. Dr.: İ. Ethem ÖZKAN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Filiz M. ERDEM UÇAR

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 04.09.2013 tarih ve 2013.28.07 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

04.09.2013
Doç. Dr. Alper ASLAN
Enstitü Müdürü
Enstitü Müdürü

ÖZET

MEHMED ABDÜLKÂDİR'İN KAVÂİD-İ LİSÂN-I TÜRKÎ ADLI ESERİNİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI VE İNCELENMESİ

Ayşe ÜNAL

Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Temmuz 2013

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zafer YEŞİLÖZ

“Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın ve kitle olmaktan kurtararak aralarında duygu ve düşünce birliği olan bir cemiyet, yani ‘millet’ haline getirir” diyerek dilin tanımını yapan Prof. Dr. Mehmet Kaplan, bu tanımıyla milletin varlığının dilin varlığıyla mümkün olduğunu vurgulamaktadır.

Çalışmamıza konu olan eser, Mehmed Abdülkâdir tarafından 1905-1906 yıllarında yazılmış Kavâid-i Lisân-ı Türkî'dir. Bu eser, dili kurallarına uygun ve doğru bir şekilde kullanılmasını öğretmek amacıyla basılmış dilbilgisi kitaplarından biri olma özelliğini taşımaktadır.

Biz bu eseri, mevcut kurallara sadık kalıp TDK'nin *Gramer Terimleri Sözlüğü*'nü esas alarak günümüz Türkçesine aktarmaya çalıştık. Eserin yazarı Mehmed Abdülkâdir'in hayatıyla ilgili, öğretmenlik ve okul müdürlüğü yapmış olması dışında herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Üzerinde çalıştığımız bu kitabı ve tespit etmiş olduğumuz diğer yedi eserini müdürlüğünü yaptığı okulda, ders kitabı olması amacıyla bastırıldığı anlaşılmaktadır. Böylece döneminin eğitim araçlarına yeni kaynaklar ekleyerek önemli bir katkı sağlamıştır.

O dönemde kullanılan Osmanlı lisânı Türkçe, Arapça ve Farsçadan oluşan İmparatorluk dili hâline gelmiştir. Bu dönemde dil eğitimi için Osmanlı Türkçesi ile ilgili yazılmış pek çok dilbilgisi kitabından biri olan söz konusu eser, Türkî adıyla ayrılan az sayıdaki eserlerden olma özelliğiyle, çalışılmaya değer bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Dil, millet, dilbilgisi, dilin önemi, dilin kullanılması, dil eğitimi.

ABSTRACT

THE ANALYSIS and TRANSLATION of KAVÂID-İ LİSÂN-İ TÜRKÎ by
MEHMED ABDÜLKÂDİR to TURKISH
Ayşe ÜNAL
Nevsehir University, Institute of Social Sciences
Department of Turkish Language and Literature, MA Thesis, July 2013
Supervisor: Assist. Dr. Zafer YEŞİLÖZ

“Since language is a medium to transfer feelings and thoughts it makes people a community, that is, “nation”, who have common thoughts and feelings, by freeing them from just being a crowds” states Prof. Dr. Mehmet Kaplan while defining the language. With this definition, he emphasizes that it is only possible to be a nation if a language exists.

In this study, “Kavâid-i Lisân-ı Türkî” written by Mehmed Abdülkâdir in the years 1905-1906 was analysed. This work is one of the grammar books which were written for teaching how to use language properly and in accordance with the rules.

In this study, it is aimed to translate this work into (present) Turkish in reliance with Glossary of Grammar Terms prepared by Turkish Language Association. Any information about the writer Mehmed Abdülkâdir’s life has not been found except that he was a teacher and a headmaster in a school. It is understood that the work on which we are studying and seven other books were published by him to be used as course book in the school he worked. In this way, he made contribution to education materials of the period by adding new sources.

The Ottoman language spoken at that time became the empire language consisting of Turkish, Arabic and Persian. This work, one of the many grammar books about Ottoman Turkish language written for language education in that period, is worth studying on since it is one of the few works named “Türkî”.

Key Words: language, nation, grammar, the importance of language, the use of language, language education.

ÖN SÖZ

Üzerinde günümüz alfabesine aktarma çalışması yaptığımız, tam adı Kavâid-i Lisân-ı Türkî olan eser, Türkçe dilbilgisi kitabı olarak basılmıştır. Mehmed Abdülkâdir, bu eseri müdürlüğünü yaptığı okuldaki öğrencilerin, Türk dilinin kurallarını ve inceliklerini daha kolay öğrenip kullanabilmeleri için hazırlamıştır.

Mehmed Abdülkâdir, kitabını yazarken yer yer kullandığı Arapça- Farsça tamlama ve terimler dışında anlaşılır bir dil kullanmaya özen göstermiştir. Anlatılan konuların daha iyi kavranabilmesi için bol bol örnekler vermiş, her konunun sonunda konuyla ilgili sorulan sorularla konunun iyice pekiştirilmesini amaçlamıştır.

Üzerinde çalıştığımız Kavâid-i Lisân-ı Türkî adlı eser, Atatürk Üniversitesi Seyfettin ÖZEGE Yazma Eserler Kütüphanesi, 23500 arşiv numarası ile kayıtlı bulunan eserdir. Ahmed İhsan Matbaasında 1905-1906 yıllarında basılmıştır.

Çalışma konumuz olan bu eser, iki ana kısımdan ve 68 sayfadan oluşmaktadır. Birinci kısımda lisân ve harfin tanımı yapılmıştır. Yazar lisânı “İnsanların ifade-i merâm maksadıyla söyledikleri lafızların mecmû’na lisân denir.” şeklinde ve harfî ise “Ağzın bir keyfiyet-i mahsusa ile mahrec mu’ininden çıkan seslerdir ki mânâsı olmayıp teşkîl-i kelimâtta kullanılır.” diyerek tanımlamıştır.

İkinci bölümde kelimeler, türleri ve kullanım şekillerine göre sınıflandırılmış ve bu sınıflandırma sonucu kelime türleri toplam beş fasılda anlatılmıştır. Bu fasıllar kendi içinde alt başlıklara da ayrılmıştır. Birinci fasılda isimler ve isim türleri hakkında bilgiler vardır. İkinci fasılda sıfat ve sıfat türleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Üçüncü fasılda zamir ve zamir türleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Dördüncü fasılda fiil ve fiil çeşitleri, beşinci fasılda ise edatlar ve

edat çeşitleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu her fasıl kendi içinde başlıklara ayrılmaktadır.

Çalışmamız, eserin rahatlıkla okunup anlaşılmasını sağlamak amacıyla Osmanlı Türkçesi'nin dil yapısının kurallarına bağlı kalınarak yeni yazıyla günümüz Türkçesine aktarıldı. Ayrıca metinde bulunan dizgi hataları düzeltildi.

Çalışmamızın günümüz Türkçesine aktarılmasını tamamladıktan sonra sözlüğünü ve giriş bölümünü oluşturduk. Giriş bölümünde “*Yazarı ve Yazılış Amacı*” alt başlığında, kitabın yazarı hakkında elde ettiğimiz bilgiler ve bu kitabın yazılış amacıyla ilgili bilgiler verdik.

“*İçeriği*” alt başlığında kitabın içeriğinden kısaca söz ederek içerikte yer alan konular ile ilgili olarak aşağıda vermiş olduğumuz örnek de dâhil olmak üzere birkaç örnek verdik:

İsm-i cins bir cinsi tekmûl bildirir.

İsm-i hassa hükmü ferde verdirir

Ad denince cümle adlardır murad

Ahmet adı akli zâta erdirir

At ise ism-i cins Ahmet ise ism-i hâs

Bu kıyas esmayı tefrik ettirir.

“*Dil ve Anlatımı*” alt başlığında yine kitaptan örnekler verilerek dil ve anlatımda özellikle vurgulanan yerleri belirttik. “*Sonuç*” bölümünde ise giriş bölümünde yazdığımız alt başlıkların kısaca bir değerlendirmesini yaptık.

Giriş bölümünde bulunan diğer bir başlık olan “*Kitabın Günümüz Türkçesine Aktarılırken İzlenen Yol*” bölümünde ise metni nasıl aktardığımızdan söz ettik.

Metnin yazarının kullandığı imlâ ve noktalama işaretlerine sadık kalınarak okunduğunu belirttik.

Dilbilgisi kitabı olarak hazırlanan, üzerinde çalıştığımız eserde anlaşılır bir dil kullanılmasına rağmen, bugün kullanımları az olan ve anlamlarını bilmediğimiz kelimelerden oluşan bir sözlük hazırlayıp son bölüme yerleştirdik. Farklı araştırmacıların da değerlendirme yapabilmesi amacıyla çalışmamızın sonuna Kavâid-i Lisân-ı Türkî'nin orijinal metnini ekledik.

Yüksek lisans tezi olarak bu kitap üzerinde çalışma fırsatını bana sunan, bilgi ve tecrübesiyle beni yönlendiren, sağladığı kolaylıklar ve ilmî yayın desteğini üzerimden hiç esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Zafer Yeşilöz'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayşe ÜNAL
Nevşehir 2013

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1. Kitap Üzerine	1
1.1. Yazarı ve Yazılış Amacı	1
1.2. İçeriği	2
1.3. Dili, Anlatımı	5
1.4. Sonuç	6
2. Kitabın Günümüz Türkçesine Aktarılırken İzlenen Yol.....	7
2.1. Metin	7
2.2. İmlâ ve Noktalama	7
AKTARIM METNİ	10
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
1.1. Lisân	10
1.2. Harf	11
1.3. Harflerin Elsineye Taksimi	11
1.4. Harflerin Kırâat İtibariyle Taksimi	12
1.5. Harflerin İmlâ Cihetiyle Taksimi	13
1.6. Hurûf-ı Şemsiyye ve Kameriyye.....	13
1.7. Harflerin Aksâm-ı Mütenevvi'â Taksimi:.....	14
1.8. Hemze	15
1.9. Hareke	16
1.10. Hareke-i Harfiyye.....	17
1.11. Harekât-ı Tabiyye.....	18
1.12. Kelime	19
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	21
2.1. BİRİNCİ FASIL.....	21
2.1.1. İsim.....	21
2.1.2. Havâs Esmâı.....	22
2.1.2.1. Kemiyyet	22
2.1.2.1.1. Kemiyyet-i Esmâ-i Arabîyye	23
2.1.2.1.2. Kemiyyet Esmâ-i Farisîyye.....	24
2.1.2.1.3. Esmâ-i Ecnebiyye.....	25
2.1.3. Keyfiyyet-i Esmâ	27
2.1.3.1. Kefiyyet.....	27
2.1.3.1.1. İsm-i Mekân	27
2.1.3.1.2. İsm-i Tasgîr	28
2.1.3.1.3. İsm-i Âlet	28

2.1.4. Haysiyet-i Esmâ	29
2.1.4.1. Mücerret	29
2.1.4.2. Mef'ûlün Bih	29
2.1.4.3. Mef'ûlün İleyh	29
2.1.4.4. Mef'ûlün Fih	29
2.1.4.5. Mef'ûlün Anh	30
2.1.4.6. Mef'ûlün Lih	30
2.1.4.7. Mef'ûlün Ma'a	30
2.1.4.8. Muzâfün İleyh	30
2.1.4.9. Muzâf	30
2.1.5. Terkîb-i İzâfî	31
2.1.5.1. İzâfet-i Lâmiyye	32
2.1.5.2. İzâfet-i Beyâniyye	32
2.1.5.3. İzâfet-i Teşbihîyye	33
2.2. İKİNCİ FASIL	33
2.2.1. Sıfat	33
2.2.1.1. Sıfat-ı Semâiye	34
2.2.1.2. Sıfat-ı Kıyâsiye	34
2.2.1.3. Esmâ-yı 'Âdâd	37
2.2.1.4. İsm-i İşaret	38
2.2.1.5. Mübhemât	40
2.3. ÜÇÜNCÜ FASIL	41
2.3.1. Zamir	41
2.3.1.1. Zamîr-i Şahsî	41
2.3.1.2. Zamîr-i İzâfî	41
2.3.1.3. Zamîr-i Nisbi	42
2.3.1.4. Zamîr-i Fiilî	42
2.3.1.5. Zamîr-i Vasfî	43
2.3.2. Masdar	44
2.3.2.1. Masdarın Envâ'ı	45
2.3.2.1.1. Masdar-ı Fiilî	45
2.3.2.1.2. Masdar-ı İsmî	45
2.3.2.1.3. Masdar-ı Vasfî	45
2.3.2.1.4. Masdar-ı Te'kîdî	45
2.3.2.1.5. Masdar-ı Tahfîfî	45
2.3.2.1.6. Hâsıl-ı Masdar	45
2.3.2.1.7. İsm-i Masdar	45

2.3.3. Fâil, Mef'ûl	46
2.3.4 Malûm, Meçhûl	47
2.3.5. Mûteaddî, Lâzım	48
2.4. DÖRDÜNCÜ FASIL.....	49
2.4.1. FİİL	49
2.4.1.1. Fiil-i Zamânî	49
2.4.1.2. Fiil-i İltizâmî	53
2.4.1.3. Fiil-i Vücûbî.....	54
2.4.1.4 Emr-i Hâzır.....	54
2.4.1.5. Emr-i Gâib.....	55
2.4.1.6. Fiil-i Fer'î.....	56
2.4.1.7. İsm-i Fâil	56
2.4.1.8. İsm-i Mef'ûl	56
2.4.1.9. Sıfat-ı Müşebbehe	57
2.4.1.10. Sıfat-ı Mübalağa.....	57
2.4.1.11 Ef'âl-i Mürekkebe	58
2.4.1.12. Fiil-i Hikâye	58
2.4.1.13. Fiil-i Rivâyet	59
2.4.1.14. Fiil-i Şartî	59
2.4.1.15. Tasrif-i Ef'âl-i Hikâyât.....	60
2.4.1.16. Tasrif-i Ef'âl Rivâyet	62
2.4.1.17. Tasrif-i Ef'âl-i Şartıyye.....	63
2.4.1.18. Sîga-i İstifhâmiyye	64
2.4.2. İkinci Kısım Ef'âl-i Mürekkebe	65
2.4.2.1. Ef'âl-i İktidâriyye.....	65
2.4.2.2. Ef'âl-i Ta'ciliyye.....	65
2.4.2.3. Ef'âl-i Zamâniyye	66
2.4.2.4. Ef'âl-i İstimrâriyye.....	66
2.4.2.5. Ef'âl-i Mukarrebe.....	67
2.4.2.6. Rabt Sîgaları.....	68
2.5. BEŞİNCİ FASIL	70
2.5.1. Edavât Yâhud: Hurûf-ı me'ânî.....	70
SONUÇ.....	77
KAYNAKÇA	79
EKLER.....	82
SÖZLÜK	82
TIPKIBASIM	95

ÖZ GEÇMİŞ.....	164
-----------------------	------------

GİRİŞ

1. Kitap Üzerine

1.1. Yazarı ve Yazılış Amacı

Kitap, dış kapağındaki bilgilerden anlaşılacağı üzere Mekteb-i Saadet adlı okulda, yine kapak üzerindeki bilgilerden hareketle okul müdürü M. Abdülkâdir tarafından derslerde okutulmak üzere hazırlanmıştır.

Bu kitabın yazarı hakkında pek malûmat bulunmamaktadır. Adının Mehmet Abdülkâdir olduğu ve bu kitabı dışında:

1. Rehber-i Nevzâd-ı Vatan Yahud Osmanlı Elifbası, Mahmud Bey Mtb., 1328/1912.
2. Müntehebât-ı Kırâat-ı Edebiye, Mürettibin-i Osmaniye Mtb.1327/1911.
3. Sualli ve Cevaplı Muhtasar Sarf-ı Türkî, Ahmed İhsan ve Şürekâsı Mtb, 1313.
4. Elifba-yı Türkî, Mürettibin-i Osmaniye Mtb, 1911.
5. Malûmat-ı Medeniye ve Ahlâkiye, Matbaa-i Ketran Bedrosyan 1326/1910.
6. Esmâ-i Türkiyye, Ahmed İhsan Mtb. 1905.
7. Çocuklarıma Elifba-yı Türkî, Mürettibîn-i Osmaniye Matbaası: İstanbul, Yayınevi: Saadet ve Tefeyyüz Kütüphaneleri, H. 1327 (1911).

Adlarında yedi adet kitabı daha bulunmaktadır. Kitapların isimlerinden de anlaşılacağı üzere daha çok Türkçe dilbilgisi konularında eserler vermiştir. Bir okulda görev yapması hasebiyle öğretmen olduğunu anladığımız Mehmed Abdülkâdir aynı zamanda söz konusu okulun müdürlüğünü de yapmıştır. Hayatı hakkında geniş bir bilgiye sahip olamadığımız yazar, döneminde Türkçe dilbilgisi

konularıyla yeterince ilgilenmiş ve bu konuda çok sayıda eser yazmıştır. Yazarın eserlerinin birçok nüshası çeşitli kütüphanelerde bulunmaktadır.

İncelediğimiz bu eser Mekteb-i Saadet* Müdürü M. Abdülkâdir tarafından yazılmış ve muhtemelen söz konusu okulda ders kitabı olarak okutulmuştur. Bu bilgilerden hareketle, eserin yazılış amacının ilmî bir çalışma olmasından çok, öğrencilere ders kitabı olarak hazırlanması muhtemeldir.

1.2. İçeriği

Kavâid-i Lisân-ı Türkî, Türkçe dilbilgisi kurallarını anlatan küçük bir kitaptır. Kitap iki ana kısımdan oluşmaktadır.

Birinci kısım lisânın tanımı ile başlar; yazar lisânı “İnsanların ifade-i merâm maksadıyla söyledikleri lafızların mecmû’na lisân denir.” şeklinde tanımlar ve çeşitli özelliklerini kısaca belirterek bu bölümün diğer konularından harf konusuna geçmektedir. Yazar harfi şu şekilde tanımlar: “Harf: Ağzın bir keyfiyet-i mahsusa ile mahrec mu’inden çıkan seslerdir ki mânâsı olmayıp teşkîl-i kelimâtta kullanılır.” Bu tanımı verdikten sonra yazar Osmanlıcada kullanılan harfleri tanımlar ve özelliklerine göre sınıflandırır. Bunların yanında bu kısımda hareke ve kelimenin tanımları da yapılarak bölüm bitirilmektedir.

Bu bölümle ilgili bir diğer ilgi çekici husus ise harflerin taksimi ile ilgili kısımlardır. Yazar harfleri “*Harflerin Elsineye Taksimi, Harflerin Kırâat İtibariyle Taksimi, Harflerin İmlâ Cihetiyle Taksimi*” şeklinde üç başlıkta sınıflandırmıştır. Bu meyanda yazar Osmanlı Türkçesinde kullanılan harflerin Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerde farklı kullanımlarını göstermiştir. Arapçadaki (ع, غ), Farsçadaki (چ, ج) gibi ve Türkçe kullanılan (ک, ف) “kaf” ve “kef” harflerinin kullanımı ile ilgili bilgiler

---

* Mekteb-i Saadet Rüştiyesi 1320 Hicri (1902 M.) senesinde açılmıştır. Eski Ali Paşa semtinde bulunmaktadır. (Kodaman, 100: 1999). Bu bilgilerin dışında daha fazla bilgiye sahip olamadığımız bu okulun müdürü, incelediğimiz söz konusu eserin kapak sayfasındaki bilgiden öğrendiğimiz üzere, yazarımız Mehmed Abdülkâdir’dir.

vermektedir. Ayrıca bu bölümde hemze, med gibi harflerin özellikleri ve kullanım yerleri hakkında da bilgiler verilmektedir. Bu bölümde bir diğer imlâ hususiyeti olan şemsî ve kamerî harfler hakkında da kullanım şekilleri ve yerleri hakkında bilgiler verilmektedir.

Kitabın ikinci ana kısmında ise kelime türleri ile ilgili bilgileri bulmaktayız. Bu bölüm kelimelerin türleri ve kullanım şekillerine göre sınıflandırılmış ve bu sınıflandırma sonucu toplam beş fasılda kelime türlerini anlatmıştır. Bu fasıllar kendi içinde alt başlıklara ayrılmaktadır. Birinci fasılda isimler ve isim türleri hakkında bilgiler vardır. İkinci fasılda sıfat ve sıfat türleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Üçüncü fasılda zamir ve zamir türleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Dördüncü fasılda fiil ve fiil çeşitleri, beşinci fasılda ise edatlar ve edat çeşitleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu her fasıl kendi içinde başlıklara ayrılmaktadır. Konuyu bu şekilde ayrıntılı bir şekilde inceleme fırsatı yakalayan yazar; kitabında öğrettiği konuyu pekiştirmek için her konunun sonuna sorular eklemiştir. Ayrıca bazı bölümlerin anlaşılması için yazılan nazım parçaları da kitabın bir diğer ilgi çeken özelliğidir.

“[16]İsm-i Hâs: Yalnız bir şahsa veya bir şeye delâlet eden kelimedir: (Çamlıca, İstanbul, Ahmet, Tuna) gibi ki “Çamlıca” bir mevki-i dil-firîbin “İstanbul” pâyitaht-ı saltanat-ı seniyye olan bir şehir şöhret-i şârın “Ahmet” bir zâtın “Tuna” bir nehrin ismi olup her mevkie: Çamlıca, her şehre: İstanbul, her zâta: Ahmet, her nehre: Tuna denilemez.

İsm-i cins bir cinsi tekâmül bildirir.

İsm-i hassa hükmü ferde verdirir

Ad denince cümle adlardır murad

Ahmet adı aklı zâta erdirir

At ise ism-i cins Ahmet ise ism-i hâs

Bu kıyas esmayı tefrik ettirir.

- 1. İsim-i mutlak neye derler?*
- 2. Ne gibi?*
- 3. Akıl ile bilinen isimler ne gibi?*
- 4. Hayal ile bilinen isimler hangileridir?*
- 5. His ile bilinen isimlere birer misâl bulunuz?*
- 6. İsimler mânâ cihetiyle kaç kısma münkasımdır?*
- 7. İsm-i ayn neye derler?*
- 8. İsm-i zât neye derler?*
- 9. Birer misâl söyleyiniz?*
- 10. İsm-i cins neye derler ve ne gibi?*
- 11. İsm-i hâs neye derler ve ne gibi?*
- 12. Beş adet ism-i cins bulunuz?*
- 13. Beş adet de ism-i hâs söyleyiniz?*
- 14. İsm-i cins ve ism-i hâs için yazılan beyit hatırmızda mı?"*

Döneminde yazılmış diğer sarf ve nahiv kitaplarının birçoğu gibi okullarda öğrencilere ders kitabı mahiyetinde hazırlanan Kavâid-i Lisân-ı Türkî yukarıda da örnekte gösterdiğimiz gibi, ilmî bir çalışma olmaktan ziyade, bir ders kitabı mahiyetindedir.

Mehmet Abdülkâdir kitabında açıkladığı her terimin ardından bol bol örnek vermiştir. Bu özellik de konunun daha iyi öğrenilmesi için etkili bir yol olmaktadır. Fiil çekimlerinde her bir konu için farklı fiiller kullanmıştır. Kitap, örnek kelime açısından oldukça bol malzeme vermektedir.

Daha çok kelime türleri ve alfabe üzerinde duran kitapta Türkçe dilbilgisi kurallarına da rastlamak mümkündür.

[46] “*Fakat madde-i asliyyenin âhiri sâkin olan yerlerde madde-i asliyyenin son harfini meskûr okumak şive-i lisandandır.*”

Kitabın son bölümünde edatlar ve kullanım yerleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Yazar bu bölümde ünlem, seslenme ve nidâ edatlarını tek tek vererek bunları açıklamıştır. Bu özelliği ile kitap ilgi çekicidir.

Son olarak, kitapta imlâ ve noktalama ile ilgili bölüm bulunmamaktadır. Bu özelliği ile diğer sarf ve nahiv kitaplarından farklılık göstermektedir.

1.3. Dili, Anlatımı

Mekteb-i Saadet Rüştüyesi’nde ders vermek amacıyla kaleme alınan bu kitabın dili çok sade değildir. Örnekler ve anlatım açık olsa da kullanılan terimlerin birçoğunun Farsça ve Arapça olması kitabın anlaşılabilirliğini bir nebze düşürmektedir.

“[44] *Fiil-i Zaman: Kendisinde zât ve zaman mülahaza olunarak bir işe delalet eden kelimelerdir ki: (mazî, şuhûdî, mazî-i naklî, fiil-i hâl, fiil-i müzâr’i, fiil müstakbel, fiil iltizâmî, fiil vücûbî, emr-i hazır, emr-i gâib) namlarıyla dokuz sîga-i muhtelifeye ayrılırlar.*”

Arapça ve Farsça terimlerin sık sık kullanılması anlaşılabilirliği bir nebze azaltsa da döneminin dil anlayışına göre bu normal bir durumdur. Bu açıdan kitap dönemine göre anlaşılabilir ve ders kitabı olarak okutulmuştur.

Kitap düzenlenirken Türkçedeki kelime türlerini tanıtmak, onların doğru ve iyi kullanımlarını sağlayan kuralları ve incelikleri göstermek amaçlanmıştır. Bu açıdan yazar, sadece kavramları açıklamakla yetinmemiş, ayrıca her konunun sonunda bol bol örnekler vermiştir. Bunların yanında her bölümün sonunda çok

sayıda soru sorarak bölümün bir nev'i tekrarını yapmaktadır. Bu özelliği ile orijinal bir eserdir.

Bunların yanında, "ihtar", "tenbih," "fakat" gibi açıklayıcı ve uyarıcı başlıklar koyarak ilgili konularda okuyucuya uyarılarda bulunmaktadır.

"Tenbih

Türkçe terhib-i tavsiflerde "mevsûf" cem olsa da "sıfat" müfret olarak gelir: Büyük şehirler, yüksek binalar, güzel saraylar, çalışkan insanlar gibi

Kâide: Sıfatlar mahzûf olan mevsûfları 'itibâriyle cemlenirler: güzeller, zenginler, âlimler, âkîller, züğürtler, cahiller gibi."

Kavâid-i Lisân-ı Türkî kitabı tüm bu özellikleriyle okuyucusuna ve okutulduğu okuldaki öğrencilere genel hatlarıyla lisân ve kelime türleri konusunda yeterli bilgiler vermektedir.

1.4. Sonuç

Tüm bu anlattıklarımızı özetleyecek olursak: Kavâid-i Lisân-ı Türkî kitabı, yazıldığı dönemin dilindedir. Ancak çok sade olmayan bu dil anlatımda açık ve düzenli kullanılmıştır. Bu özelliğiyle Türkçeyi iyi öğretmek için hazırlanmış kitapların iyi bir örneğidir. Seçilen örneklerin sadeliğinin ve çeşitliliğinin fazla olması kitabın önemli özelliklerinden birisidir. Kelimeler arasındaki küçük farklılıkların dahi gösterilmesi, dilbilgisi konusunda okuyucuya yeterli bilgiyi sunmaktadır. Bu özellik ile döneminin önemli sarf kitapları arasındadır. Ancak tüm bu saydığımız olumlu özelliklere rağmen M. Abdülkâdir'in bu kitabı çok fazla bilinmemektedir.

Kitabın konu olarak eksik yanı imlâ ve noktalama bölümlerini olmayışıdır. Bu bölümlerin yokluğu tam bir sarf kitabı olma özelliğini yitirmesine neden olmuştur.

Ayrıca bir başka olumsuz özellik ise, kitapta birçok dizgi hatasının olmasıdır.

2. Kitabın Günümüz Türkçesine Aktarılırken İzlenen Yol

2.1. Metin

Metin günümüz Türkçesine aktarılırken mevcut kurallara sadık kalınarak okundu. Kurallar dâhilinde TDK'nin Gramer Terimleri Sözlüğü incelenerek buradaki terimler kullanıldı. Ayrıca metinde bulunan dizgi hataları düzeltildi.

2.2. İmlâ ve Noktalama

Metin, yazarın kullandığı imlâ ve noktalama işaretlerine sadık kalınarak okundu. Ancak dizgi hatasından ve dönemin baskı yetersizliğinden kaynaklanan bariz hatalar, günümüz imlâ kurallarına göre düzeltildi.

Metnin üzerinde günümüz okuyucusuna kolaylık sağlamak amacıyla dizgide şu değişiklikler yapıldı:

1. Yazarın vermiş olduğu dipnotlar, yıldız şekliyle verildi.
2. Ayraç, yay ayraç ve köşeli ayraç için de verilmesi gereken ancak verilmeyen yerler ayraç içinde verildi.
3. Belirli olması gereken kavramlara getirilen ekler, kesme işareti ile ayrıldı.
4. Metnin sayfa numaraları [ ] köşeli ayraç içinde gösterildi.
5. İsim ve fiilin çekim tabloları, sayfa düzeni bakımından daha uygun biçimde yerleştirildi.
6. Bazı tanımlarda tanımlanan kavramdan sonra virgül (,) koymak gerekti.

KAVÂID-İ LISÂN-I TÜRKÎ

Muharriri:

Mekteb-i Saadet Müdürü

M: Abdülkâdir

Maarif nezâret celîlesinin fi 25 Muharrem sene 325 ve fi 27 Şubat sene 322 tarihli ve 435 (2394) numrolu ruhsatnâmesiyle tab' olunmuştur.

Birinci Tab'

Her hakkı sahibine aittir.

Mühürsüz nüshalara sahte nazarıyla bakılacaktır.

Dersaadet

Matbaa-yı Ahmet İhsan

1323(1905-1906)

AKTARIM METNİ

[1]BİSMİLLAHİRRAHMANNİRRAHİM

1. BİRİNCİ BÖLÜM

MEDHAL

1.1. Lisân

İnsanların ifade-i merâm maksadıyla söyledikleri lafızların mecmû'na lisân denir. İşbu lafızlar ile insanlar yalnız karşısındakine merâmını ifade edebilip gâipte bulunanlara maksadını beyân edemediklerinden harflere 'alâmet olmak üzere birtakım şekiller icat ve bunlar birbirine tevessül edilerek elfâz ve bu vasıta ile mânâ beyân ve ifade olunmaya başlamıştır ki eşgâl-i mezkûreye: (harf, nokta, işaret) denilmiş ve bunları birbirine rabt etmeye de yazı tesmiye olunmuştur.

Bir lisânı bilmek demek o lisân ile gerek şifâhen ve gerekse tahriren merâmını güzelce anlatmak iktidarını hâiz olmak demektir.

Lisânımızın aslı Türkçedir, fakat sonradan Arabî ve Fârisîden birçok kelimât ve kavâ'id karışarak revnak ve letâfet bulmuş ve "Osmanlı" unvan-ı celâlet iktirânıyla tevsîm ve tebcîl edilmiştir.

1. Lisân neye derler?
2. Gâiplere merâmı beyân için neler icat olunmuştur?
3. O şekillere ne derler?
4. Lisânımızın aslı nedir?
5. Sonradan hangi lisânlarla birleşmiştir?

6. Lisân bilmek ne demektir?

[3] 1.2. Harf

Harf: Ağızın bir keyfiyet-i mahsusa ile mahrec mu'ininden çıkan seslerdir ki mânâsı olmayıp teşkîl-i kelimâta kullanılır.

Türkçe sözleri yazmak için kullanılan harfler Arapçadan alınan "م, ن, و, ه, ي" harfleridir. Bu harflerle Osmanlıca ve Farisî kelimelerin hepsini yazmak mümkün olmadığından sonradan Farisîye mahsus olan: "چ, پ, گ, ژ" harfleriyle Türkçeye mahsus olup "ك, ق, ك, ل" gibi okunan kâf-i Türkîler ilâve olunmuş ve bununla Osmanlıcanın harfleri otuz beşe bâliğ olmuştur ki bunlara: (harf-i hece) veya (Alfabe) veyahut (hurûf-ı mebânî) denir.

Hurûfâtın isimleri : "elif, be, te, se, cim, ilh. dir. Ve müsemmaları da "ث, ج, ب, ت" ilh. dir.

1. Harf neye derler?
2. Türkçeyi yazmak için kullanılan harfler nereden alınmıştır?
3. Farisîden alınan harfler hangileridir?
4. Türkçeye mahsus olan hangileridir?
5. Osmanlıcanın harfleri kaçâ bâliğ olmuştur?
6. Bu harflere ne derler?
7. Harflerin isimleri nedir?
8. Müsemmalarıyla nasıl telaffuz olunurlar?

[4] 1.3. Harflerin Elsineye Taksimi

Otuz beş hurûf-ı heceden: "ژ, گ, پ, چ" Arabîde olmayıp Osmanlılarla Acemler beyninde ve "ع, ط, ظ, ص, ض, ط, ظ, ع" Türkîde ve lisân-ı Türke mahsus olan üç türlü kâf dahi Arabî ve Farisîde yoktur.

Harflerin elsiyeye taksiminden maksat mesela: “hekim, zâkir, akl, deniz, beniz, değirmi, jale, han, piyâle kelimelerinden (hekim, zâkir, akl) kelimeleri Arabî ve (deniz, beniz, değirmi) kelimeleri: Türkî ve (jale, hâk, piyâle) kelimelerinin Farisî oldukları yek nazarda anlaşılır. Müşterek kelimeler içinde lugât kitaplarına müracaat lazımdır.

1. Otuz beş hurûf-ı hecâ kaç lisân beyninde müşterektir?
2. Arabîye mahsus olan harfler hangileridir?
3. Türkçeye mahsus olanları ta'dâd ediniz?
4. Farisîye mahsus olanları sayınız?
5. Harflerin elsiyeye taksiminden maksat nedir?

1.4. Harflerin Kırâat İtibariyle Taksimi

Harfler kırâat itibariyle ikiye ayrılır. Bunlardan bir kısmına: “Hurûf-ı hafife” ve diğerine hurûf “sakîle” denir.

[6] Hurûf-ı hafife, sadaları ince olan harflerdir ki şunlardır: "ي, ه, و, ن, م, ل, ا, ب, ت, ث, ج, د, ذ, ر, ز, س, ش, ف, ك" harfleridir.

Misâl: (ekmek, bebek, tekerlek, sevr, cennet, çerez, dere) gibi.

Hurûf-ı sakîle sadaları kalın olan harflerdir ki şunlar: “خ, ص, ض, ط, ظ, ع, غ, ق, ح” harfleridir.

Misâl: (hakim, hâlık, sâim, darbe, tabur, zalâm, ulûm, gurûr, kaza) gibi.

1. Hurûf-ı hece kırâat itibariyle kaç kısma ayrılır?
2. Bir kısmına ne derler?
3. Diğer kısmına ne derler?
4. Hurûf-ı hafife neye derler?
5. Hangileridir?
6. Hurûf-ı sâkîle neye derler?

7. Ta'dâd ediniz?

8. Bunlara birer misal getiriniz?

1.5. Harflerin İmlâ Cihetiyle Taksimi

Harfler imlâ cihetiyle ikiye ayrılır bunlardan bir kısmına hurûf-ı muttasıla, diğerine hurûf-ı munfasıla denir.

Hurûf-ı muttasıla: Yazılışta alt taraflarına diğer harfler bitişebilenlerdir ki şunlardır: “ب, پ, ت, ث, ج, چ, ح, خ, س, ش, ص, ض, ط, ظ, ع, غ, ف, ق, ك, گ, ل, م, ن, ه, ي” harfleridir.

[7] Misâl: beşlik, teklik, keşkek, celp, akl, kalem gibi

Hurûf-ı münfasıla: Yazılışta alt taraflarına diğer harfler bitişemeyenlerdir ki şunlardır: “ا, د, ذ, ر, ز, ژ, و” harfleridir.

Misâl: “At, dere, zirâ, zirve, jenin, vâlîde” gibi.

1. Harfler imlâ cihetiyle kaç kısma münkasımdır?

2. Bir kısmına ne derler?

3. Diğer kısmına ne derler?

4. Hurûf-ı muttasıla neye derler?

5. Ta'dâd?

6. Hurûf-ı münfasıla neye derler?

7. Sayınız?

8. Birer misâlle getiriniz?

1.6. Hurûf-ı Şemsiyye ve Kameriyye

Çok kere Arabî isimlerin evveline harf-i tarîf denilen: “el” kelimesi gelir ve bu itibarla yirmi sekiz hurûf-ı hece-i Arabîye iki kısma ayrılıp bir kısmına: (hurûf-ı şemsiyye) diğerine: (hurûf-ı kameriyye) denir.

Hurûf-ı Şemsiyye: “ن, م, ل, ظ, ط, ص, ض, ش, س, ز, ر, د, ذ, ر, ز, س, ش, ص, ض, ط, ظ, ل, م, ن” harflerinden ibarettir. Bunların evveline (lam-ı tarîf) dahil olduğu zaman o kelimenin (Lâ'mı) okunmadığı gibi hurûf-ı mezkûrede teşdîd ile okunur.

Misal: Et-tevbe, et-tevvâb, ed-delâle, ez-zâkir, ez-ziyâde, ilh. gibi.

Hurûf-ı Kameriyye: “ا, ب, ج, ح, خ, ع, غ, ف, ق, ك, و, ه, ي” harfleridir ki el harf-i tarîfinin Lâ'mı kendilerinde lafzan zâhir olur.

[8] Misâl: el-arz, el-bâb, el-cevâb, el-hâc, el-ganî ilh. gibi. Fakat huruf-ı şemsiyye gibi teşdîd ile okunmayıp hareke-i aslîyesiyle telaffuz olunurlar ve bu harf-i tarîf Türkçe ve Farisî kelimâtın evveline dâhil olamayıp yalnız Arabî kelimâta mahsustur.

1. Hurûf-ı hece-i Arabî kaç kısma ayrılıyor?
2. Bu kısımlara ne derler?
3. Harf-i şemsiyye kaç harftir?
4. Nasıl okunur?
5. Hurûf-ı kameriyye kaç harftir?
6. Nasıl okunur?
7. Birer misâl getiriniz?
8. Bu ka'ide Türkî ve Farisîde câri midir?

1.7. Harflerin Aksâm-ı Mütenevvi'a Taksimi:

Hurûf-ı hece: “Hurûf-ı müteşâbiha, hurûf-ı mütekâribe, hurûf-ı mütebâide, hurûf-ı kısım, hurûf-ı ze[v]lake, hurûf-ı halk namlarıyla altı kısma daha münkasım olur.

Hurûf-ı Müteşâbihe: “ع, ح, خ, ص, س, ت, ط, ت, ع” gibi sedaları birbirine ziyâde benzeyen harflerdir.

Hurûf-ı Mütেকârîbe: “ب, د, ذ, ض, ظ” gibi muharriçleri birbirine yakın olan harflerdir.

Hurûf-ı Mütebâide: “ب, م, ج, ع” gibi muharriçleri birbirlerine uzak olan harflerdir.

[9] **Hurûf-ı Kısım:** “ب, ف, و, م” gibi telâffuzları dudak vasıtasıyla olan harflerdir.

Huruf-ı Zevlake: “ب, ف, ل, م, ن” gibi lisâna sürat ve keskinlik veren harflerdir.

Hurûf-ı Halk: “ح, خ, ع, غ, ه” harflerinden ibarettir.

1. Hurûf-ı hecenin aksâm-ı mütenevviasını ta’ dâd ediniz?
2. Hurûf-ı müteşâbihe neye derler?
3. Hurûf-ı mütেকârîbe neye derler?
4. Hurûf-ı mütebâide neye derler?
5. Hurûf-ı kısım neye derler?
6. Hurûf-ı zevlakiyye neye derler?
7. Hurûf-ı halk hangileridir?
8. Hangi lisânda müsta’meldir?
9. Birer misâl getiriniz?

1.8. Hemze

Elif : Harfi bir harf-i hevâidir ki Arabîde harekelisine: “hemze” ve hârekesiz olanına (elif) denir.

Lisân-ı Türkîde hemze şu işarete (ء) denir ve hiçbir vakit elif tanılmaz.

Türkçede elif iki türlüdür. Biri: “elif-i maksûre” diğeri: “elif-i memdûde” dir.(et, ekmek, eş) gibi harf olarak telâffuzda aşikâr olan eliflere (elif-i maksûre). (akşam, alaca) gibi meddli olarak yazılan (eliflere elif-i memdûde) derler.

[10] Arapçada: Elif-i maksûre: Hurûf-ı asliyyeden hariç olup(ع)şeklinde yazılan ve elif gibi okunan ya'lara denir: {deva, fetva} gibi.

Elif-i Memdûde: Hurûf-ı asliyyeden hariç olarak umudan yazılan ve kendinden sonra bir de “ ء ” hemze bulunan eliflerdir: {sahrâ, evvelîyen} gibi.

1. Hemze neye derler?
2. Lisân-ı Türkîde hemze neye denir?
3. Türkçede elif kaç nev'idir?
4. Elif-i maksûre neye derler?
5. Elif-i memdûde neye derler?
6. Arapçada elif-i maksûreler nasıl yazılır?
7. Elif-i memdûdeler nasıl yazılır?
8. Dördüne de birer misal getiriniz?

1.9. Hareke

Hareke: Harflere 'âruz olan bir keyfiyettir ki harflerin okunmalarına hizmet ederler. Lisân-i Türkîde hareke ikiye ayrılıp birine(hareke-yi resmiyye) diğerine: (hareke-yi harfiye) derler.

Hareke-yi Resmiyye: Türkçe: “üstün, esre, ötre” Arapça: “fetha, kesre, zamme ” tabir ettikleri işaretlerdir ki şunlardır (ُ , ِ , َ) lisân-ı Türkîde hareke-i resmiyyeler zaruret olmadıkça hıfz olunur, fakat mezkûr harakeler konmuş gibi okunur.

Üstün esre ötre dir hareke

Getirir kârie bunlar meleke

[11] Lisân-ı Arabîde harekât-ı resmiyyenin ikişer kat olmalarından ibaret birer nev'ileri daha vardır ki şunlardır: (ْ , ِ , َ) nun-ı sâkine bedel vaz' olunan mezkûr işaretlere tenvin tabir olunur ve yalnız Arabî kelimelerde istimâl olunur.

Türkçede bu kâide muteber olmayıp iki kere yazılır: allamak, tellemek gibi.

Fakat “yassı, ıssı, okkası” gibi kelimeler şeddedir.

1. Hareke-yi harfiyye hangi lisânda müsta'mâldir?
2. Hareke-yi harfiyyelere daha ne derler?
3. Bunlar hangi hareketlere alâmet olmak üzere yazılırlar?
4. Müteharrik ne demektir?
5. Sakin neye derler?
6. Birer misâl bulunuz?
7. Şedde ne için istimâl olunur ve hangi lisâna mahsustur?
8. Türkçede nasıl olur?

1.11. Harekât-ı Tabiyye

Harflerin okunuşça bazısı kalın ve bazısı ince olduğuna ve hareketler ise harflere tabi bulunduğuna göre Türkçenin harekât-ı tabiyyesi sekizdir:

1. (Fetha-yı hafife): (َ, ِ) sen, dere, tepe gibi.
2. (Fethâ-yı Sakîle): (ِ, ى) (ağız, bardak, tarak)
- [13] 3. Kesre-i hafife: (ِ, ِ) (biz, iz, diz)
4. Kesre-i sakîle: (ِ, ِ) (açık, saçık kaçık)
5. Zamme-i hafife-yi mebsûta: (ِ, ِ) (dert, göz, söz)
6. Zamme-i Sakîle-yi Meksûta: (ِ, ِ) (doksan, kul, çok)
7. Zamme-i Hafife-yi Makbûza: (ِ, ِ) (gül, üzüm, tütün)
8. Zamme-i Sakîle-yi Makbûza: (ِ, ِ) (şol, bul, çocuk)

Türkçe kelimeleri terkeb eden heceler beyninde ahengce muvâfakat bulunmak yani kelimeler hafif hareke ile beda ederse sonraki hareketler dahi (hafif)ve eğer sakil hareke ile başlarsa sonrakilerde sakil telâffuz olunması şive-yi lisân-ı Türkî müktezasındandır: “göstermek, okumak, girmek, çıkmak” gibi fakat (kahve, limon)

gibi kelimeler esasen Türkçe olmadıklarından bunlarda ahengi muhafaza etmek mükteza olmadığı gibi ahenginin haricinde kalan (inanmak) gibi kelimeler dahi şâz olarak kabul olunuyorlar.

1. Harekât-ı tabi'yye kaçtır?
2. Bunlara bir misâl bulunuz?
3. Kelimeler hafif hareke ile beda ederse nasıl okunur?
4. Sakîl hareke ile beda ederse nasıl olur?
5. Kahve limon gibi kelimelere ne diyeceksiniz?
6. İnanmak Türkçe değil mi buna ne mutâla' beyân edersiniz?

1.12. Kelime

Kelime: Ağızdan mânâlı ve mânâsız çıkan sedaya lafız ve mânâlı olan her bir lafıza da kelime denir.

[14] Lafızın mânâyâ delaleti iki tarîkledir:

1. Vaz'idir: "insan, hayvan, taş, toprak" gibi.
2. Tabî'dir: "öksürük, aksırık," ve buna mümasil hâlet-i tabiyyeye delâlet eden esvât gibi.

Kelime: (isim, sıfat, zamir, fiil, edat) nâmeleriyle beş kısma münkasımdır:

1. İsim: İnsan, hayvan ve eşyayı bildiren kelimedir. Hakk, arslan, kitap gibi
2. Sıfat: İsimlerin hâl ve şânını bildiren kelimedir.

Güzel, büyük, küçük, yarım, bütün gibi.

3. Zamir: İsmi yerini tutan kelimedir: Ben, biz, siz, gibi.
4. Fiil: Üç zamanın birinde bir işin veya bir hâl ve keyfiyetin ve kavai'ni bildiren kelimedir: okudu, okuyor, okuyacak gibi.

5. Edat: Müstakil bir mânâ ifade etmeyip diğer kelimelerin yardımıyla hususi mânâlara delâlet ederler. (okudu mu) kelimesindeki “mu” lafızı gibi ki: okudu fiilinin yardımıyla suâl mânâsı ifade eder.

1. Kelime neye derler?
2. Lafızın mânâyâ delâleti nasıldır?
3. Kelime kaç kısma ayrılır?
4. İsim neye derler ve ne gibi?
5. Sıfat neye derler ve ne gibi?
6. Zamir neye derler ve ne gibi?
7. Fiil neye derler ve ne gibi?
8. Edat neye derler ve ne gibi?

2. İKİNCİ BÖLÜM

[15] 2.1. BİRİNCİ FASIL

2.1.1. İsim

İsim: Zamâna delâlet etmeyerek hâricde veya zihinde mevcut olup akıl ve hayal veya his ile bilinen şeylere denir: “insan, arslan, anka, ifrit, elem, keder,” gibi. (insan, arslan) hâricde mevcut oldukları için akıl ile bilindikleri gibi (anka) hayal (elem, keder) de his ile bilinirler. İsimler kabil-i lems ve ru’yet ise: “ism-i ayn” veya “ism-i zât” denir. (taş, toprak, ağaç, yaş) gibi.

Kabil-i lems-i ru’yet değilse: “ism-i mânâ” derler (elem, keder, akıl, fikir) gibi isimler mânâ cihetiyle ikiye münkasım olup birine: “ism-i cins” diğerine: “ism-i hâs” derler.

İsm-i Cins: Bir cinsin her ferdine ayrı ayrı ıttılâkı sahih olan kelimedir: (insan, ağaç) gibi ki her âdeme insan ve her ağaca ağaç denilir.

[16] İsm-i Hâs: Yalnız bir şahsa veya bir şeye delâlet eden kelimedir: (Çamlıca, İstanbul, Ahmet, Tuna) gibi ki “Çamlıca” bir mevki-i dil-firâbin “İstanbul” pâyitaht-ı saltanat-ı seniyye olan bir şehir şöhet-i şîârın “Ahmet” bir zâtın “Tuna” bir nehrin ismi olup her mevkie: Çamlıca, her şehre: İstanbul, her zâta: Ahmet, her nehre: Tuna denilemez.

İsm-i cins bir cinsi tekmîl bildirir.

İsm-i hassa hükmü ferde verdirir

Ad denince cümle adlardır murad

Ahmet adı akli zâta erdirir

At ise ism-i cins Ahmet ise ism-i hâs

Bu kıyas esmayı tefrik ettirir.

1. İsm-i mutlak neye derler?
2. Ne gibi?
3. Akıl ile bilinen isimler ne gibi?
4. Hayal ile bilinen isimler hangileridir?
5. His ile bilinen isimlere birer misâl bulunuz?
6. İsimler mânâ cihetiyle kaç kısma münkasımdır?
7. İsm-i ayn neye derler?
8. İsm-i zât neye derler?
9. Birer misâl söyleyiniz?
10. İsm-i cins neye derler ve ne gibi?
11. İsm-i hâs neye derler ve ne gibi?
12. Beş adet ism-i cins bulunuz?
13. Beş adet de ism-i hâs söyleyiniz?
14. İsm-i cins ve ism-i hâs için yazılan beyit hatırlınızda mı?

[17] 2.1.2. Havâs Esmâ

İsimlerde: kemiyet, keyfiyet, haysiyet namlarıyla üç hassa vardır.

2.1.2.1. Kemiyet

Bir ismin müfret ve cem' olmasıdır ki Türkçe ism-i cinsler bir şeyi beyân ederse "müfret" birden ziyade şeyleri beyân ederse: "cem' " denir. Türkçede: Müfret bir ismi cem' yapmak için o ismin âhirine (ler) edatı ilâve edilir: evler, gemiler, hâneler, kitaplar, vapurlar gibi lafızları müfret mânâları cem bazı isimler vardır ki bunlara (ism-i cem) denir: Sürü, ordu, takım, gürûh, cemâat. gibi ism-i hâslar aliyyü'l-ıtlak cemlenmez, yalnız, müstesna olarak altı hâlde cemlenmeleri câizdir.

1. Meşhur-ı hanedân, aile, familya isimleri: Osmanlılar, Emevîler, Abbasîler gibi.
2. Kavim ve kabile isimleri: Türkler, Araplar, Acemler gibi.
3. Tarihimizde geçen meşâhir isimleri: Fârâbîler, İbn-i Sinâlar şarkta yetişmişlerdir gibi.
4. Bir isimde olan müteaddid şahıslar: Ahmetler, Hasanlar, Hüseyinler, gibi
5. Coğrafyada iki veyahut üç yere verilen aynı isimler: Gineler, Amerikalılar gibi.
6. Bir de kelâmda şiddet ve mübalağa gösterilmek kast olunursa: Sultan Mehmed Han-ı Sâni Hazretleri hevniyadları kahr eylemiş ve İskenderlere gibta bahş olmuş bir cihângirdir gibi.

[18] 2.1.2.1.1. Kemiyyet-i Esmâ-i Arabîyye

Türkî ve Farisî lisânlarında bire müfret birden yukarısına cem' denir ise de Arabî de ikiyi bildirmek için bir de "tesniye" sîgası vardır. Ve esma-i Arabîyyenin kâide-i Arabîyye üzere yapılan "tesniye" sîgaları lisân-ı Osmâniyyede kesretle müstemaldir.

Arabîde ism-i müfretlerin âhirine mâ-kabli meftûh (ân) veya (ع) getirilerek müfretler tesniye yapılır:

rcl, ricalen, ricalen,

şcr, şecerân, şecereyn,

sls, selasân, selaseyn, gibi.

Fakat: (ع) ile yapılan tesniyeler lisân-ı Türkîde daha çok müstemaldir. (harem- haremeyn- muhterem- muhteremeyn, sine-sineteyn, şifa-şifateyn) gibi

Lisân-ı Osmânîde istimâl olunan (esma-i Arabîyye)

Ya Türkçe (lar) edatıyla, veya kâide-i Farisîyye üzre (an) edatıyla, veyahut kavâid-i Arabîyye üzere müzekkerlerde “ن, و, ن, ي” müenneslerde “ا, ت” edatlarının ilâvesiyle cem’ yapılırlar.

Müzekkerler:

müşîr, müşîrler, müşîrân, müşîrûn, müşîreyn

zâbit, zâbitler, zâbitân, zâbitûn, zâbiteyn

muallim, muallimler, mualimân, mualimûn, muallimeyn

müslim, müslimler, müslimân, müslimûn, müsellimeyn

[19] **Müennes:**

muhaddere, muhaddereler, muhadderât

mucize, mucizeler, mucizât

zât, zâtlar, zevât

Fakat bunlardan ma’ada Türkçede kesretle istimâl olunan ve esma-i Arabîyyenin müzekker ve müennes sîgaları bozularak yapılan: (kitab, keteb, risâle-risail- , seyf- esyaf-süyûf) gibi cem’leri de vardır ki bunlara cem-i mükesser derler.*

2.1.2.1.2. Kemiyet Esmâ-i Farisîyye

Farisîde dahi Türkçe gibi tesniye sîgası olmayıp birden yukarısı cem ad olunur. Esmâ-i Farisîyye lisân-ı Türkîde pek ziyade müstemâldir. (hudâ, ateş, kişver, dıraht, dîvâr)gibi bazen isim cem’leri dahi kullanılır: (gürûh, leşker) gibi lisân-ı Türkîde istimâl olunan esmâ-i farisîyye icab-ı hâle göre ya Türkçe edat-ı cem olan (lar) edatıyla yahut kavâid-i Farisîyye üzre (an) edatıyla cem’lenirler:

Peygamber: Peygamberler, peygamberân

Peyâmber: Peyâmberler, peyâmberân

Padişah: Padişahlar, padişahân

---

* Kemiyet-i esmâ-i Arabîyye nahv kısmında mufassalân gösterilecektir.

Peder: Pederler, pederân

Mâder: Mâderler, mâderân

Dâder: Dâderler, dâderân

Hâher: Hâherler, hâherân

Çeşm: çeşimler, çeşmân

Leb: lebler, lebân

Şîr: Şîrler, şîrân

[20] Fakat âhiri hâ-i resmiyye ile biten kelimeler (ân) ile cem'lendikleri zaman evvel (ؤ) kâf-ı farisîyye tebdîl olunur: (bende- bendegân, teşne, teşnegân, hasta- hastagân) gibi eğer kelimenin âhirinde: (elif) veya (vav) memdûde bulunursa alâmet-i cem' olan (ân) dan evvel bir (yâ) ziyade edilir: (gedâ-gedayân, hôş-gu- hôş-guyân) gibi.*

(**İhtar**) Farisî isimler kâide-i farisîyye üzere cem'lendikten sonra bir de Türkçe ler edatıyla cem'lenmeleri câiz değildir: (zenânlar- merdânlar) demek abestir.

2.1.2.1.3. Esmâ-i Ecnebiyye

Arabî ve Farisîden başka lisânımıza alınan birtakım esmâ-i ecnebiyye günden güne teksîr ettiğinden ber vech-i âtî mevâdın ihtârına lüzûm görüldü: (avukat, istatistik, baraka, piyango, tramvay, telgraf, vapur) gibi esmâ-i ecnebiyye kavâid-i Türkîye'ye tâbi olup mensup oldukları lisânların kavâid veya Arabî, Farisî kavâidleri üzere cem'lenemezler.

Meselâ: (avukatlar, istatistikler, barakalar, piyangolar) denilebilip: (avukatân- avukatûn, istatistikân- istatistikûn) demek câiz olamaz.

---

* Farisîde zî-rûh, bî-rûh, zî-tecdid olanların cem' kâideleri nahv kısmında gelecektir.

Esmâ-i Ecnebiyye ahval-i isme uğradıklarında yine kavâid-i Türkîye'ye tâbidirler: Tramvay, tramvayı, tramvaya, tramvayda, tramvaydan, tramvay için, tramvayla, tramvayın, tramvayı gibi.

[21] Esmâ-i Ecnebiyye Arabî ve Farisî edatları ahz ede müdengleri gibi elfâz-ı Arabîyye ve Farisîyye ile Arabî ve Farisî usûlüyle terkib dahi edilemezler.

(Faide) isimlerin cinsi veya alem olduklarını tefrik için o ismin evveline bir adet getirmeli mânâ sahîh olursa: (ism-i cins) mânâ sahîh olmazsa, ism-i hâsır zira: beş elma, sekiz armut, iki koyun, dört keçi denilebilip beş İstanbul, sekiz Edirne, dokuz Üsküdar demek sahîh olamaz.

1. İsimlerde kaç hâssa vardır?
2. Kemiyyet neye derler?
3. Müfret neye derler?
4. Cem' neye derler?
5. Türkçede edat cem'i nedir?
6. İsm-i cem' ne gibi isimlerdir?
7. İsm-i hâsların cem'i ne vakit câiz olur?
8. Kaç hâlde cem'lenebilirler?
9. Bir ismin cins veya hâs olduğunu tefrik için ne yapmalı?

Arabî isimlerin cem'i nasıl yapılır? Tesnîye neye derler? Tesnîye nasıl yapılır? Arabî isimlerin Türkî Farisî üzerine cem'leri câiz midir? Ne gibi bu kelimelerin kavâid-i Arabîyye üzere cem'leri nasıl gelir? Arapça bir isim bulunuz? Bu ismi tesnîye yapınız? Türkçe cem'letiniz? Farsça cem' yapınız? Cem-i mükesserler nasıl yapılır? Esmâ-i Farsîyye nasıl cem'lenir? Farsîde tesnîye var mıdır? Farisî isimlerin Türkçe cem'leri câiz midir? Ne gibi. Esmâ-i ecnebiyye nasıl cem'lenir?

2.1.3. Keyfiyyet-i Esmâ

2.1.3.1. Kefiyyet

İsimlerin müzekker ve müennes olmasıdır. Müzekker: “erkek”, (müennes) dişi demektir.

[22] Türkçe isimlerin (müzekker veya müennes) olduklarına dair alâmet-i mahsûsa yoktur. Ancak müzekker bir ismi bildirmek için o ismin evveline: (erkek) ve müennes olduğunu beyân için: (dişi) kelimesi gelir: (erkek arslan, dişi kedi) gibi.

Bazı isimler aslında müzekker veya müennes olduklarından bu gibi isimlerin evveline (erkek, dişi) kelimeleri getirilmez (öküz, inek, horoz, tavuk) gibi. İsm-i cinslere bazı edat ilâve edilerek muhtelif mânâlar beyân ederler ve bu isimlere: (ism-i mekân, ism-i tasgîr, ism-i âlet) nâmları verilir.

2.1.3.1.1. İsm-i Mekân

Bir şeyin yerini gösteren kelimedir. Bu da (aslî, kıyasî) nâmlarıyla ikiye ayrılır:

İsm-i Mekân-ı Aslî: Doğrudan doğruya mekân mânâsı bildiren kelimedir: (ev, oda, bahçe, tarla, ahır) gibi.

İsm-i Mekân-ı Kıyasî: Bazı isimlerin âhirine hafiflerde: (lik) ve sakîllerde (lık) edatlarının ilâvesiyle teşkil olunurlar:

Ağaç: (Ağaçlık, ağaçlıklar)

Çayır: (çayırılık, çayırılıklar)

Kömür: (kömürlük, kömürlükler)

Odun: (odunluk, odunluklar)

Çalı: (çalılık, çalılıklar)

Diken: (dikenlik, dikenlikler) gibi.

2.1.3.1.2. İsm-i Tasgîr

Bir ismin küçüklüğünü bildiren kelimedir. İsm-i cinslerin âhirine hafiflerde(cık, ceğiz) ve sakîllerde (cık, çağız) edatlarının ilâvesiyle hâsıl olurlar.

Dere: “drecik, drecikler”

Tepe: “tepecik, tepecikler”

[23] Kuş: “Kuşçağız, kuşçağızlar”

Kız: “kızçağız, kızçağızlar” gibi.

Bazen bu çağız tabiri makâm-ı terahhumda da kullanılır: Bî-çare çocukçağız gibi.

2.1.3.1.3. İsm-i Âlet

Bir işin icrasına vasıta olan şeyi bildiren kelimelerdir.

Bu da: (sema’î ve kıyasî) nâmlarıyla ikiye ayrılır.

İsm-i âlet-i sema’î: Balta, bıçak, kılıç, top, tüfek gibi.

İsm-i Âlet-i Kıyâsi: Burmaktan: (burgu), kesmekten (kesgi) sürmekten (sürgü) gibi. Fakat ism-i âletlerin kıyâsi olmaları umûmî değildir, çünkü her maddeden yapılamazlar.

1. Keyfiyyet-i esmâ ne demektir?
2. Türkçede te’nîs, tezkîr muteber midir?
3. Bir ismin müzekker olduğunu beyân için ne lâzımdır?
4. Müennes olduğunu beyân için ne lâzımdır?
5. Horoz, tavuk gibi isimlerde bu kâide câri midir?
6. İsimlere bazı edevât ilâve edilecek olursa ne gibi mânâlar ifade ederler?
7. İsm-i mekân neye derler?
8. Kaç nev’idir?
9. İsm-i mekân-ı aslî ne gibi isimlerdir?
10. İsm-i mekân-ı kıyâsi nasıl teşkîl olunur?

11. İsm-i tasgîr neye derler?
12. Edat-ı tasgîr daha hangi makamda istimâl olunur?
13. İsm-i âlet neye derler ve ne gibi?
14. İsm-i âlet-i kıyâsiyeye bir misâl bulunuz?

2.1.4. Haysiyet-i Esma

Haysiyet-i Esma: İsimlerin ibâre arasında girdikleri şekillerdir. Bunlara ahvâl ismi dahi derler ki şunlardır: [24] (mücerret, mef'ûlün bih, mef'ûlün ileyh, mef'ûlün fih, mef'ûlün anh, mef'ûlün lih, mef'ûlün ma'a, muzâfün ileyh, muzâf) nâmlarıyla dokuza ayrılırlar.

2.1.4.1. Mücerret

Kelimenin hâl aslîyyesidir: ev, oda gibi

2.1.4.2. Mef'ûlün Bih

Bir fiilin mânâsını tayin ve tahsis eden kelimedir. Mücerretin sonu sakin ise (ى) harekeli ise (بي) ilâve edilir:

Evi gezdim, odayı beğendim, Ahmeti göreceğim gibi

2.1.4.3. Mef'ûlün İleyh

Bir fiilin nihayet bulduğu ciheti tayin eden kelimedir.

Mücerretin sonu sakin ise (ه)harekeli ise (ه) den evvel bir de (ى) ilâve edilir:

Eve gittim, odaya çıktım, pederine söyledim gibi.

2.1.4.4. Mef'ûlün Fih

Bir fiilin zaman veya mekân vukûunu bildiren kelimedir. Mücerredin sonuna (de) ilâve edilir:

Evde buldum, odada oturdum, bayramda gideceğim gibi.

2.1.4.5. Mef'ûlün Anh

Bir fiilin mübda-yı vukûunu tayin eden kelimedir: Mücerredin sonuna [den] ilâve edilir.

Evden geliyorum, odadan çıktım, sabahtan beri derse bakıyorum gibi.

2.1.4.6. Mef'ûlün Lih

Bir fiilin sebep ve illetini bildiren kelimedir. Mücerredin sonuna [için] ilâve edilir:

Bu sobayı ev için aldım, tebdil-i hava için Bursa'ya gideceğim gibi.

2.1.4.7. Mef'ûlün Ma'a

Bir fiilin ne ile ve hangi vasıta ile icra edildiğini bildiren kelimedir. [25] Mücerredin sonuna (le yahut ile) ilâve olunur:

Çalışmakla bu mertebeyi buldum, kalemle yazdım, boya ile yaptım, gibi.

2.1.4.8. Muzâfün İleyh *

Mücerredin sonu sakin ise (ئ) harekeli ise (ئ) den evvel bir de (ن) ilâve edilir:

Mektebin kapısı, sobanın borusu, kuzunun tasması gibi.

2.1.4.9. Muzâf

Mücerredin sonu sakin ise (ى) harekeli ise (ى) den evvel bir (س) ilâve edilir:

Kitabın kabı, Kapının halkası, dervişin hırkası gibi.

Yalnız: Su kelimesi bu kâidenin müstesnasıdır:

Denizin suyu, suyun akıntısı gibi.

1. Haysiyet-i esma ne demektir?

---

* Muzâfün ileyh ve muzâfın ta'rîfi izâfet bahsinde gelecektir

2. Kaça ayrılır?
3. Mücerret neye derler ve ne gibi?
4. Mef'ûlün bih neye derler ve nasıl yapılır?
5. Mef'ûlün ileyh neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
6. Mef'ûlün fih neye derler ve nasıl yapılır?
7. Mef'ûlün anh neye derler ve ne gibi?
8. Mef'ûlün lih neye derler ve ne gibi?
9. Mef'ûlün ma'a neye derler ve ne gibi?
10. Muzâfün ileyh nasıl teşkîl olunur?
11. Muzâf nasıl yapılır?
12. Bu kâidenin müstesnası hangi kelimedir?

2.1.5. Terkîb-i İzâfî

İzafet: Bir kelimeyi diğerk bir kelimeye rabt edip beynler[d]e ki münâsebeti beyân etmeye derler.

[26] Türkçede: Bu kelimelerden evvelkisi "muzâfün ileyh" ikincisine "muzâf" bunlardan hâsıl olan heyete de (terkib-i izâfî) denir.

Dervîşin hırkası, züğürdün kîsesi, çalışmanın fâidesi gibi.

Farisîde: Türkçenin hilâfına olarak (muzâfün evvel) (muzâfün ileyh) sonra gelir ve muzâfın âhiri meksûr okunur.

Haber-i meserret, Bostân-ı cennet, ilâc-ı hayât, reng-i gül gibi.

Kâide: Muzâfın âhirinde (ا) veya (ؤ) memdûde bulunursa bir Yâ-ı meksûre ilâve olunur: Vefâ-ı dost, gıdâ-ı ruh, arzû-ı tabiat gibi.

Eğer muzâfın âhirinde, (ya-ı memdûde) ve (hâ-ı resmîye) bulunursa bir (hemze) yazılır:

Hâne-i peder, kıssa-ı eflâk, gonca-ı gül, tarik-i ma'rifet, levhâ-ı eşgâl gibi.

Arabîde: Yine muzâfün evvel ve muzâfün ileyh sonra gelir ve muzâfın lam-ı tarifi hıfz olunup âhiri mazmûm okunur: Nûrû'l-Hüdâ, dârü'l-ilm, kerîmü'ş-şîm, nafzû'l-kelim, gibi.

Kâide: Cihât-ı müteallik Arabî kelimeler muzâfün vâki' oldukları vakit âhirleri meftûh okunur: tahtü'l-arz, kablü'z-ziyâre, fevkü's-semâ gibi

Muzâf ile muzâfün ileyh beyninde hâsıl olan münasebet üç nev'idir:

2.1.5.1 İzâfet-i Lâmiyye

Nisbet, temellük, ihtisâs mânâlarını beyân ve ifade eder. Muzâfün ileyhin âhiri sakin ise (ك) harekeli ise (ك) muzâfın âhiri sakin ise (ك) harekeli ise (ك) edatları bulunur.

[27] Kitabın kabı, Ahmet'in evi gibi ki kabın kitaba 'âit ve mensûp olduğu evde Ahmet'in malı bulunduğu ifade olunmuş olur.

Kâide: Bir şeye veyahut bir mahale alem olan terkîb-i izâfelerde muzâfün ileyh edat hıfz olunur:

Yalı bekçisi, Çamlıca üzümü, Boğaz içi, Galata kulesi gibi.

2.1.5.2. İzâfet-i Beyâniyye

Bir ismin nevi, cins veya neden yapıldığını beyân ve ifade eder Muzâfün ileyh muzâfın nevi veya cinsini beyân edecek ise yalnız muzâfün ileyh edatı hıfz olunur:

Kaysı ağacı, piyade fırkası, maden kömürü gibi.

Muzâfün ileyh muzâfın neden yapıldığını beyân edecek ise hem muzâf ileyh ve hem muzâf edatları kaldırılır: Elmas yüzük, altın kordon, gümüş kupa gibi.

2.1.5.3. İzafet-i Teşbihiyye

Bir ismin diğer bir isme benzetildiğini beyân ve ifade eder ve muzâfun ileyh edatları bulunmaz: kayısı eriği, limon ayvası, vişne eriği, gönül ka’besi, ilim deryası, kiraz elması gibi.

1. İzâfet neye derler?
2. Terkib-i izâfîler nasıl teşkîl olunur?
3. Türkçe terkib-i izafilerde hangisi evvel gelir?
4. Farisîde nasıl olur?
5. Farisî kelimelerde muzâfın âhîrinde (ٍ) ( ) bulunursa kâide nedir?
6. (ِ), (ِ) bulunursa ne yazılır?
7. Arabîde nasıl olur?
8. Cihâta meteallik olursa nasıl okunur.
9. İzafet kaç nevidir? İzafet lâmiyye neye derler? İzafet-i beyaniyye neye derler ve ne gibi? İzafet-i teşbihe neye derler?

[28] 2.2. İKİNCİ FASIL

2.2.1. Sıfat

Sıfat: İsimlerin hâl ve şânını bildiren kelimedir:

Büyük adam, güzel çocuk, iyi huy, terbiyeli kimse gibi.

Sıfatın hâl ve şânını bildirdiği isme “mevsûf” ve sıfat ile mevsûftan teşkîl eden heyete de (terkib-ı tevsifî) veyahut [terkîb-i vasfî] derler. Türkçede daima sıfat, evvel mevsûf sonra gelir. Kara kaş, kumral saç mavi göz, güzel yüz, ince seda, nazik edâ, akıllı çocuk, uslu kız, sâf hava, düz ova gibi.

Farsçada: Türkçenin aksine olarak mevsûf evvel, sıfat sonra gelir: Çeşm-i siyah, hâce-ı dânâ, gonca-i rânâ, ‘abd-i hakir, şahs-ı fakir gibi.

Arapçada Farsçada olduğu gibi gene sıfat evvel mevsûf sonra gelir: Şabânü'l-mu'azzam, Ramazân'ül mübârek, Haticetü'l-Kibrî, Seyyidü'n-Nisâ dır gibi.

Fâide: Arabî ve Farisî kâideleri üzere yapılan terhib-i izâfîlerdeki kırâat bunda dahi cârîdir.

Tenbîh

Kâide-i Türkî üzere teşkîl olunan terhib-i tavsiflerde sıfat veya [29] mevsûftan her ikisi: Türkçe, Arapça, Farsça olabileceği gibi bunlardan biri Türkçe diğeri de Arabî veya Farisî olabilir: siyah renk, zeki çocuk, dest-i muhterem, keskin kalem, kırmızı gül, berceste mısra, dilguşa söz, rû-yı âl, merd-i garîp, tavr-ı acayip gibi.

Sıfat: semai, kıyasi namlarıyla iki kısma ayrılır:

2.2.1.1. Sıfat-ı Semâiye

Haddi zâtında sıfat olan ve işitip bellemele bilinen sıfatlardır: güzel, çirkin, büyük, küçük, dar, geniş, sert, yumuşak gibi.

2.2.1.2. Sıfat-ı Kıyâsiye

Haddi zâtında sıfat olmayıp bir kâ'ide-yi mahsûsa ile hâsil olan sıfatlardır ki, isimler ve semai sıfatların âhirine: -lı, -lu, -ca, -cı, -si, -msi, -mtirek, -mtırak gibi edatlar ilâvesiyle teşkîl olunur:

Sisli hava, sulu armut, suluca limon, yalancı çocuk, ekşimsi ayva, tatlımsı elma, acımtırak su, ekşimtırak portakal gibi.

Fâide: Bir sıfat mevsûfunu dört suretle tavsîf edebilir

1. Mübalağa: Mânâ-yı vasfînin tamamını ifade eder. Sıfatların evveline: (pek, çok, ziyâde) kelimeleri ilâve edilir: pek güzel, çok iyi, ziyâde beyaz gibi.

2. Te'kîd: Mânâ-ı vasfînin kuvvet ve şiddet üzere olduğunu beyân eder.

Sıfatlara: (م , س , پ) harflerinden biri ilâve edilir: kıpkırmızı, simsiyah, bembeyaz gibi.

[30] (sırılsıklam, çarçabuk, çırçıplak) kelimeleri bu kâidenin müstesnasıdır.

3. Tafdîl: Bir kelimenin diğer kelimeye vasıfça rüchânını işâr eder sıfatların evveline (daha) lafızı ilâve olunur:

Daha güzel, daha yumuşak, daha beyaz gibi

4. Tasgîr: Mânâ-yı vasfının azlığını beyân eder.

Sıfatların âhirine (ce) ilâve olunur:

Güzelce, iyice, kabaca, suluca gibi.

Kâide: (lı,lu) edatları dahil olduğu isimlerde mânâ-yı nisbet beyân eder.

Akıllı, İstanbullu, Bursalı, gibi

(-lı,-lu) edatları bazı sıfatlarda mânâ-yı tebeyyüz beyân eder.

İrili, ufaklı, karalı, beyazlı, allı yeşilli gibi

Eğer madde-yi aslîyyenin âhiri sakin ise icabına göre bir (و) veyahut bir (ع) ilâve olunur: Asılı, sürülü, örtülü gibi.

(-ce) dâhil olduğu sıfatta başlıca iki mânâ ifade eder.

1. Taklîl: (beyazca çeharşeb çarşaf, kabaca şilte)

2. Teksîr: iyice döktüm, temizce yıkadım, güzelce anladım gibi. (ce) bazen isimlere dâhil olup: Teşbiye, nispet mânâsı ifade eder: Mertçe hareket, erkekçe lakırdı, şairce söz gibi.

(-ci) dâhil olduğu sıfatlarda bir iş ile iştigâl mânâsı ifade eder. Kitapçı, ekmekçi, aşçı, işçi gibi

(-si, -msi,-mtirek, -mtırak) edatları azlıkla beraber teşbiye mânâsı ifade ederler.

[31] Ekşimsi tatlımsı, evimsi, imtihanımsı, ekşimtırak, acımtırak gibi

Tenbih

Türkçe terhib-i tavsiflerde “mevsûf” cem olsa da “sıfat” müfret olarak gelir: Büyük şehirler, yüksek binalar, güzel saraylar, çalışkan insanlar gibi

Kâide: Sıfatlar mahzûf olan mevsûfları ‘itibâriyle cemlenirler: güzeller, zenginler, âlimler, âkiller, züğürtler, cahiller gibi.

Bunlar: (güzel adamlar), (âlim kimseler) takdirinde oldukları için cemlenmişlerdir.

1. Sıfat neye derler?
2. Mevsûf neye derler?
3. Terhib-i vasfî nasıl teşkîl olunur?
4. Farisîde nasıldır?
5. Arabîde terhib-i tavsifler nasıl yapılır?
6. Mevsûfun kırâatinde kâide nasıldır?
7. Kâide-i Türkî üzere teşkîl olunan terhib-i vasfîlerde Türkçe, Arapça, Farça kelimeler ihtilâd edilebilir mi?
8. Nasıl olur?
9. Sıfat-ı semâ’î kaç kısma münkasımdır?
10. Sıfat semâî neye derler?
11. Sıfat-ı kıyâsîye nasıl teşkîl olunur?
12. Bir sıfat-ı mevsûfeyi kaç suretle tavsif edebilir?
14. Sıfat-ı mübalağa neye derler?
15. Nasıl yapılır?
16. Diğer sûretleri nasıl teşkîl olunur? Birer misâl söyleyiniz.
17. Birer misâl söyleyiniz.
18. Sıfat kıyaside edatları ne gibi mânâları bildirir?[32]

2.2.1.3. Esmâ-yı ‘Âdâd

Esmâ-yı ‘âdâd sayıları ifade eden birtakım isimlerdir. Aslîyye, kesriye, rütbiye, tevzi’ye namlarıyla dörde ayrılır

1. Âdâd-ı Aslîyye: Birden bedâ ile nâ-mütenâhî olan asıl adetlerdir. Âdâd-ı basite, âdâd-ı merkube, namlarıyla ikiye tefrik olunur:

1. Âdâd-ı Basite: Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz adetleridir.

2. Âdâd-ı Merkube: 10,20,30,40,50,60,70,80,90,100,1000,10000 gibi nâ-mütenâhî adetlerdir.

3. Âdâd-ı Kesriye: Vahîd-i kıyasî farz olunan bir adedin eczasını gösterir ve eczaya tefrik-i matlûb olan adet ile o eczâdan istenilen adet arasına [dA] edatı ilâve edilir: onda bir, yüzde beş gibi.

4. Âdât-ı Rütbiye: Bir şeyin derece ve mertebesini beyân eder ve âdât-ı aslîyyenin âhirine [-ncI] edatı ilâve edilir:

Birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ilh. gibi.

Kâide: Eğer âdâd-ı aslîyyenin âhirinde (ى) varsa hıfz olunur: İkinci, altıncı, yedinci gibi.

5. Âdât-ı tevzi’ye: Müsavât üzere taksîm olunan sayılardır. Âdât-ı aslîyyenin âhirine (ى) edatı ilâve edilir:

Birer, onar, üçer üçer, dörder dörder, sekizer gibi

Kâide: Âdâd-ı aslîyyenin Ahrinde “ ى “ varsa bir (ش) ziyade edilir.

[33] İkişer, yirmişer, altışar, altmışar, yedişer, yetmişer gibi.

1. Esmâ-ı âdâd neye denir?
2. Kaç kısma münkasımdır?
3. Âdâd-ı aslîyye neye derler?
4. Ne gibi?

5. Âdâd-ı kesrîye neye derler?
6. Nasıl teşkîl olunur?
7. Ne gibi?
8. Âdâd-ı rütbiye neye derler?
9. Nasıl teşkîl olunur?
10. Ne gibi?
11. Âdâd-ı aslîyyenin âhirinde (ج) harfi bulunursa nasıl olur?
12. Âdâd-ı tevzî'ye neye derler?
13. Nasıl teşkîl olunur?
14. Ne gibi?
15. Âdâd-ı aslîyyenin âhirindeki harf (ج) ise ne ilâve edilir?
16. Ne gibi?

2.2.1.4. İsm-i İşaret

İsm-i İşaret: Kendileriyle muayyen bir şahıs veya bir şeye işaret olunan kelimelerdir. Yakını göstermek için (bu) biraz uzağı işaret için (şu) daha uzağı işaret için (o) en yakını işaret için işte bu kelimesinden mahfuz (işbu) lafızları kullanılır ve kendileriyle işaret olunan şeye de (meşârün ileyh) tabir olunur, ism-i işaretle meşârün ileyhden teşekkül eden hey'ete de "terkib-i tavsîfi" denilir: Bu saray, şu konak, o bahçe gibi.

İsm-i İşaret olan: "bu, şu, o" kelimelerine(sıfat), meşârün ileyh bulunan: "saray, konak, bahçe" kelimelerine de "mevsûf"ve bu hey'ete de [terkîb-i tavsifi] denilir.

İsm-i işaretlerin bazen meşârün ileyhi hazf olunarak isti'mâl olunur: Mertlik odur ki düşmana bile iyilik eder. İşte insaniyet de budur gibi.

Kâide: İsm-i işaretler adavâtından bir şeye muttasıl olursa bir (ن) ziyade edilir:

[34] Bunda, şunda, onda, buncağız, şuncağız, bunun ile, şunun için gibi*

Mef'ulün ileyh hâlinde: Buna, şuna denir.

Kâide: İsm-i işaretlerin cemleri: (bunlar, şu, onlar) gelir fakat isim işaret meşarün ileyhle birlikte gelirse cemi caiz olamayıp edat cemi meşarün ileyhini nihayetine vaz'ı olunur: Bu adamlar, o gemiler gibi

İsm-i işaretlerin temsil işaretleri: “ böyle şöyle”

Mekân işaretleri: “bura, şura”

Tenbîh işaretleri: “işte, işbu”

Miktar işaretleri: “ bu kadar, şu kadar” lafızlarıdır.

Bazen bu makamda: Bunca, şunca denir.

1. İsm-i işaret neye derler?
2. Yakını göstermek için ne edatı getirilir?
3. Biraz uzağı göstermek için ne yazılır?
4. Daha uzağı beyân için hangi edat bulunur?
5. En yakını beyân için ne yazılır?
6. İsm-i işaretlerle gösterilen şeye ne derler?
7. İsm-i işaretle meşârün ileyhden teşkîl eden heyete ne derler?
8. Ne gibi?
9. İsm-i işaretlerin meşârün ileyhini hazf etmek câiz olur mu?
10. İsm-i işaretlerin adavâttan bir şeye muttasıl olursa kâide nedir?
11. Ne gibi?
12. İsm-i işaretlerin mef'ûl ileyh hali nasıl olur?

---

* Ekseriyâ ile için edatlarının elif ve bâsı hazf olunarak: bununla, şununla, bununçün denilir.

13. İsm-i işaretlerin ceminde kâide nedir?
14. Meşârün ileyhle birlikte gelirse?
15. Temsîl, mekân, tenbîh, miktar işaretleri nelerdir.

[35]

2.2.1.5. Mübhemât

Mübhemât: Belli etmeyerek bir şahıs veya bir şeyi bildiren sözlerdir. Lisân-ı Türkîde mübhemat: İsm-i tecrit, kelimat-i istifahâmiyye, ism-i mevsûllardan ibarettir.

İsm-i tecrit: “kendi” lafızıdır ki başkası karışmaksızın bir zât demektir:

Bu yazıyı kendi yazdı gibi ki başkası yazmadı demektir.

Kelime-i istifahamiyye: “kim, ne, kaç, hangi” lafızlarıdır: Kim yazdı, ne okuyor, hangi mektepte, kaç kuruş gibi.

İsm-i mevsûl: meşârün ileyh müphem olan: “o,ol, şu, şol” kelimeleridir ki meşârün ileyhlerinin ibhâmını izâle için kendilerinden sonra getirilen cümleyi haberîyelere “sîle” tabir olunur.

Bunların meşârün ileyhlerini sîlelerine rabt için (-ki) lafızı getirilir:

O haritayı ki sana verdim sakın yırtma, şol nasihati ki sana veriyorum kulağında küpe olsun gibi.

1. Mübhemât neye derler?
2. Lisân-ı Türkîde mübhemât nelerden nelerden ibarettir?
3. İsm-i tecrîd neye derler?
4. Kelime-yi istifahâmiyye hangi lâflardan ibarettir?
5. İsm-i mevsûl hangi kelimelerdir?
6. Kendilerinden sonra getirilen cümle-i haberîyelere ne derler?
7. Bunların meşârün ileyhlerini sîlelerine rabt için ne getirilir?
8. Ne?

[36] 2.3. ÜÇÜNCÜ FASIL

2.3.1. Zamir

Zamir: İsmi yerini tutan kelimedir: “zamîr-i şahsi, zamîr-i izâfi, zamîr-i nisbi, zamîr-i fiilî, zamîr-i vasfî” nâmlarıyla beş kısma ayrılır.

2.3.1.1. Zamîr-i Şahsî

Bir şahs-ı muayyeni irâe ve işâr eden zamirlerdir. Anlar da: mütekellim, muhâtap, gâip olmak üzere üçtür.*

Mütekellim zamiri: ben   muhâtap zamiri: sen   gâib zamiri: o }dIr/dUr

Cemleri: biz   muhâtap zamiri: siz   gâib zamiri: onlar } gelir

Ben okudum, sen yazdın, onlar söylediler, biz dinledik gibi.

Fakat “ben” yerinde nezâketen “bendeniz” (sen) yerinde ta’zimen “siz” kullanılır:

(Ben söyledim, sen dinledin) yerinde: (Bendeniz söyledim, siz dinlediniz) denir.

2.3.1.2. Zamîr-i İzâfi

Muzâfların âhirine lâhik olup nisbet ve temellük mânâlarını ifade eden zamirlerdir.

Müfret mütekellim: -m   Müfret muhâtabı: -k   Müfret gâibi: -I, -sI

Cem mütekellim: -mIz   Cem muhâtabı: -nIz   Cem gâibi: -[37]

Benim yolum

Senin yolun

Onun yolu

---

* :Mütekellim, söz söyleyen,- muhâtap söz söylenen- gâip, hazır olmayıp kendinden bahsedilen zâttir.

Bizim yolumuz

Sizin yolunuz

Onların yolu

Benim evim

Senin evin

Onların evi

Bizim bahçemiz

Sizin bahçeniz

Onların bahçesi gibi.

2.3.1.3. Zamîr-i Nisbi

Sıfatlara dâhil olan zamirlerdir.

Müfret mütekellimi: -m müfret muhâtabı: -sIn müfret gâibi: -dİr

Cem mütekellimi: -z cem muhâtabı: -sInIz cem gâibi: -dİrler

Çalışkanım

Çalışkansın

Çalışkandır

Çalışkanız

Çalışkansınız

Çalışkandırlar, gibi.

2.3.1.4. Zamîr-i Fiilî

Fiillere dâhil olup fâillerini beyân eden zamirlerdir.

Müfret mütekellimi: -m müfret muhâtabı: -n,-sIn müfret gâibi: *

Cem mütekellimi: -k,-k cem muhâtabı: -nIz, -sInız cem gâibi: -ler

---

* Zamîr-i fiilîler fiil bahsinde mafsalen beyân edileceğinden burada ihtisâr edilmiştir.

Geldim

Geldin

Geldi

Geldik

Geldiniz

Geldiler, gibi.

2.3.1.5. Zamîr-i Vasfî

Zaman ve mekân bildiren isimlerle muzâfun ileylere lâhik olarak sıfat makamına kaim olan zamirlerdir.

Zamîr-i vasfî: (ki) lafızından ibarettir. Bizimki sizinki onlarınki gibi.

Fakat: Tariflere yani zaman ve mekân gösteren kelimelerle lâhik oldukça (ki) lafızından evvel bir: “de” edatı ziyade edilir. Evdeki, çarşıdaki, İstanbuldaki gibi.

[38]

1. Zamir neye derler?
2. Kaç kısma münkasımdır?
3. Zamîr-i şahsi neye derler?
4. Hangi zamirlerdir?
5. Ben ve siz yerinde ekseriyyâ ne kullanılabilir?
6. Zamîr-i izâfî neye derler?
7. Hangi zamirlerdir?
8. Ne gibi?
9. Zamîr-i nisbî neye derler?
10. Hangi zamirlerdir?
11. Ne gibi?
12. Zamîr-i fiilî neye derler?

13. Hangi zamirlerdir?
14. Ne gibi?
15. Zamîr-i vasfî neye derler?
16. Nasıl yapılır?

2.3.2. Masdar

Masdar: Kendisinden yalnız bir mânâ-yı fiilî anlaşılan kelimedir. Türkçe fiillerin aslı me’ hazidir.

Masdar: Kelimenin âhirinde “mek” “mak” bulunmasıyla bilinip (mek) ile nihâyetlenen masdarlara: masdar-i hafif, (mak) ile nihâyetlenen masdarlara: masdar-i nakil derler: görmek, okumak gibi

Masdarların nihayetlerindeki (mek, mak) lâfzlarına: “edat-ı masdar” ve bunlar kaldırıldıkta kalan maddeye: “madde-i asliyye veyahut “madde-i fiil” derler.

Meselâ: (bilmek, anlamak) masdarlarından edat-ı masdar olan (mek, mak) edatları kaldırıldıkta kalan “bil, anla” kelimelerine madde-i asliyye veya madde-i fiil veyahut emr-i hâzır derler.

Kâide: Âhirinde edat-ı masdara mûmâsil elfâz bulunan: (kıymak, çıkmak, yemek) gibi kelimeler masdar değildir. Bunlara esma-i müteşâbihe-yi bül-masdar nâmı verilir ve bu gibi isimlere bir elif ziyâde edilerek (kaymak, yumak, çakmak) suretinde yazılır. Yemek kelimesi gibi hafif olanlara elif ilâvesi câiz olamayacağından kelimenin siyâk u sibâkından anlaşılabilir. Masdarlar ve onlardan husûle gelen fiiller ya müsbet veya menfî olurlar. Bir işin vukuunu gösterene: (müsbet) adem-ı vukûunu gösterene (menfî) derler.

Kâide: Müsbet bir masdarı menfî yapmak için madde-i asliyye ile edat-ı masdar arasına hafiflerde (m, me) ve sakîllerde (ma) edatları ilâve edilir.

Görmemek, bilmemek, okumamak, yazmamak gibi.

2.3.2.1. Masdarın Envâ'ı

Masdar-ı Türkiyye: masdar-ı fiilî, masdar-ı ismî, masdar-ı vasfî, masdar te'kîdî, masdar-ı tahfifî, hâsıl-ı masdar, ism-î masdar nâmlarıyla yedi kısma münkasımdır.

2.3.2.1.1. Masdar-ı Fiilî

Madde-i asliyyesi fiil olan kelimedir: yazmak, çizmek gibi

2.3.2.1.2. Masdar-ı İsmî

Madde-i asliyyesi isim olan kelimedir: dişlemek, taşlamak gibi.

2.3.2.1.3. Masdar-ı Vasfî

Madde-i asliyyesi sıfat olan kelimedir: güzelleşmek, fenalaşmak gibi

2.3.2.1.4. Masdar-ı Te'kîdî

Masdar-ı asliyyeler sonuna hafiflerde (lik) sakîllerde (lık) edatları ilâvesiyle teşkîl olunurlar: yazmaklık, çizmeklik gibi. [40] Fakat bunların istimâli şive-i ifadeyi ihlal ettiğinden terki daha evlâdır.

2.3.2.1.5. Masdar-ı Tahfifî

Masdar-ı asliyyelerin sonundaki (k-k) k yerine (ڪ) edatları ilâvesiyle teşkîl olunur. Nacinin sorması, Zekinin gülmesi gibi.

2.3.2.1.6. Hâsıl-ı Masdar

Masdar-ı asliyyelerin (mek-mak) edatları hazf olup madde-i aslîyyeye (ش) harfi ilâve edilir. Eğer madde-i asliyye müteharrik ise bir de (ى) yazılır. Gülmekten: gülüş, ağlamaktan: ağlayış gibi.

2.3.2.1.7. İsm-i Masdar

Bazı masdar-ı asliyyenin nihayetlerindeki (ك , ق)'ın hazfıyla yerine (م) ilâve edilerek teşkîl olunur: alım, satım gibi.

1. Masdar neye derler?
2. Nasıl bilinir?
3. Masdar-ı hafif neye derler?
4. Masdar-ı sakîl neye derler?
5. Yemek, yumak gibi kelimelere ne derler?
6. Müsbet neye derler?
7. Menfî neye derler?
8. Türkçede edat-ı nefi neye derler?
9. Masdar-ı Türkiyye kaçaya ayrılır?
10. Masdar-ı fiilî neye derler?
11. Masdar-ı ismî neye derler?
12. Masdar-ı vasfî neye derler?
13. Masdar-ı te'kîdî nasıl yapılır?
14. Masdar-ı tahfîfî nasıl teşkîl olunur?
15. Hâsıl-ı masdar nasıl vücuda gelir?
16. İsm-i masdar nasıl meydana gelir ve ne gibi?

2.3.3. Fâil, Mef'ûl

Fâil: Fiilin ifâde ettiği işi icra edene derler ve her fiilin bir fâili vardır. [41]
Fâil fiilden evvel gelir: (Ahmet Bey okudu. Biz dinledik) gibi ki: Okudu fiilin fâili:
(Ahmet Bey) dinledik fiilinin fâili de: (biz) kelimeleri olur.

Kâide: Fiillerin fâilini bulmak için fiillerin evveline: (kim, ne) edatlarını,
getirmek kâfidir: Meselâ: (Rakıf Bey güldü- ip elimi kesti) ibarelerinde kim güldü
denildikde “Rakıf Bey” elini ne kesti denildikte “ip” denilir ki fâil oldukları nezâre
eder.

Mef'ûl: Fiilin ifade ettiği işin tesirini görene derler: (Râkım efendi resim yaptı onlar defter yazdılar) ibârelerinde yapılan: (resim) yazılan: (defter) (yapmak, yazmak) fiillerinin mef'ûlü olurlar.

Fiilin mef'ûlü: (Mef'ûlün bih sarîh) veya (Mef'ûlün bih gayr-i sarîh) nâmlarıyla ikiye ayrılırlar.

1. Mef'ûlün bih sarîh: (mef'ûlün bih) hâlinde olan mef'ûllerdir)

2. Mef'ûlün bih gayr-i sarîh: (mef'ûlün ileyh, mef'ûlün fih, mef'ûl-i anh) hâlinde olan mef'ûllerdir. (Râkım efendi resmi Zeki efendiye verdi) ibâresinde Râkım efendi (fâil) resmi (mef'ûlün bih sarîh) Zeki efendiye (mef'ûlün bih gayr-i sarîh) verdi fiildir.

Bir fiilin mef'ûlün bih sarîhini bulmak için o fiilden evvel (neyi-kimi) suâlleri mef'ûlün bih gayr-i sarîhi için de: (neye-kime) suâlleri irâd olunur.

[42] 2.3.4 Malûm, Meçhûl

Fiiller nispet cihetiyle dahi malûm, meçhûl namlarıyla iki kısma münkasımdır.

1. Fiil-i malûm: Fâili zikrolunan fiillerdir: Zeki dersi yaptı, gibi ki ders yapan Zeki ibarede zikrolunduğundan fiil malum olmuştur.

2. Fiil-i meçhûl: Faili zikrolunmayıp mef'ûlün bihe nispet olunan nispet olunan fiildir. Cam kırıldı gibi.

Fiil meçhûllerin fâiline nâib-i fâil denilir. Mesela cam kırıldı cümlesinde kırılmak fiilinin fâili zikrolunmadığından fiil mef'ûle isnâd olunmuş ve binaenaleyh mef'ûl fiilin fâili makamına kaim olarak “naib-i fâil” olmuştur.

Kâide: Malûm olan bir fiili meçhûl yapmak için madde-i asliyye son harfi (l) olmayan ve sakin bulunan masdarlarda bir “l” son harfi (l) olan veya müteharrik bulunan masdarlarda bir “n” ziyâde edilir.

Kırmak - kırılmak, yazmak - yazılmak, okumak - okunmak, bağlamak- bağlanmak gibi.

2.3.5. Müteaddî, Lâzım

Fiiller mânâ cihetiyle dahi müteaddî, lâzım namlarıyla ikiye ayrılırlar.

1. Fiil-i müteaddî: Fâilin fiili mef'ûlün bih tesir eden fiildir. (kesmek, kırmak gibi ki, kesilen, kırılan şeylere tesir eder.

2. Fiil-i Lâzım: Fâilin fiili mef'ûlün bih tecavüz etmeyip kendi nefsinde kalan fiildir.

[43] Gülmek, bilmek gibi ki gülmek bayılmak fiilleri başkasına tecavüz etmeyip belki gülen ve bayılan zatın kendi nefsinde kalır.

Kâide: (Müteaddî) olan bir fiili (lâzım) yapmak için madde-i aslîyyeye bir “n” ilâve olunur: yıkamak, yıkanmak; dökmek dökünmek gibi. (lâzım) olan bir fiili (müteaddî) yapmak için edat masdarın makbulü müteharrik olan fiilde mâde-i aslîyyenin âhirine bir “t” sakin olan yerlerde “dİr” lafızı ziyâde kullanarak müteaddî yapılır: (uyumak-uyutmak, gülmek-güldürmek) gibi

Kâide: Müteaddî yapılan masdarlar bir derece daha tadiye edilmek için masdarın âhiri (dİr) edatıyla müntehi ise (t) ile nihayet bulmuş ise (dİr) edatı ilâve olunur güldürtmek, okutmak, okutturmak gibi.

İhtâr: Masdar isimden yapılan fiillerin kâfesi (müteaddî) masdar-ı vasfiden yapılanlar (lâzım) masdar fiilinden olanların birtakımı müteaddî birtakımı lâzım kabilinden olmuş olur.

1. Fâil neye derler?
2. Hangisi evvel gelir?
3. Fiillerin fâili nasıl bulunur?
4. Mef'ûl neye derler?

5. Fâillerin mef'ûlün bihi nasıl bulunur?
6. Mef'ûlün ileyh nasıl bulunur?
7. Fâilller nispet cihetiyle kaçâ münkasımdır?
8. Fiil-i malûm neye derler?
9. Fiil-i meçhul neye derler?
10. Nâib-i fiil kime derler?
11. Malûm olan bir fiili meçhul yapmaktaki kâide nedir?
12. Fiiller manâ cihetiyle kaçâ ayrılır?
13. Fiil-i müteaddî neye derler?
14. Ne gibi?
15. Fiil-i lâzım neye derler?
16. Ne gibi?

[44] 2.4. DÖRDÜNCÜ FASIL

2.4.1. FİİL

Fiiller: Sîga cihetiyle iki kısma münkasım olup birine: ef'âl-i basîte: diğetine ef'âl-i mürekkebe derler:

1. Ef'âl-i Basîte: Madde-i aslîyyenin âhirine birtakım edevât-ı mahsûsa ilâvesiyle teşkîl eden sîgalardır

2. Ef'âl-i Mürekkebe: Fiil-i i'âne veyahut diğere fiillerin biriyle terkip eden sîgalardır

Ef'âl-i basîte (fiil-i zamânî) (fiil-i fer'î) namlarıyla da dahi ikiye münkasımdır.

2.4.1.1. Fiil-i Zamânî

1. Fiil-i Zamânî: Kendisinde zât ve zaman mülahaza olunarak bir işe delâlet eden kelimelerdir ki: (mazî, şuhûdî, mazî-i naklî, fiil-i hâl, fiil-i müzâr'i, fiil

müstakbel, fiil iltizâmî, fiil vücûbî, emr-i hâzır, emr-i gâib) nâmlarıyla dokuz sîga-i muhtelifeye ayrılırlar.

Tenbih

Fiil-i zamânîlerde melhûz ve muteber olan zaman: (mazi, hâl, istikbal) nâmıyla üç nevi olduğu gibi fiili icra eden zat da: (mütekellim, muhâtab, gâib) olarak üç nevidir. [45] Eğer bunlar bir ve yalnız ise (müfret-i mütekellim, müfret-i muhâtab, müfret-i gâip), bir ve yalnız değil ise cem'-i mütekellim, cem'-i muhâtab, cem'-i gâip denilir. Ki her birbirlerine ayrı ayrı birer sîga vaz olduğundan mezkûr dokuz sîga-yı muhtelifeden emirlerin ikişer ma'dâsının altışar sîga-ı muttaride olup iştikâk ve tasrifleri ber-vech-i âtî beyân olunur:

Mazi-i Şuhûdî

Mazî-i Şuhûdî: Geçmiş zamanda vukua gelen ve mütekellimin gözüyle gördüğünü veya görmüş gibi vukuuna ilmî lâhik olduğunu beyân eden sîgalaradır:

Masdarlardan (mek, mak) edatları kaldırılıp kalan madde-i aslîyenin âhirine “di” edatı ilâvesiyle (müfred-i gâib, ler ziyadesiyle cem-i gâib ve zamir-i fiilîler elhakkıyla mütekellim ve muhâtab) sîgaları teşkîl olunur.

Fakat mütekellim ve muhâtabların müfretlerinde (di) edatında bulunan (y) hazf olarak istemâl edilmektedir.

Tasrîf

Müsbet:

Geldim

Geldin

Geldi

Geldik

Geldiniz

Menfi:

Gelmedim

Gelmedin

Gelmedi

Gelmedik

Gelmediniz

Geldiler

Gelmediler

Mazî-i Naklî

Mazî-i Naklî: Geçmiş zamanda vukua gelen ve mütekellimin işitmekle beyân ettiği sîgalaradır. [46] Madde-i aslîyyenin âhirine “mİş” edatı ilâvesiyle müfred-i gâib ve -ler ziyadesiyle cem-i gâib ve zamir-i fiilîler elhâkıyla mütekellim ve muhâtab sîgaları teşkîl olunur

Tasrîf

Müsbet:

Gelmişim

Gelmişsin

Gelmiş

Gelmişiz

Gelmişsiniz

Gelmişler

Menfi:

Gelmemişim

Gelmemişsin

Gelmemiş

Gelmemişiz

Gelmemişsiniz

Gelmemişler

Fiil-i Hâl

Fiil-i hâl: Hâlihâzırda bir işin vukuunu beyân sîgalarındır. Madde-i aslîyyenin âhirine “-yor” edatı ilâvesiyle müfred-i gâibler ziyâdesiyle cem’-i gâib ve zamir-i fiilîler ilhâkıyla mütekellim ve muhâtab sîgaları teşkîl olunur.

Fakat madde-i aslîyyenin âhiri sakin olan yerlerde madde-i aslîyyenin son harfini meksûr okumak şive-i lisândandır.

Tasrif

Müsbet:

Geliyorum

Geliyorsun

Geliyor

Menfi:

Gelmiyorum

Gelmiyorsun

Gelmiyor

Geliyoruz

Gelmiyoruz

Geliyorsunuz

Gelmiyorsunuz

Geliyorlar

Gelmiyorlar

Fiil-i Muzâr'i

Fiil-i Muzâr'i: Şimdiki hâlde veya gelecek zamanda bir işin vukuunu beyân eden sîgalardır. Madde-yi aslîyyenin âhirine “r” harfi ilâvesiyle müfret-i gâib “-ler” ziyâdesiyle cem-i gâib ve zamir-i fiilîler ilhâkıyla mütekellim ve muhâtab suretleri teşkîl olunur.

Fakat münekkîlerde: Edat-ı muzâr'i olan (r) harfi (zay) mu'cemeye kalb ü tahfif için zây-ı mu'ceme dahi müfret mütekellimlerde terk ü cem'-i mütekellimlerde “Ya'ya” tebdîl kalınmak şive-i lisândandır.

Tasrif

Müsbet:

Gelirim

Gelirsin

Gelir

Geliriz

Gelirsiniz

Gelirler

Menfi:

Gelmem

Gelmezsin

Gelmez

Gelmeyiz

Gelmezsiniz

Gelmezler

Fiil-i Müstakbel

Fiil Müstakbel: Bir fiilin gelecek zamanda vukûunu beyân eden sîgalardır. Madde-i aslîyyenin âhiri sakin ise (◌) müteharrik ise “ ى ” ziyâde kılındıktan sonra hafiflerde (-cek) ve sakillerde (-cak) edatlarının ilâvesiyle müfret-i gâib ve (ler) ilâvesiyle cem' ü gâib ve zamir-i fiilîlerin ilhâkıyla mütekellim ve muhâtab sîgaları teşkîl olunur.

Fakat: Müttekellimlerde (-cek) edatının (kâfi) kâf-ı Farisîye ve (-cak) edatının kâfi dahi aynı tebdil olunmak kâidedendir.

Tasrif

Müspet:

Geleceğim

Geleceksin

Gelecek

Geleceğiz

Geleceksiniz

Gelecekler

Menfi:

Gelemeyeceğim

Gelemeyeceksin

Gelemeyecek

Gelemeyeceğiz

Gelemeyeceksiniz

Gelemeyecekler

2.4.1.2. Fiil-i İltizâmî

Fiil İltizâmî: Mültezim olan bir işe delâlet eden sîgalardır. Madde-i aslîyyenin âhiri sakin ise (◌) müteharrik ise “ ى ” edatları ilâvesiyle müfret-i gâibler ziyadesiyle cem’-i gâib ve zamir-i fiilîler ilhakıyla müttekellim ve muhâtab sîgaları teşkîl olunur.

[47] Fakat: Müfret müttekellimler de zamirden evvel bir (ى) ve cem-i müttekellimlerde (lam) lafızına tebdîl kılınmak şive-i lisandandır.

Tasrif

Müspet:

Geleyim

Gelesin

Gele

Gelelim

Gelesiniz

Geleler

Menfi:

Gelmeyeyim

Gelmeyesin

Gelmeye

Gelmeyelim

Gelmeyesiniz

Gelmeyeler

2.4.1.3. Fiil-i Vücûbî

Fiil-i Vücûbî: Talep olunan bir işe delâlet eden sîgalardır. Madde-i aslîyyenin âhirine (malı) edatı ilâvesiyle müfret-i gâib ve (ler) ziyâdesiyle cem'-i gâib ve zamir-i fiilîler ilhâkıyla mütekellim ve muhâtab sîgaları teşkîl olunur.

Tasrif

Müspet:

Gelmeliyim

Gelmelisin

Gelmeli

Gelmeliyiz

Gelmelisiniz

Gelmeliler

Menfi:

Gelmemeliyim

Gelmemelisin

Gelmemeli

Gelmemeliyiz

Gelmemelisiniz

Gelmemeliler

2.4.1.4 Emr-i Hâzır

Emr-i Hâzır: Bir fiilin icrâsını (muhâtaba) emir ve tenbihi beyân eden sîgalardır. Edat masdar hazf olundukda kalan madde-i aslîyye emr-i hâzırın müfret muhatabı olup bir zamir-i fiilî ilhâkıyla cem muhatabı teşkîl olunur.

Tasrif

Müspet:

Gel, geliniz

Menfi:

Gelme, Gelmeyiniz

Kâide: Emr-i hâzırın cem'-i muhâtabı bazen (-In) (-Un) ilâvesiyle teşkîl eder:

sev-sevin-ol-olun gibi

Bu kâide nehy-i hâzırda aynıyla caridir:

Sevme-sevmeyin-olma-olmayın gibi

2.4.1.5. Emr-i Gâib

Emr-i gâib: Bir fiilin icrasını (gâibe) emir ve tembihini beyân eden sîgalardır. Madde-i aslîyyenin âhirine “sUn” edatı ilâvesiyle müfret ve (-ler) ziyadesiyle cemi teşkîl olunur.

Tasrif

Emr-i gâib	nah-ı gâib
Gelsin, gelsinler	gelmesin, gelmesinler

1. Fiiller sîga cihetiyle kaç kısma münkasımdır?
2. Ef'âl-i basit neye derler?
3. Ef'âl-i mürekkebe neye derler?
4. Ef'âl-i basite kaç a ayrılır?
5. Fiil-i zamânî neye derler?
6. Fiil-i zamânî kaç sîga-yı muhtelifeye ayrılmıştır?
7. Te'adâd ediniz.
8. Fiil-i zamânîlerde melhûz-ı mûteber olan zaman kaçtır?
9. Zât kaçtır?
10. Her fiilin kaç sîga-yı muttarideleri vardır?
11. Mâzî-i şuhûdî neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
12. Mâzî-i naklî neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
13. Fiil-i hâl neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
14. Fiil-i muzâr'î neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
15. Fiil-i müstakbel neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
16. Fiil-i iltizâmî neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
17. Fiil-i vücûbî neye derler ve nasıl teşkîl olunur?

18. Emr-i hâzır neye derler ve nasıl teşkîl olunur?

19. Emr-i gâib neye derler ve nasıl teşkîl olunur?

2.4.1.6. Fiil-i Fer'î

2. Fiil-i Fer'î: Masdardan müştak oldukları hâlde sıfat mânâsını müfît olan kelimelerdir. Bunlara sıfat-ı müştaka dahi derler.

[50] **Fürû'-ı Ef'âl:** (İsm-i fâil, ism-i mef'ul, sıfat-ı müşebbehe, sıfat-ı mübalağa) namlarıyla dört sîgadan ibarettir ki fiillerden yapıldığı için bunlara: (fer'-ı fiil) nâmı verilmiştir.

2.4.1.7. İsm-i Fâil

1. İsm-i Fâil: Mânâ-yı fiili kendisiyle kâim olan kelimedir. Malûm olan fiillerden madde-i aslîyyenin âhiri sakin ise: (n) müteharrik ise: (an) veya bir “-ici” edatı ilâvesiyle teşkîl olunur.

Tasrif

Müspet:

Gelen

Gelenler

Gelici

Geliciler

Menfi:

Gelmeyen

Gelmeyenler

Gelmeyeci

Gelmeyeciler

2.4.1.8. İsm-i Mef'ûl

2. İsm-i Mef'ûl: Mânâ-yı fiili kendisinde vâki' olan kelimedir. Meçhul olan fiillerden madde-i aslîyyenin âhiri sakin ise: (n) müteharrik ise (an) veya bir yer “-miş” edatı ilâvesiyle teşkîl olunur.

Tasrif

Müspet:

Görülen

Menfi:

Görülmeven

Görülenler	Görülmeyenler
Görölmüş	Görölmemiş
Görölmüşler	Görölmemişler

2.4.1.9. Sıfat-ı Müşebbehe

3. Sıfat-ı Müşebbehe: Vasfiyyet mânâsını işâr eden sîgalardır. Madde-i aslîyyenin âhirine hafiflerde: (gin, gün, kaf) ve sakillerde (gın, gun, kaf) edatları ilâvesiyle teşkîl olunur.

Fakat bunlar muttarit olarak her maddeden yapılamazlar.

[51]

Tasrif

Hafif

Bezgin, bezginler

Düşkün, düşkünler

Kesik, kesikler

Sakîl

Dalgın, dalgınlar

Yorgun, yorgunlar

Yanık, yanıklar

2.4.1.10. Sıfat-ı Mübalağa

4. Sıfat-ı Mübalağa: Mânâ-yı fiililiyenin kuvvet ve şiddetini beyân eden sîgalardır. Madde-i aslîyyenin âhirine hafiflerde: (-ken, -giç)ve sakillerde (-gan, -giç) edatlarının ilâvesiyle teşkîl olunurlar.

Bunlarda sıfat-ı müşebbeheler gibi muttarit olarak her maddeden yapılamazlar.

Tasrif

Hafif

İştekin, İştekinler

Bilgiç, bilgiçler

Soluğan, soluğanlar

Dalgıç, dalgıçlar

1. Fiil-i fer'i neye derler?
2. Bunlara daha ne denilir
3. Fürû'-ı fiili tadâd ediniz?
4. İsm-i fâil neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
5. İsm-i mef'ûl neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
6. Sıfat-ı müşebbehe neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
7. Sıfat-ı mübalağa neye derler ve nasıl teşkîl olunur?

2.4.1.11 Ef'âl-i Mürekkebe

Ef'âl-i Mürekkebe: Ef'âl-i basîte ile bazı hususî masdarların terkiibinden hâsıl olan fiillerdir. Bunlar da iki kısma münkasımdır.

1. Birinci kısım ef'âl-i mürekkebe: fiil-i i'âne denilen ve bugün masdar-ı metrûk olan (-Imek) masdarından müştak (idi, imiş, ise) sîgalarından ibarettir.

[52] Bunlardan: (idi) ile teşekkül eden fiillere (fiil-i hikâye) (imiş) ile terkip eden fiillere de: (fiii rivâyet) ve (ise) ile terkip eden fiillere de: (fiil-i şartî) nâmı verilir.

2.4.1.12. Fiil-i Hikâye

Fiil Hikâye: Fiilin mazmûnunu görmek tarîkiyle hikâyeye delâlet eden fiillerdir. Ef'âl-i basitenin âhirine fiil i'ânenin mâzî-i şuhûdîsi ilâve olunarak teşkîl olunur:

Tasrif

Müsbet:

Geldi idim

Geldi idik

Geldi idin

Geldi idiniz

Geldi idi

Geldi idiler

Menfi:

Gelmedi idim	Gelmedi idik
Gelmedi idin	Gelmedi idiniz
Gelmedi idi	Gelmedi idiler

2.4.1.13. Fiil-i Rivâyet

Fiil-i Rivâyet: Fiil mazmûnunu istemek tarîkiyle nakil ve rivâyete delâlet eden fiillerdir. Ef'âl-i basitenin âhirine fiil-i iânenin mazi-i naklisi ilâve olunarak teşkîl olunur. Fakat mâzî-i şuhûdiler nakil tarikiyle ifade olunamadığından bunların rivayet suretleri mesta'mel değildir.

Tasrif**Müspet:**

Gelmiş imişim
Gelmiş imişsin
Gelmiş imiş
Gelmiş imişsiz
Gelmiş imişsiniz
Gelmiş imişler

Menfi:

Gelmemiş imişim
Gelmemiş imişsin
Gelmemiş imiş
Gelmemiş imişsiz
Gelmemiş imişsiniz
Gelmemiş imişler

2.4.1.14. Fiil-i Şartî

Fiil-i Şartî: Lâhik olduğu bir cümlenin mazmûnunu diğer bir cümleye rapteden fiillerdir. Ef'âl basitenin âhirine fiil-i i'ânenin sîga-i şartiyyesi ilâve olunarak teşkîl olunur.

[53]

Tasrif**Müspet:**

Geldim isem

Menfi:

Gelmedi isem

Geldi isen	Gelmedi isen
Geldi ise	Gelmedi ise
Geldi isek	Gelmedi isek
Geldi iseniz	Gelmedi iseniz
Geldi iseler	Gelmedi iseler

1. Ef'âl-i mürekkebe neye derler?
2. Kaç kısma münkasımdır?
3. Birinci kısım ef'âl-i mürekkebe nasıl ve neden müştaktır?
4. Kaç kısma ayrılır?
5. Fiil-i hikâye neye derler ve nasıl teşkîl olunur?
6. Tasrîf ediniz?
7. Fiil-i rivâyet neye derler?
8. Nasıl teşkîl olunur?
9. Tasrîf ediniz.
10. Rivâyet sûretleri nasıldır?
11. Fiil-i şartî neye derler ve nasıl teşkîl olunur?

2.4.1.15. Tasrif-i Ef'âl-i Hikâyât

Şuhûdî

Bildi idim	Bildim idim
Bildi idin	Bildin idi
Bildi idi	Bildi idi
Bildi idik	Bildik idi
Bildi idiniz	Bildiniz idi
Bildi idiler	Bildiler idi

Naklî

Bilmiş idim

Bilmiş idin

Bilmiş idi

Bilmiş idik

Bilmiş idiniz

Bilmiş idiler

Muzâri'

Bilir idim

Bilir idin

Bilir idi

Bilir idik

Bilir idiniz

Bilir idiler

Hâl

Biliyor idim

Biliyor idin

Biliyor idi

Biliyor idik

Biliyor idiniz

Biliyor idiler

Müstakbel

Bilecek idim

Bilecek idin

Bilecek idi

Bilecek idik

Bilecek idiniz

Bilecek idiler

İntizâmî

Bile idim

Bile idin

Bile idi

Bile idik

Bile idiniz

Bile idiler

Vucûbî

Bilmeli idim

Bilmeli idin

Bilmeli idi

Bilmeli idik

Bilmeli idiniz

Bilmeli idiler

[54] 2.4.1.16. Tasrif-i Ef'âl Rivâyet

Şuhûdî*

.....

.....

Naklî

Gezmiş imişim

Gezmiş imişsin

Gezmiş imiş

Gezmiş imişiz

Gezmiş imişsiniz

Gezmiş imişler

Müzâri'

Gezer imişim

Gezer imişsin

Gezer imiş

Gezer imişiz

Gezer imişsiniz

Gezer imişler

Hâl

Geziyor imişim

Geziyor imişsin

Geziyor imiş

Geziyor imişiz

---

* Rivayetin mâzî-i Şuhûdî sîgası yoktur.

Geziyor imişsiniz

Geziyor imişler

Müstakbel

Gezecek imişim

Gezecek imişsin

Gezecek imiş

Gezecek imişiz

Gezecek imişsiniz

Gezecek imişler

İltizâmî

Geze imişim

Geze imişsin

Geze imiş

Geze imişiz

Geze imişsiniz

Geze imişler

Vucûbî

Gezmeli imişim

Gezmeli imişsin

Gezmeli imiş

Gezmeli imişiz

Gezmeli imişsiniz

Gezmeli imişler

2.4.1.17. Tasrif-i Ef'âl-i Şartiyye

Şuhûdî

Yazdı isem

Yazdı isen

Yazdı ise

Yazdı isek

Yazdı iseniz

Yazdı iseler

Naklî

Yazmış isem

Yazmış isen

Yazmış ise

Yazmış isek

Yazmış iseniz

Yazmış iseler

Hâl

Yazar isem

Yazar isen

Yazar ise

Yazar isek

Yazar iseniz

Yazar iseler

Muzâri'

Yazıyor isem

Yazıyor isen

Yazıyor ise

Yazıyor isek

Yazıyor iseniz

Yazıyor iseler

Müstakbel

Yazacak isem

Yazacak isen

Yazacak ise

Yazacak isek

Yazacak iseniz

Yazacak iseler

Vucûbî

Yazmalı isem

Yazmalı isen

Yazmalı ise

Yazmalı isek

Yazmalı iseniz

Yazmalı iseler

[55] **İhtar:** Ef'âl mezkûre-i malûmun müsbetlerinden bu vech ile teşkîl ve tasrîf olundukları gibi meçhulün müspet ve menfilerinden ayn-ı sûretle teşkîl ve tasrîf olunurlar.

2.4.1.18. Sîga-i İstifhâmiyye

Ef'âlin bir de istifhâm sûretleri vardır ki (bir istek vukûu veya adem vukûundan sual için isti'mâl olunur) ve müfred-i gâiblere istifham edatı olan (mi) lafızı ilâve edilerek istifham sîgaları teşkîl edilir.

Fakat: Fiillerin cem-i gâiblerinden mâ'adada edat istifhâm zamir-i fiilînden evvel kelimenin ve yalnız mâzî-i şuhûdîlerin bil cümle eşhâsında zamir-i fiilîyeden sonra bulunmak şive-i lisan-ı Türkidendir.

Geldik mi? Gördünüz mü? Bilmiş mi? Bilecek mi? Anlar mısınız? Anlayalım mı? gibi.

2.4.2. İkinci Kısım Ef'âl-i Mürekkebe

İkinci Kısım Ef'âl-i Mürekkebe: Yalnız bilmek, vermek, olmak, durmak, kurmak, kalmak, gelmek, yazmak gibi bazı husûsi masdarlarla tereküp eden fiillerdir ki beş nevidir.

2.4.2.1. Ef'âl-i İktidâriyye

1. Fiil-i İktidârî: Bir fiilin icrasında fâilin iktidarını beyân ve ifade eden fiillerdir. Fiil iltizâmının müfred-i gâiblerine (bilmek) masdarının ilâvesiyle teşkîl olunurlar: yazabilmek okuyabilmek gibi.

Tasrif

Yaza bildim

Yaza bildin

Yaza bildi

Yaza bildik

Yaza bildiniz

Yaza bildiler

2.4.2.2. Ef'âl-i Ta'cîliyye

2. Fiil-i Ta'cîli: Bir işin icrâsında fâilin ta'cîlini beyân eden sîgalardır. Madde-yi aslîyenin âhiri sakin ise bir (-y) harekeli ise bir (-yI) ilâve edildikten sonra (vermek) masdarıyla teşkîl olunur:

Yazı vermek, okuyu vermek, anlayı vermek gibi.

Tasrif

Yazı verdim

Yazı verdin

Yazı verdi

Yazı verdik

Yazı verdiniz

Yazı verdiler

2.4.2.3. Ef'âl-i Zamâniyye

3. Ef'âl Zamaniyye: Masdarları zaman-i mâzî veyahut zaman-i istikbâle delâlet eden fiillerdir. Mazi-i naklî veyahut müstakbelin müfret-i gâiblerine (olmak) masdarı ilâvesiyle teşkîl olunurlar: Yazmış olmak, yazacak olmak gibi.

Tasrif

Yazmış oldum

Yazmış oldun

Yazmış oldu

Yazmış olduk

Yazmış oldunuz

Yazmış oldular

2.4.2.4. Ef'âl-i İstimrâriyye

4. Fiil-i İstimrarî: Fâilin bir işi icrâda devam üzere [57] bulunduğunu bildiren fiillerdir. Fiil-i iltizâmînin müfred-i gâiblerine “durmak, görmek, kalmak, gelmek” masdarlarının ilâvesiyle teşkîl olunurlar:

“okuya gör, yaza dur, şaşsa kalsınlar, ola gelmiştir” gibi.

Fakat: Bunların sîgaları mahdûd olup her fiilden yapılamaz.

Tasrif

Baka kaldım

Baka kaldın

Baka kaldı

Baka kaldık

Baka kaldınız

Baka kaldılar

2.4.2.5. Ef'âl-i Mukarrebe

5. Fiil-i Mukarrebe: Bir fiilin der-akab husûlünü bildiren fiillerdir. Fiil-i iltizâmînin müfred-i gâiblerine (yazmak) masdarının ilâvesiyle teşkîl olunurlar.

Düşe yazmak, kıra yazmak gibi.

Bu fiilin tasrifi dahi mahduddur zira her fiilden yapılamaz.

Tasrif

Düşe yazdım

Düşe yazdın

Düşe yazdı

Düşe yazdık

Düşe yazdınız

Düşe yazdılar

(ihtar) Bu beş sûretle yapılan ikinci derece ef'âl-i mürekkebeler tekrar fiil-i ianelerle terkip etdikde bunların dahi: “hikâyet, rivâyet, şartiyye” sîgaları hâsıl olur.

[58] İkinci kısım ef'âl mürekkebe hangi masdarlardan yapılır?

Kaç nevidir?

Fiil-i iftidârî neye derler?

Nasıl teşkîl olunur?

Fiil-i ta'cilîyye neye derler? Ve nasıl teşkîl olunur?

Ef'âl-i zamâniyye neye derler ve nasıl teşkîl olunur?

Ef'âl-i istimrâriyye neye derler ve nasıl teşkîl olunur?

Ef'âl-i mukârebe neye derler ve nasıl teşkîl olunur?

İkinci kısım ef'âl-i mürekkebe fiil-i îâne ile terkip eder mi?

Nasıl yapılıır?

2.4.2.6. Rabt Sîgaları

Kelâmı birbirine rabt etmek için kullanılan sîgalarlardır ve bunlar da sekiz kısımdan ibarettir:

1. Sigâ-yı sîle: Fâile muzâf olan sîgalaradır. Mâzî-i şuhûdînin müfred-i gâiblerine hafiflerde: “ki” sakîllerde (-gı) edatı ilâvesiyle sîle-yi şuhûdî müstakbelin müfred-i gâiblerine (y) ilâvesiyle sîle-i naklî teşkîl olunur: (geldiği, olduğu) (seveceği, bulacağı) gibi.

2. Sigâ-yı ‘atfiye: : İki kelimenin sâmiaya hoş gelecek surette raptı için isti'mâl olunan sîgalaradır. Madde-i aslîyyenin âhiri sakin ise (-Ub) müteharrik ise (yUp) ilâvesiyle teşkîl olunur: gelib, sevib, bulub gibi.

3. Sîga-yı takibiyye: Kendinden sonrakinin der-akab vukûunu bildiren sîgalaradır. Madde-i aslîyyenin âhiri sakin ise (nice) müteharrik ise bir de (y) ziyade kılınarak teşkîl olunur: (gelince, okuyunca) gibi.

4. Sîga-yı iptidâiye: Kendisinden sonra gelen fiilin bedâ ettiği zamanı gösteren sîgalaradır. Fiil-i iltizamînin müfred-i gâiblerinin âhirine (li) ilâvesiyle teşkîl olunur:

Geleli, görelî, okuyalı, yazalı gibi.

[59]Bazen buna (den beri) lafızı dahi ilâve olunur: geleliden beri, haber vereliden beri gibi.

5. Sîgâ-yı İntihaiyye: Kendisinden sonra gelen fiilin zaman intihâsını tayin eden sîgalardır. Sîga-yı takibiyyelerin âhirine (ye kadar) ilâvesiyle teşkîl olunur: gelinceye kadar, gidinceye kadar, okuyuncaya kadar gibi.

6. Sîga-yı tevkîtiyye: Kendisinden sonra gelen fiilin zaman vukûunu tayin eden sîgalardır. Mazi-i şuhûdiyenin cem-i mütakellimin âhirine (ce) ilâvesiyle teşkîl olunur: geldikçe, okudukça, yazdıkça, kaldıkça gibi.

7. Sîga-yı Temsîliyye: Kendisinden sonra gelen fiilin sûret-i vukûunu bildiren sigalardır. Siga-yı sîlelerin âhirine (gibi) yahut (misüllü) kelimelerinden birinin ilâvesiyle teşkîl olunur: Geldiği gibi, yaptığı misüllü gibi. Bu sigalar bazen manayı takib ve müfâceyi dahi müfid olurlar: Baktığı gibi düştü, düştüğü gibi öldü, gibi.

8. Hâl Terkibi: Fâilin ne halde bulunduğunu bildiren sîgalardır. Fiil-i iltizâmînin müfred-i gâiblerine hafiflerde “rek” ve sakîllerde “rak” edatlarının ilâvesiyle teşkîl olunur: düşünerek geldi, soyunarak gitti gibi.

Sîga-yı rabtiyye neye derler?

Kaç münkasımdır?

Sîga-yı sîle neye derler?

Nasıl teşkîl olunur?

Sîga-yı ‘atfiyye neye derler?

Nasıl teşkîl olunur?

Sîga-yı t’akîbiyye neye derler?

Nasıl teşkîl olunur?

ibtidâiyye neye derler?

Nasıl teşkîl olunur?

Bazen bunlara ne ilâve olunur?

Sîga-yı intihaiyye neye derler?

Nasıl yapılır?

Sîga-yı temsîliyye neye derler ve nasıl yapılır?

Sîga-yı temsîliyye neye derler ve nasıl yapılır?

Hâl terkibi neye derler? Nasıl teşkîl olunur?

2.5. BEŞİNCİ FASIL

2.5.1. Edavât Yâhud: Hurûf-ı me'ânî

Edat: Müstakil bir mânâ ifade etmeyip diğer kelimelere rabt olundukda hususi mânâlara delâlet ederler.

“1” (a) Kelimenin evvelinde bulunursa edat-ı nidâ âhirinde bulunursa edat-ı te'kid olur: A birader niçin vaktiyle gelmiyorsun, Baksanız a bendenize neler söylüyor gibi.

(ey) Edat-ı nidâdır, Ey kıymeti bilinmeyen gençlik zamanları gibi.

(ay) Tea'ccub ve teessür edatıdır: Ay ne zaman teşrif buyruldu, Ay vücudumun her yeri ağrıyor gibi.

(ah) Edat-ı tahassür: Ah gençlik ah ne olur bir daha avdet etsen gibi.

(üf) Teessür ve melâl edatıdır: Üf canım sıkılıyor gibi.

(Oh) Edat-ı telzîzdir: Oh artık işlerimi bitirdim gibi.

(Aman) Edat-ı istimdâttir: Aman fena oluyorum yetişiniz gibi.

(Artık) Edat-ı iktifâdır: Artık bu meşakkâtlere tahammül edemeyeceğim gibi.

(Ancak) Edat-ı hasrdır: Ancak bu işi sen yapabilirsin gibi.

(Asla) Nefye mahsûs edat-ı te'kididir: Bu sözü asla kabul etmem gibi.

[61]**(Eğer)** Edat-ı şarttır: Eğer çalışır isen adam olursun gibi.

(En) Edat-ı tafsildir: Hünerlerin en alâsı okuyup yazmaktır gibi.

(Elbet, elbette) Edat-ı te'kididir: Derse çalışmayan elbette pişman olur gibi.

(Öyle) Tasdik ve temsîl edatıdır: O işin öyle olması icab eder. Ve öyle oldu

(Evet) Edat-1 tasdiktir: Ahmet Efendi geldi mi? Evet geldi gibi.

(İçin) Edat-1 tahsîstir: Ak akçe kara gün içindir gibi.

(İşte) Edat-1 tenbîhtir: İşte sana söylüyorum aklını başına al gibi.

(İken) Edat-1 hâldir: Ağaç yaş iken eğilir gibi.

(Üzere) Edat-1 istîlâdır: Ayak üzere durdu gibi.

Mastarlara lâhik oldukta ta'lîl mânâsı ifade eder: Gitmek üzere geldi gibi.

(İle) İki şeyi birbirine mukârin gösterirse (edat-1 mukârenet) bir şeye diğer bir şeyi vâsita gösterirse (edat-1 vesâtet), bir şeyi diğer bir şeye sebep gösterirse (edat-1 ta'lîl) olur: Ve bazen tahfîf olunarak (le) sûretinde yazılır: İyi ile görüşene iyi olasın, İnsan fazîleti çalışmakla intisab edebilir, doğruluk ile yalan kardeş olmaz gibi.

Vesâtete misâl: Kalem ile yazdım, vapur ile geldim, araba ile gideceğim gibi.

Ta'lîle misâl: Hastalıkla uyku hayli zamandan beri semtime uğramaz oldu gibi.

(Ey) Edat-1 istîzâhtır: Ey derse çalışıyor musunuz bakalım gibi.

[62] **(Ay)** Edat melâldir: Ay ama uzattınız bu bahsi kapayalım gibi.

(Aman) İstikrâh ve melâl edatıdır: Aman hiç lakırdı anlamaz oldunuz gibi.

(Aman) Edat-1 tahzîrdir: Aman derse çalış sonra sınıfta kalırsın gibi.

(Aman) Edat-1 teşvîktir: Aman evladım göreyim seni gibi.

(Aman) Edat-1 telezzüzdür: Aman ne güzel oldu gibi.

(Aman) Edat-1 istimdâttir: Aman yetişiniz fena oluyorum gibi.

(İçin) Edat-1 ta'lîldir: Sözümü dinlediğin için seni seviyorum gibi.

(Eyvah) Edat-1 tahassürdür: Eyvah vaktin ne kadar olduğunu anlayamadım gibi.

“b” (ba) Farisîden me’hûz edat-ı musâhabettir: Mekteb-i saadetten bâşehadetnâme neş’et eyledim gibi.

(bari) Edat-ı iktifâdır: Derse çalışmıyorsunuz bari uslu oturunuz gibi.

(beraber) Edat-ı teşrîk ve maiyyettir: Pederimle beraber Yakacığa gideceğiz gibi.

(belki) Edat-ı ihtimâldir: Belki çalışır da adam olur gibi.

(belki) Edat-ı ıztırâptır: Çalışmak sizin için lazım ve belki elzemdir gibi.

(bile) Atıf ve teşvîk edatıdır: Dersine çalıştı ve mükâfat bile aldı gibi.

[63] (ber) Farisîden mehûz edat-ı isti’lâdır: Ber mevcud kâide-i Türkçede muzâfün ileyh evvel, muzâf sonra gelir gibi.

(beri) Edat-ı ibtidâdır: Mektebe geleliden beri çok istifadeler etti gibi.

(bütün) Edat-ı ta’mîmdir: Bütün şâkirdan mazhar mükâfât oldu gibi.

(bir) Edat-ı tenkîr: Bir kitap aldım görmelisin gibi.

(bi) Arapçadan me’hûz edat-ı ta’lîldir: Bil- izzüşeref bil-yemnül ikbâl gibi.

(Berây-ı) Farisîden me’hûz edat-ı ta’lîldir: Berây-ı tebdîl-i hevâ Bursaya gideceğim gibi.

(böyle) Edat-ı temsildir: İşte derse böyle çalışmalı gibi.

“p” (pek) Edat-ı mübâlağadır: Şu çocuğun hâli pek hoşuma gidiyor gibi.

“t” (ta) Farisîden me’hûz edat-ı intihâdır, dâhil olduğu kelimenin evveline bir (ب) ziyade edilir: Ta bu sabah derse çalıştım gibi.

“c” (ca) Edat-ı nisbettir bazı isimlere lâhik olur: Arapça surûf Türkçe kavâid gibi.

(ca) Edat-ı taklîl olur ve sıfatlara dâhil olur: beyazca, karaca gibi.

(ca) Edat-ı teşbîhtir isimlere lâhik olur: Mertçe söz insanca [64] muamele gibi ve bazen buna (sine) lafızı dâhil olur: Mertçesine söz, insancasına muamele gibi.

(ca) Edat-1 mutâbakat olur: Bu iş bence böyledir gibi.

(ca) Edat-1 temyiz olur: Ahmet Efendi sence daha büyüktür.

(ca) Teksîr ve Te’kîd edatıdır: İyice dersimi yaptım, gibi.

(cek, cak, ceğiz, cağız) Edatları tasgir içindir: Büyücek kitap, küçücük çocuk, biçare kızcağız, zavallı adamcağız gibi

“ç” (çünkü) Edat-1 ta’lîldir: Kimsenin hatasını yüzüne vurma çünkü faidesizdir gibi.

(çe) Farisîden me’hûz edat-1 tasgirdir: divançe, kemeçe gibi

(çi) Farisîden me’hûz edat-1 istifhâmdır: Çi-faide evvel düşünmeli idin gibi.

“h” (hayli) Edat-1 teksîr: Hayli vakittir mektebe devam ediyor hâlâ bir şey anlamamış gibi.

“d” (dir) edat-1 haberdir: Sa’y u gayret husûl-i matlabın sermâyesidir gibi.

(dahi) Edat-1 atıftır: Vücuda a’râz olacak hastalıklardan tevkifen hıfz ü sıhhaya, ruha a’rız olacak fenalıklardan tevkif dahi ilm-i ahlâka muhtaçtır gibi.

(den) Edat-1 ibtidâdır: Bugün sabahtan akşama kadar derse çalıştım gibi.

[65] **(den)** Edat-1 beyân olur bir şeyin cinsini nev’ini beyân eder: Altından yüzük, taştan bina gibi.

(den) Edat-1 teb’îzdir: Kavâîdden dört ders okuduk gibi.

(den) Mef’ûl-i anh edatıdır: Şu mükâfatı sarf dersinden aldım gibi.

(de) Edat-1 zarftır: Dünyada çalışmak gibi şeref ve meziyet olamaz gibi.

(de) Edat-1 istimrâr olur: Ve masdarlara lâhik olur

Ahmet Efendi mekteb-i saadette tahsîl etmektedir gibi.

(de) Edat-1 atıftır ekseriyâ teşrîk beyân eder: Rauf Bey de mükâfat aldı gibi.

(değil) Edat-1 nef’îdir: Akıl yaşta değil baştadır gibi.

(daha) Edat-1 tafsîldir: İnsan çalıştıkça daha ziyade müstefîd olur.

(daha) Henz mânâsına edat-1 hâl olur: Daha bu yaşta iken hayli malumât kesb etti gibi.

(daha) Edat-1 istizâhtır: Daha neler okuyorsunuz gibi.

(der) Farisîden me'hûz edat-1 zarftır: Der-saâdet, der-i aliyye gibi.

(dek, deġin) Edat-1 intihâdır: Ekseriyâ Őirde isti'mâl olunur.

Hâsılı beyhudeye çektim emek

Aġlarım ah eylerim tâ sabaha dek

“z” (zira) Edat-1 ta'lîldir: İlim gayet 'alî ve mukaddes bir fazîlettir. Zira bi'l-cümle ahvâl harekâtımıza lâyük olan husûsâtı bize gösterir.

(zâr) Farisîden me'hûz edat-1 mekândır: Gülizâr, lalezâr, çemenzâr gibi

“s” (sız) Edat-1 nefîdir: Parasız pulsuz yola çıkılır mı? Gibi.

[66] **(sızın)** Nefîyye mahsus edat-1 hâldir masdarlara lâhik olur: Çalışmaksızın ders öğrenilmez gibi.

(sitan) Farisîden me'hûz edat-1 mekândır: Gülistan, Afganistan gibi.

“ř” (řimdi) Edat-1 hâldir: Beyefendi řimdi gelecektir.

“s” (sanki) Edat-1 temsîl ve tâ'rîzdir: Ne kadar uslu bir çocuk sanki bir melek, sanki ben sizi tanımıyorum gibi.

“t” (dolayı) Edat-1 ta'lîldir: Zeki Efendi derse çalıřtıġından dolayı birinci oldu gibi.

“g” (gayet) Edat-1 mübâlaġadır: Bu efendi gayet çalışkandır gibi.

“f” (fakat) Edat-1 hasrdır: Fakat bu yazıyı o yazabilir gibi.

(fakat) Edat-1 istidrâktır: Bu efendi yaramazdır. Fakat derse çalışır gibi.

“k” (kadar) Edat-1 intihâdır: İmtihana kadar dersleri ikmâl etmeli gibi.

“k-g” (guya) Edat-1 temsîldir: Őu çocuk guya büyük adam gibi hareket ediyor gibi.

(guya) Edat-1 ta'rîzdir olur: Gûya dersini biliyormuş gibi.

(gibi) Edat-1 teşbîhtir: Melek gibi uslu bir çocuk gibi.

(göre) Edat-1 mutâbakattır: Herkes yorganına göre ayağını uzatmalıdır gibi.

(ki) Edat-1 rabttir: Dünya bâki mi ki ahret düşünülmesin gibi.

(ki) Edat-1 beyân olur: Fen o kadar terakkî etmiştir ki evvelce muhal-i zân olunan şeylerin cümlesi keşf olundu gibi.

“İ” (lakin) Edat-1 istidrâktır: Davetinize ma'-teşekkür icâbet ederdim lakin mazeretimin zuhûr etti gibi.

[67] **(lık-lik)** Edat-1 mekândır: Ağaçlık çayırılık mahaller hoşâ gider gibi.

(lık-lik) Masdar ve sıfatlara dâhil oldukta edat-1 te'kîd olur. Çalışmaklık, zihni açar tembellik ise zihne durgunluk verir gibi.

“m” (mi) Edat-1 istifhâmdır: İlmin faidesi inkâr olunur mu gibi.

“n” (nitekim) Edat-1 temsîldir: Nitekim Arapçada dahi böyledir gibi.

(nice) Edat-1 teksîrdir: Cenâb-ı Hak Paşa Hamza Efendimiz Hazretlerini nice seneler taht-ı alî baht-ı Osmânîde bir devam buyursun âmîn gibi.

(ne) Tahsîn ve ta'cîb edatıdır: Ne saâdet! Ne letâfet-i memâlik-i şahânenin her yeri gülizâr-ı marifet oldu mu gibi.

(ne) Edat-1 nefîdir: Ne yazdı ne okudu gibi.

(ne) Edat-1 istifhâmdır: Zül-ukûlün gayride kullanılır: Ne okuyorsun gibi.

“v” (ve) Edat-1 atıftır: Cenâb-ı Hakka nebî zî-şâne ve ulü'l emre itâat vecîbe-i vecîbedir gibi.

“h” (ha) Edat-1 tembîhtir: Derse çalışmaz ha sonra pişman olursunuz.

(ha) Edat-1 müsâvâttir: Ha peder efendi gelmiş ha siz gibi.

(haydi) Edat-1 teşvîktir: Efendiler haydi derse çalışalım gibi.

(hay hay) Edat-1 tasdîktir: Sözüme emniyet eder misiniz, hay hay gibi.

(her) Edat-1 ta'mîmdir: Her inişin bir yokuşu vardır gibi.

(hep) Edat-1 ta'mîmdir: Bu nasihatler hep sizin iyiliğiniz içindir gibi.

[68] **(hemân)** Edat-1 isti'câldir: Hemân kitapları alıp mektebe gitmeli gibi.

(hemân) Edat-1 istimrârdır: Hemân Cenab-ı Hak sevgili padişahımız efendimiz hazretlerine tükenmez ömürler ihsân buyursun,

“Dünyada hemân sen şeref ve şân ile sağ ol” gibi.

(hele) Edat-1 tahzîndir: Hele derse çalışma bak sınıf geçebilir misin gibi.

(hele hele) Edat-1 istîzâh olur: Hele hele söyle bakayım gibi.

(hiç) Nefîyye mahsûs edat-1 te'kîddir: Hiç derse çalışmıyorsunuz gibi.

“y” (yâ) edat-1 nidâdır. Arabî kelimelere lâhik olur: Yâ-rabbî, Yâ-resûllullah

(ya) Edat-1 te'kîddir: Yazar okursun ya gibi.

(yahud) Edat-1 terdîftir: Tahfif olunarak (ya) suretinde dâhi kullanılır: Ya buraya teşrif buyursunlar yahud biz tasdî' edelim gibi.

(yine) Edat-1 atıftır: Yine teşrîf buyururlar ise memnun oluruz gibi.

(yine) Edat-1 ta'rîzdir: Yine mi ders çalışmadınız gibi.

(yoksa) Edat-1 udûldür: Gençlikte yaz oku yoksa ihtiyarlıkta zahmet çekersin

-SON-

SONUÇ

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir. (Ergin,1998:3.) ” Muharrem Ergin, *Üniversiteler İçin Türk Dili*, adlı kitabında dili bu şekilde tanımlamıştır.

Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı Türkçe Sözlükte ise dilin tanımı şu şekildedir: “İnsanlar düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan. Bir çağa, bir gruba, bir yazara özgü söz dağarcığı ve söz dizimi. Düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı.”

Bu iki tanımda da vurgulanan en önemli husus, dilin anlaşma aracı olmasıdır. Türk diline Beylikler döneminde gösterilen önem ve duyarlılık, Osmanlı Devleti'nin sınırlarının genişlemesi ile anadile gösterilememiştir. Arapça ve Farsçadan çok fazla kelime Türkçeye girerek Türkçe, Arapça ve Farsçanın karışımından Osmanlı Türkçesi adıyla yeni bir dil meydana gelmiştir. Bu yeni dil aydınlar tarafından yazı dili olarak kullanılmıştır. Halkın kullandığı dil ise konuşma dilidir. Bu şekilde birbirinden farklı iki dilin ortaya çıkması aydınlar ile halk arasında ayrılıklara neden olmuştur. Klasik Osmanlı Türkçesi döneminden Tanzimat dönemine kadar bu ayrılıklar iyice kendini hissettirmiştir. Böylece dil, insanlar arasında tabii bir vasıta olma özelliğini yeterince kullanamamıştır.

Osmanlı Türkçesi, üç dilin birleşmesiyle oluştuğu için, bu dili kullanabilmek yine bu üç dilin kurallarının öğrenilmesiyle mümkün olabilmektedir. Ancak aynı anda bu dillerin kurallarını öğrenmek karışıklıklara neden olmuştur. Dilde ortaya çıkan bu

karışıklıkları önlemek ve yazı dili ile konuşma dili arasındaki anlaşmazlıkları giderebilmek için özellikle Tanzimat sonrası dilde sadeleşme çalışmaları hız kazanmıştır.

Çalışmamıza konu olan Mehmed Abdülkâdir'in Kavâid-i Lisân-ı Türkî adlı eseri, dilde sadeleşmenin devam ettiği dönemlerde basılmıştır. Bu eser, Türk dilinin kurallarıyla birlikte doğru kullanılmasını sağlamak için, ders kitabı olarak basılan dilbilgisi kitaplarından biri olma özelliğini taşımaktadır. Döneminde bu alanda önemli bir açığı kapatan kitap, Türkçe dilbilgisi adını kullanmasıyla dikkatimizi çekmiş ve çalışılmaya, günümüz Türkçesine aktarılmaya değer bulunmuştur. İçindeki bilgiler ve örnekler, dilbilgisi çalışmalarına kaynaklık teşkil etmektedir.

Sonuç olarak; günümüz Türkçesine aktarma çalışması yaptığımız bu kitabın yazarı, eserini Türk dilinin yapısını, kurallarını tanıtır öğretme kaygısıyla kaleme almıştır. Dili, en doğru ve güzel bir şekilde kullanabilmelerini sağlamak için kitabında açık ve anlaşılır örnekler vermiş, her konunun sonunda da sorular sormuştur. Bu özelliğiyle Türkçeyi iyi öğretmek için hazırlanmış kitapların iyi bir örneği sayılabilir. Seçilen örneklerin sadeliğinin ve çeşitliliğinin fazla olması kitabın önemli özelliklerinden birisidir.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan. *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2004.
- Aksoyak, İ. Hakkı. *Osmanlı Türkçesi Okuma Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2009.
- Atalay, Besim. *Türk Dilinde Ekler ve Kökler Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: TDK Yayınları, 1941.
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (3 Cilt). İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005.
- Bahaettin, Mehmet. *Yeni Türkçe Lûgat*. Haz. Abdülkâdir HAYBER. Ankara: TDK Yayınları, 2004.
- Banarlı, Nihad Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997.
- Banguođlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK yayınları, 1990.
- Bilgegil, M. Kaya. *Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1984.
- Bursalı Mehmed Tahir. Ahmed Remzi Akyürek. *Osmanlı Müellifleri Miftâhü'l-kütüb ve Esâmî-i Müellifîn Fihristi*. Haz. Cemal KURNAZ-Mustafa TATCI, Ankara: Bizim Büro Basımevi Yayın Dağıtım, 2000.
- Caferođlu, Ahmet. *Türk Dili Tarihi c.I-II*. İstanbul: Enderun Yayınları, 1984.
- Clauson, Sir Gerard. *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford, 1972.
- Çotuksöken, Yusuf. *Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Papatya, 2012.

- Demir, Tufan. *Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Kurmay Yayınları, 2013.
- Deny, Jean. *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*. Çeviren: Ali Ulvi ELÖVE, İstanbul: Maarif Vekaleti Yayınları, 1941.
- Deny, Jean. *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)*. Ankara: TDK Yayınları, 1995.
- Develi, Hayati. *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu*. İstanbul: Bilimevi Yayınları, 2000.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgât*. 17. Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2000.
- Dilçin, Cem (Düzenleyen). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları, 1983.
- Doğan, Ahmet. *Osmanlıca Türkçe Sözlük*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- Erdem, Sadık. *Osmanlıca Metinler*. Isparta: Fakülte Kitabevi, 1997.
- Eren, Hasan. *Türkçe Sözlük 1,2*. Ankara: TDK Yayınları, 1989.
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1972.
- _____, *Osmanlıca Dersleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2011.
- Gülensoy, Tuncer. *Türkçe El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.
- Gülsevin, Gürer. *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK Yayınları, 1997.
- Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Edatlar (En Eski Türkçe Metinlerden Zamanımıza Kadar)*. II. Baskı, İstanbul: MEB Yayınları, 1974.
- Halit Ziya Bey, Kavâid-i Lisân-ı Türkî. Haz. Kaya Türkay. Ankara: TDK Yayınları, 1999.
- Hatipoğlu, Vecihe. *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: DTCF Yayınları, 1982.
- Kanar, Mehmed. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları, 2011.
- Karaağaç, Günay. *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2012.
- Korkmaz, Zeynep. *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, Ankara: TDK Yayınları, 1994.

- _____,*Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*. Ankara: Yargı Yayınları, 2001.
- _____,*Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara:TDK Yayınları, 2003.
- _____,*(Gramer Terimleri Sözlüğü)*. Ankara: TDK Yayınları, 2010.
- Köprülü, Mehmed Fuad. *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Akçağ Yayınları, 2009.
- Levend, Âgâh Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi C.I*. Ankara, 1973.
- Mansuroğlu, Mecdut. “Eski Osmanlıca”. **Tarihî Türk Şiveleri** (hızl. Mehmet Akalın), II. Baskı, s.247-276. Ankara, 1988.
- Muallim Naci, *Lügât-ı Nâcî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2000.
- Özkan, Mustafa - Muhammet Yelten. *Türkçenin Sözlüğü*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, 2002.
- Özkan, Mustafa. *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995.
- Parlatır, İsmail. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları, 2006.
- Redhouse, Sir James. *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2006.
- Şemseddin, Sâmî. *Kâmûs-ı Türkî*. 2. Baskı. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1987
- Şeyhülislam Mehmed Esad Efendi. *Lehçetü'l-Lûgat*. Ankara: TDK Yayınları, 1999.
- Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*. 8 Cilt, 2. Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 1996.
- Timurtaş, Faruk K., *Osmanlı Türkçesine Giriş I*. İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1998.
- _____,*Osmanlı Türkçesine Giriş III*. İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2009.
- Yazım Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012. <http://www.tdk.gov.tr>
- Türk Dil Kurumu Komisyon. *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.

EKLER

EK.1:

SÖZLÜK

A

a'râz: işaretler, alâmetler

abd: köle, kul

adâvet: düşmanlık

âhir: son

ahvâl: hâller, nitelikler

ahz et-: almak, kabul etmek

aksâm: parçalar, bölümler

alâmet: işaret, iz, nişan, belge

aliyy: yüksek, büyük, meşhur, ünlü

ârız: gelen, tesadüfî vaka

aslîyye: aslî

avdet: geri gelme, dönme, dönüş

B

bâliğ: bülâğa eren, erişmiş, varan, yetişen

bâ-şahâdetnâme: diploma ile, vesika ile

berây-ı tebdîl-i hevâ: hava değişimi için

berceste mısra: zahmetsizce hatıra gelen, fakat yüksek mana taşıyan mısra

ber-vech-i âtî: aşağıda olduğu gibi

beyn: ara

bi'l-cümle: hep, bütün, toptan

C

cârî: geçerli

cem': çokluk

cihetle/ cihetiyle: nedeniyle, -den dolayı

Ç

çemen-zâr: çimenlik

çeşm: göz

çeşm-i siyah: kara göz

D

dâder: kardeş

dârü'l-ilm: ilim yeri

delâlet etmek: göstermek, belirtmek, anlatmak

der-akap: ardından

dest: el

dıraht: ağaç

dil-güşâ: gönül açan, kalbe ferahlık veren

E

edevât: fiillere ve isimlere eklenen manalı kelimeler

ef'âl: işler, ameller

elfâz: kelimeler, sözler

el-hakk: hakîkaten, doğrusu

elzem: lazım, lüzumlu

emr-i gâib: üçüncü şahsa verilen emir

emr-i hâzır: ikinci şahsa verilen emir

envâ: türler, çeşitler

esvât: sesler, sadâlar

esyâf: kılıçlar

eşgâl: işler güçler

eşhâ: en çok, pek fazla sevilip beğenilen, istekle yenilen

eşhâs: adamlar, kişiler, kimseler

F

fâil: özne

fazîlet: güzel vasıf, iyi huy, erdem

fiil-i iltizâmî: dileme kipi

fiil-i vücûbî: gereklilik kipi

fiil-i müzâri': hem hâle, hem istikbale delâlet eden kip

G

gâip: sözü edilen/ üçüncü şahıs

gedâ: dilenci, yoksul

gürûh: cemâat, bölük, takım

H

hafif: ağır olmayan

hâher: kız kardeş

hâlet-i tabiyyeye: doğal durumlar

hasr: sınırlama, ayırma

hassa: bir kimseye, ya da bir şeye özel olan nitelik, kuvvet, güç

hıfz: saklama, ezberleme

hilâf: ters

hurûfât: harfler

hurûf-ı hafife: ince sesli harfler

hurûf-ı imlâ: a,e,ı,i,o,ö,u,ü harfleri

hurûf-ı kameriyye: kendinden önce gelen el harfi okunan harfler

hurûf-ı muttasıla: kendinden sonra gelen harflere bitişen harfler

hurûf-ı sakîle: kalın sesli harfler

hurûf-ı şemsiye: kendinden önce gelen el harfi tarifinin l harfi okunmayan

harfler

husûl: üreme, türeme, çıkma

I

ıtlâk: salıverme, koyuverme

ıttılâk: inşirahlı olma, açık olma

İ

ibhâm: belli etmeme, belirtmeme

ibtidâ: ilkin, en önce, başta

icâbât: gerekler

icâb-ı hâl: durumun gereği

ifâde-yi merâm: meramını anlatma

ihtisâr: kısaltma

ihtisâs: hissetme, duyma, duygulanma, uzmanlık

ikmâl: kemâle erdirme, tamamlama, bitirme

iktifâ olunmak: yeter sayılmak

iktirân: yakınına gelme, yaklaşma

illet: hastalık, sebep, gaye, hedef

intihâ: sonuçlanma, sona erme

intizâm: tertipli, düzgün olma, düzgünlük

irâe: gösterme, tayin etme

îrât: söyleme, kullanma

ism-i hâs: özel isim

isnâd: bir şeyi birisi için yaptı deme, iftira etme

isti'câl: acele etme

isti'mâl: kullanma

istidrâk: yetişme, erişme, nâil olma

istifhâm: soru, kuşku, anlama

istikrâh: tikslenme, iğrenme

istîlâ: bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirme, yayılma

istimdât: meded, yardım isteme

istimrâr: bir düziye uzayıp gitmek

istîzâh: açıklama isteme

işâr: haber verme

iştikak: türetme

izâle: giderme, yok etme

K

kabil: türlü, olabilir, gibi

kaim: ayakta duran, birinin yerine geçen

kari: kırâat eden, okuyan

kavâid: kâideler, usuller

kelimât: kelimeler, sözler

kemmiyyet: sayı/ sayı kategorisi

kesb: çalışıp kazanma

keyfiyyet: nitelik

kırâatı teshil: okumayı kolaylaştırma

kıssa: hikâye, fikra, rivâyet

kîse: kese, kap

kişver: iklim, memleket, vilâyet

L

lâfız: söz, sözcük

lâhik olmak: eklenmek, ulanmak

leb: dudak

lems: el ile tutma, dokunma ile duyulan

letâfet: hoşluk, güzellik

M

mâ'ada: başka, den başka

mâdde-i asliyye: taban(kelime), köken, gövde

mader: anne

mahdûd: sınırlı, belirli

mahzûf: kaldırılmış, çıkarılmış

maiyyet: beraberlik, arkadaşlık

mâ-kabl: ön, önce

masdar: mastar

matlûb: talep edilen, istenilen, aranan şey

mâzi-i şühûdî: geçmiş zaman

mazmûm: ilâve olunmuş

me'hazi: bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer

medd: uzatma, çekme

medhal: başlangıç, giriş
mef'ûlün bih: yükleme hâli
mef'tûh: fethedilmiş, açılmış, açık
meksûr: kırılmış
melâl: usanç, usanma, bıkmak
meleke: alışkanlık, yatkınlık, yordam
melhûz: mülâhaza edilen, düşünülebilen, hatıra gelen
memâlik: memleketler, ülkeler
merd-i garîp: yabancı, gurbete düşmüş kişi
meserret: sevinç, şenlik
meskûr: sarhoş
meşâhir: ünlü kimseler
metruk: terk edilmiş, bırakılmış
mevâdd: işler, hususlar, maddeler
mevsûf: belirtilen (sıfat tamlamalarında)
mevsûl: bitleştirilmiş, birleşmiş, kavuşmuş
mezkûr: adı geçen, sözü edilen
mezkûre: zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış
mu'in: yardımcı
mu'cem: noktalanmış
muayyen: belli, belirli, kararlaştırılmış
mufassalân: uzun uzadıya, etraflıca
muhadderât: kapalı, örtülü, namuslu kadınlar
muharrir: kâtib, yazar
muhâtap: hitap edilen, ikinci şahıs

mukaddes: kutsal, temiz, mübarek

mukarenet: bitişiklik, yaklaşma, bitişme

mukârin: bitişik, ulaşmış,yaklaşmış

mukarreb: takrîbedilmiş, yaklaşmış

mukteza: lazım gelmiş

musâhabet: sohbet etme, konuşma, görüşme

muttarid: sıralı, düzgün

muttasıl: aralıksız, kesintisiz

muzâf: başka bir isme katılıp onu tamamlayan isim

muzâri': geniş zaman

mübda': icat edilmiş, benzersiz olarak ortaya konulmuş

mübdi': yeni şeyler bulan, benzeri görülmemiş şiir söylen

mübhemât: müphem olan şeyler, belgisiz sıfatlar, zamirler, edatlar

ümüennes: dişil

müfâce: oluverme, ansızın erişme

müfid: ifade eden, anlatan, faydalı

müfret: tek, teklik, basit

mülâhaza edilmek: dikkate alınmak

mümâsil: benzeyen, andıran

mümkasım: kısım kısım bölünen, bölünmüş

mürekkeb: terkîbedilmiş, iki veya daha çok şeylerin karışmasından oluşan

müsâvât: eşitlik

müsemmâ: adlanmış, adlı, belirli (zaman)

müstakbel: gelecek zaman, istikbal edilen, karşılanan, ilerideki,

müsta'mel: kullanılmış

müstefîd: istifade eden, faydalanan

müstesnâ: kural dışı

müşîr: emir ve işaret eden

müştak olma: (kelime) türetilme

müteaddî (fiil): geçişli, ettirgen(fiil)

müteaddit: birden çok

müteallik: asılı, bağlı, ilişği olan

müteallim: ilim bilgi edinen, öğrenen

müteharrik: hareket eden, kıyıdayan

mütekellim: söyleyen/ birinci şahıs

mütenevvia: türlü, çeşitli, çeşit çeşit

müteşâbih: birbirine benzeyen

müzekker: eril

N

nâfiz-ül-kelim: sözü geçen

nahv: yan, yön, taraf, yol, benzer

nâib-i fâil: meçhul

naklî: akla değil, nakle dayanan

nâm: isim, ün, lâkab

nâ-mütenâhî: sonsuz, uçsuz bucaksız

neş'et: meydana gelme, ileri gelme

nev': çeşit, türlü, cins, sınıf

nezâre: bakma, seyir

nisbet: bağlılık, ilgi

P

peder: baba

R

râbıt: bağlayan, bitiştiren

rabt: bağlama, iliřtirme

revnak: parlaklık, güzellik

rüchân: üstünlük, üstün olma

rütbiyye: rütbeye mensup, derece

S

sahih: gerçek, doğru, kusursuz

sakîl: ağır ve kalın okunan

sâmia: kulaktaki işitme kuvveti

sarîh: açık, meydanda, belli

seyf: kılıç

sîga: kip, fiilin çekiminden meydana gelen türlü şekillerden her biri

siyâk u sibâk: sözün gelişi, sözün tutarlılığı

surûf: gramerler, dilbilgisi kitapları

sükûn: durma, durgunluk, hareketsizlik

süyûf: kılıçlar

Ş

şâkirdan: öğrenciler

şâzz: kural dışı

şecer: ağaç

şifâhen: ağızdan, sözle

şîr: arslan

şühûd: şahitler, tanıklar

T

ta'cîb: hayrete düşürme

ta'cîl: acele ettirme, çabuklaştırma

ta'lîl: sebep, bahane gösterme

ta'mîm: umumileştirme

tâ'rîz: dokundurma, dokunaklı söz söyleme, taşlama

ta'zimen: hürmet ve ikram ederek

tafsîl: etrafiyla, etraflı olarak bildirme

tahassür: hasret çekme, çok istenilen ve ele geçirilemeyen şeye üzülme

tahfîf: hafifletilme, yükünü azaltma

tahrir: yazma(işi)/ yazım

tahsîl: ilim öğrenme

tahsîn: beğenip alkışlama, güzel kılma

tahsîs etmek: belirtmek

tahte-l-arz: yeraltı

tahzîn: kederlenme, tasalandırma

tahzîr: sakındırma, menetme

taklîl: azaltma, indirme

tarîki ile: yoluyla

tasdî': baş ağrıtmaya, can sıkma

tasgîr: küçültme, ufaltma

tasrif etme: çekimleme, çekimlenme

te'kîd: sağlamlaştırma, pekiştirme

te'nîs: bir kelimeyi dişi kılma

teb'îz: kısım kısım ayırma

tebcîl: ululama, ağırlama

tebdîl: değiştirme, değiştirilme

tecrîd: ayırma, bir tarafta tutma

teessür: acı, keder duyma

tefrik etmek: ayırmak, seçmek

tekmîl: bütün

teksîr: kırılma, çoğaltma

telezzüz: tat alma, hoşlanma

telzîz: tatlandırma

temellük: iyelik/ sahiplik, aitlik

tenbîh: uyarma, uyarı

tenkîr: tanınmayacak hâle getirme

tensiye: unutturma

terahhum: merhamat etme, acıma

terdîd: reddetme, geri çevirme

terekküb: karışıp birleşme, meydana gelme

tesmiye: ad koyma, adlandırma

teşbî': karnını doyurma, karnı doyurulma

teşbîh: benzetme, benzetilme

teşdîd: bir harfi çift okutan ve şedde denilen işaretin adı

teşne: susamış

teşrîk: ortak etme

teşvîk: şevklendirme, isteklendirme

tevessül: sarılma, inanma, girişme, başvurma

tevsîm: adlandırma, ad verme

tevzî': dağıtma, üleştirme ile ilgili

tezkîr: bir kelimeyi erkek kılma

U

udûl: sapma, vazgeçme, geri dönme

ulü-l-emr: padişah, buyruk sahibi, hükümdar

V

vahîd-i kıyasî: ünite

vâki': olan, olagelen, geçmiş olan

vaz': koyma, konulma

vecîbe: borç hükmünde olan vazife

vesâfet: hizmetkarlık, işçilik

vesâtet: araya girme, aracılık etme

vucûb: gereklilik

Z

zâbit: subay

zâbitân: subaylar

zâhirî: görünürdeki, dışa ait

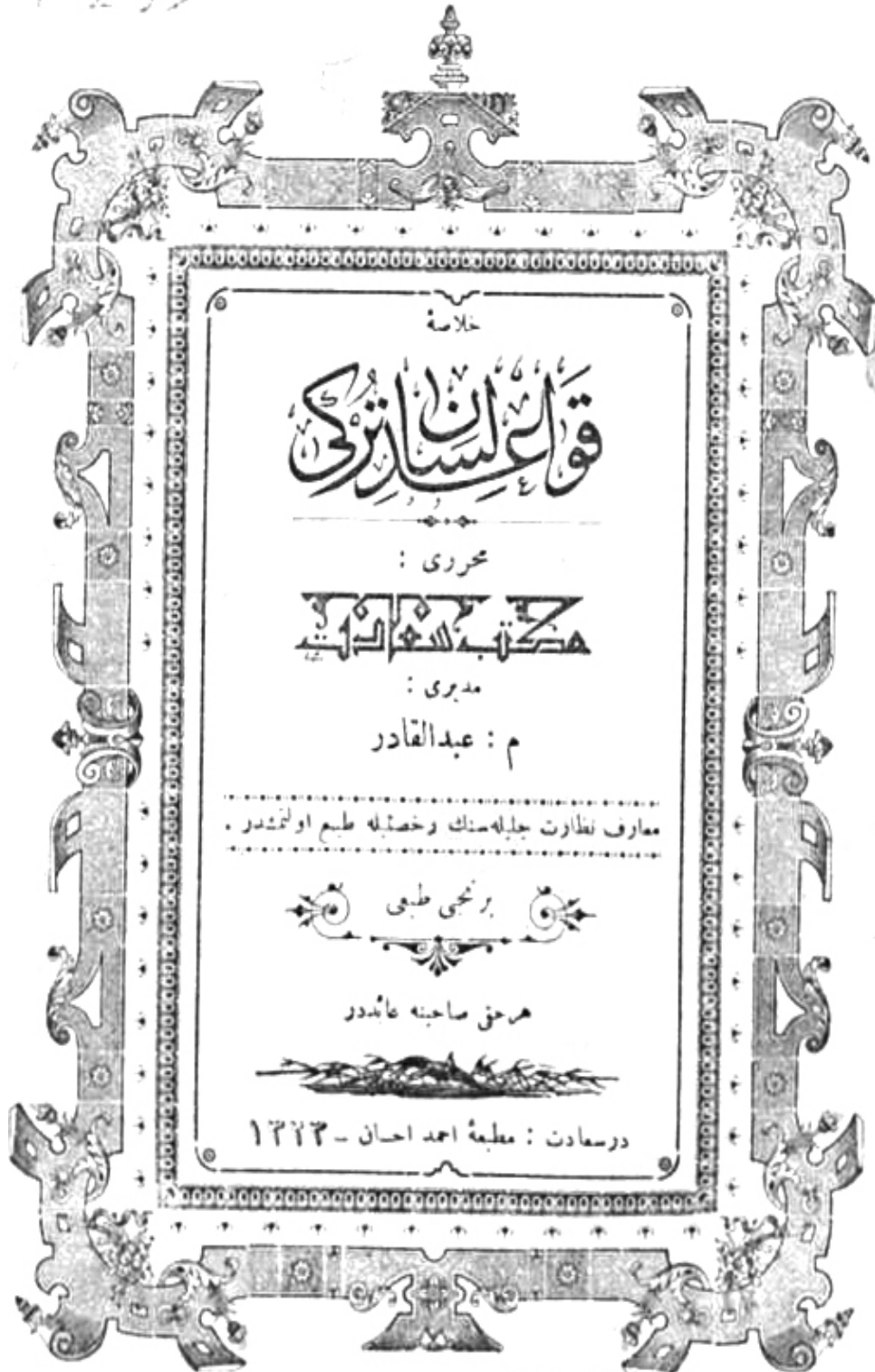
zamme: ötre denilen ve o,ö,u,ü okunan Arap harekesi

zevât: kişiler, şahıslar, kimseler

zî-şân: canlı, şerefli

zuhûr: görünme, meydana çıkma

TIPKIBASIM

7425.1

قَوْلُ السَّائِرِيْنَ

محرری :
مکتب سعادت مدبری
م : عبدالقادر

معارف نظارت جلیہ سنک فی ۲۷ محرم سنہ ۳۲۵ و فی ۲۷ شباط سنہ
۳۲۲ تاریخلی و ۳۳۹۴^{۳۳۵} نومرولی رخصتنامہ سبلہ طبع اولتشددر .

مرحمتی صاحبہ عائددر
مہرمنز نسخہ لہرہ ساختمہ نظریلہ باقیلہ جقدر

در سعادت
مطبعہ احمد احسان
۱۳۲۳

مكتبة جامعة القاهرة

مدخل

۱ - لسان

انسانلرك افاده مرام مقصديه سويلدكلرى لفظلرك مجموعنه لسان دینور. اشبو لفظلر ایله انسانلر یالکتر قارشوسنده کنه مرانی افاده ایده بیلوب غائبده بولسانلره مقصدینی بیان ایده مدکلرندن حرفلره علامت اولوق اوزره برطاقم شکللر ایجاد وبونلر بربرینه توصیل ایدیله رک الفاظ و بو واسطه ایله معانی بیان و افاده اولغمايه باشلامشدر که اشکال مذکوریه : (حرف ، نقطه ، اشارت) دنیلمش و بونلری بری برینه ربط ایتمه یه ده یازی تسمیه اولنمشدر . برلسانی بیلیمک دیمک اولسان ایله کرک شفاهاً و کرکه تحریراً مرانی کوزلجه اکلاتمق اقتدارینی حائر اولوق دیمکدر .

لسانیمزک اصلی ترکیه در ، فقط صکره دن عربی و فارسی دن برچوق کلمات وقواعد قاریشارق رونق ولطافت بولمش و « عثمانلی ، عنوان جلالت اقترائیهلر توسیم و تبجیل ایدلنمشدر .

- ۱ - لسان نه یه دیرلر ؟ ۲ - فایله مرانی بیان ایچون نهلر ایجاد اولنمشدر ؟ ۳ - اوشکلره نه دیرلر ؟ ۴ - لسانیمزک اصلی نه در ؟ ۵ - صکره دن هانکی لسانلره برلنمشدر ؟ ۶ - لسان بیلیمک نه دیمکدر ؟

❦ ۲ - حرف ❦

حرف — اغزك بر کیفیت مخصوصه ایله مخرج معیندن چیقان
سلسلردرکه معناسی اولمیبوب تشکیل کلمتده قوللانیلور .

ترکجه سوزلری یازمق ایچون قوللانیلان حرفلر عربجه دن النان :

« ا ، ب ، ت ، ث ، ج ، ح ، خ ، د ، ذ ، ر ، ز ، س ،

ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، غ ، ف ، ق ، ک ، ل ، م ، ن ،

و ، ه ، ی . »

حرفلریدر . بو حرفلرله عثمانلیجه و فارسی کلملرک هپسینی یازمق

ممکن اولمادیقندن صکره دن فارسی به مخصوص اولان : « پ ، چ ،

ژ ، گ ، حرفلریله ترکجه به مخصوص اولوب : « و - گ ، ن - گ ،

ی - گ . کچی او قونان کاف ترکیلر علاوه اولنمش و بوننگله عثمانلیجه نك

حرفلری اوتوز بشه بالغ اولمشدرکه بونلره : [حرف هجا] ویا

[الفبا] ویا خود (حروف مبانی) دینیر .

حروفاتک اسملری : « الف ، با ، تا ، ثا ، جیم ، الخ ، در .

و مسی لریده : « ا ، ب ، ت ، ث ، ج ، الخ در .

۱ — حرف نیه دیرلر ؟ ۲ — ترکجه بی یازمق ایچون قوللانیلان حرفلر

نره دن المشدر ؟ ۳ — فارسیدن النان حرفلر هانکیلریدر ؟ ۴ — ترکجه به

مخصوص اولان هانکیلریدر ؟ ۵ — عثمانلیجه نك حرفلری قاجه بالغ اولمشدر ؟

۶ — بو حرفلره نه دیرلر ؟ ۷ — حرفلرک اسملری نه در ؟ ۸ — مسی لریله

نصل تلفظ اولنورلر ؟

۳ - حرفلرک السنهیه تقسیمی

اونوز بش حروف هجادن : « ز ، چ ، پ ، گ » عربیده
اولیوب عثمانلیله عجملر بیننده و : « ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ،
ط ، ظ ، ع » ترکیده ولسان ترکه مخصوص اولان اوج درلو
کاف دخی عربی و فارسیده یوقدر .

حرفلرک السنهیه تقسیمندن مقصد مثلا : « حکیم ، ذاکر ،
عقل ، دگنر ، بگنر ، دگرمی ، زاله ، خاک ، بیاله » کلمهلرندن
[حکیم ، ذاکر ، عقل] کلمهلری : عربی . و [دگنر ، بگنر ،
دگرمی] کلمهلری : ترکی . و [زاله ، خاک ، بیاله] کلمهلرینک
فارسی اولدقلری یک نظرده اکلاشیلور . مشترک کلمهلر ایچونده
لفت کتابلرینه مراجعت لازمدر .

- ۱ - اونوز بش حروف هجا قاچ لسان بیننده مشترکدر ؟ ۲ - عربیه
مخصوص اولان حرفلر هانکیلریدر ؟ ۳ - ترکیبه مخصوص اولانلری
تعداد ابدیکز ؟ ۴ - فارسیبه مخصوص اولانلری صایکز ؟ ۵ - حرفلرک
السنهیه تقسیمندن مقصد نهدر ؟

۴ - حرفلرک قرائت اعتباریله تقسیمی

حرفلر قرائت اعتباریله ایکیبه آریلور . بونلردن برقسمنه :
« حروف حقیفه » و « دیکرینه حروف » « ثقیله » دینیر .

حروف حقیقه صدالری اینجه اولان حرفلردر که شونلردر :
 ا، ب، پ، ت، ث، ج، ج، د، ذ، ر، ز، ژ، س، ش، ف،
 ک، گ، گ، گ، ل، م، ن، و، ه، ی، حرفلریدر .
 مثال : (اکمک ، بیک ، تکرلک ، ثور ، جنت ، چرز ، دره) کی
 حروف ثقیله صدالری قالین اولان حرفلردر که شونلردر :
 ح ، خ ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، غ ، ق ، حرفلریدر .
 مثال : (حکیم ، خالق ، صائم ، ضربه ، طیور ظلام ، علوم ،
 غرور . قضا) کی

۱ — حروف جا قرائت اعتباریله قاچ قسه آیریلور ؟ ۲ — بر قسمنه
 نه دیرلر ؟ ۳ — دیگر قسمنه نه دیرلر ؟ ۴ — حروف حقیقه نیه دیرلر ؟ ۵ —
 هانکیلریدر ؟ ۶ — حروف ثقیله نیه دیرلر ؟ ۷ — تعداد ابدیکز ؟ ۸ —
 بونلره برر مثال کتیریکز ؟

۵ — حرفلرک املا جهتیله تقسیم

حرفلر املا جهتیله ایکی یه ایریلور بونلردن بر قسمنه حروف
 متصله ، دیگرینه حر حروف منفصله دینیر .
 حروف متصله : یازیلشده الت طرفلرینه دیگر حرفلر یتیشه .
 یینلردر که شونلردر : « ب ، پ ، ت ، ث ، ج ، ج ، ح ، خ ،
 س ، ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، غ ، ف ، ق ، ک ، ل ، م ،
 ن ، ه ، ی ، حرفلریدر .

مثال : بشلك ، تكلك ، كشكل ، جاب ، عقل ، قلم كجی .
حروف متصله : یازیلشده الت طرفلرینه دیگر حرفلر بتیشه -
مینلردرکه شونلردر : « ا ، د ، ذ ، ر ، ز ، ژ ، و » . حرفلر بدر .
مثال : « آت ، دره ، ذراع ، زرو ، ژنك ، والده » كجی .

۱ — حرفلر املا جهتیه قاچ قسمه منقسمدر ؟ ۲ — بر قسمه نه
دیرلر ؟ ۳ — دیگر قسمه نه دیرلر ؟ ۴ — حروف متصله نه دیرلر ؟ ۵ —
تعداد ؟ ۶ — حروف منفصله نه دیرلر ؟ ۷ — صایکز ؟ ۸ — برر مثال
کتبیکز ؟

۶ — حروف شمسیه وقریه

چوق کره عربی اسملرک اولنه حرف تعریف دنیان : « ال ،
کله-ی کلیر و بواعتبارله یکریمی سکز حروف هجاء عربیه ایکی قسمه
ایریلوب بر قسمه : [حروف شمسیه] دیگرینه : حروف [قریه]
دینیر .

حروف شمسیه : « ت ، ث ، د ، ذ ، ر ، ز ، س ، ش ، ص ،
ض ، ط ، ظ ، ل ، ن » حرفلرندن عبارتدر . بونلرک اولنه (لام
تعریف) داخل اولدینی زمان اوکله نك (لامی) اوقونمادینی کجی
حروف مذکورده تشدید ایله اوقونور .

مثال : التوبة ، الثواب ، الدلالة ، الذاکر ، الزیاده الخ کجی
حروف قریه : « ا ، ب ، ج ، ح ، خ ، ع ، غ ، ف ، ق ، ک ،

و ، ه ، ی ، حرف فلر بدرکه ال حرف تعریفنک لامی کندی بلرنده لفظاً
ظاهر اولور .

مثال : الارض ، الباب ، الجواب ، الحاج ، الفقی ، الخ کبی
فقط حروف شمشیه کبی تشدید ایله او قونیموب حرکه اصلیه سیله تلفظ
اولور لروبو . حرف تعریف ترکیه و فارسی کلماتک اولنه داخل اوله میوب
بالکنز عربی کلماته مخصوصدر .

- ۱ — حروف هجا عربی قاج قسمه ایریلیور ؟ ۲ — بوقسملره نه دیر لر ؟
۳ — حرف شمشیه قاج حرفدر ؟ ۴ — نصل او قونور ؟ ۵ — حروف قریه
قاج حرفدر ؟ ۶ — نصل او قونور ؟ ۷ — برر مثال کتیریکنز ؟ ۸ — بوقاعده
ترکی و فارسیده جاریمیدر ؟

۷ — حرفلرک اقسام متنوعه یه تقسیمی

حروف هجا — « حروف متشابه ، حروف متقاربه ، حروف
متباعده ، حروف قسم ، حروف ذلاقه ، حروف خلق » ناملریله
القی قسمه ده منقسم اولور .

حروف متشابه : « ع — ت ط — ت س ص — ح خ ه —
د ض — ذ ز ظ » کبی صدالری بربرینه زیاده بکنزه بن حرفلردر .
حروف متقاربه : « د ب — د ذ — ض ظ » کبی مخرجلری
بربرینه یقین اولان حرفلردر . حروف متباعده : « ب ، ع ، م ج »
کبی مخرجلری بربرینه اوزاق اولان حرفلردر .

حروف قسم : « ب ، م ، ف ، و » کی تلفظ لری دوداق واسطه سیله اولان حرفلر در .

حروف ذلاقه : « ب ، ف ، ل ، م ، ن » کی لسانه سرعت و کینک ویرن حرفلر در .

حروف خلق : « ح ، خ ، ع ، غ ، ه ، ه ، ح » حرفلر نندن عبارتدر .

- ۱ — حروف هاتك اقسام متنوعه سی تعداد ایذیکز ؟ ۲ — حروف متشابه نیه دیرلر ؟ ۳ — حروف متقارنه نیه دیرلر ؟ ۴ — حروف متباعده نیه دیرلر ؟ ۵ — حروف قسم نیه دیرلر ؟ ۶ — حروف ذلاقه نیه دیرلر ؟ ۷ — حروف خلق هانکیلریدر ؟ ۸ — هانکی لسانه مستعملدر ؟ ۹ — برر مینال کتیریکز ؟

۸ - همزه

الف — حرفی بر حرف هو انیدر که عربیده حرکه ایسنه : « همزه » و حرکه سز اولاننه [الف] دینیر .

لسان ترکیده همزه شو اشاره (ه) دینیر و هیچ بر وقت الف طانیلماز .

ترکیده الف ایکی درلودر . بری : « الف مقصوره » دیکری : « الف ممدوده » در . [ات ، اکمک ، اش] کی حرف اوله رق تلفظده آشکار اولان الفله { الف مقصوره } . [آفشام ، آلاجه] کی مدلی اوله رق یازیلان { الف ممدوده } دیرلر .

ضربجده : الف مقصوره : حروف اصلیه دن خارج اولوب
« ی » شکلنده یازیلان و الف کبی اوقونان یالره دینیر : { دعوی
فتوی } کبی .

الف ممدوده : حروف اصلیه دن خارج اوله رق عموداً یازیلان
و کندندن صکره برده « ه » همزه بولنان الفلردر : { صحراء اولیاء }
کبی .

۱ — همزه نیه دیرلر ؟ ۲ — لسان ترکیده همزه نیه دینیر ؟ ۳ —
ترکیده الف - قاج نوعدر ؟ ۴ — الف مقصوره نیه دیرلر ؟ ۵ — الف
ممدوده نیه دیرلر ؟ ۶ — عربجده الف مقصوره لر نصل یازیلیر ؟ ۷ — الف
ممدوده لر نصل یازیلیر ؟ ۸ — در دینه ده برر مثال کتیریکز ؟ .

۹ - حرکه

حرکه — حرفلره عارض اولان بر کیفیتدر که حرفلرک
اوقونما رینه خدمت ایدرلر . لسان ترکیده حرکه ایکی به آریلوب
رینه (حرکه رسمیه) دیکرینه : (حرکه حرفیه) دیرلر .
حرکه رسمیه : ترکیه — « اوستون ، اسره ، اوتره ، صریجه :
« قیجه ، کسره ، ضمه ، تعیر ایتدکلری اشارتلردر که شونلردر
{ — — — } لسان ترکیده حرکه رسمیه لر ضرورت اولسادقجه
خذف اولنور ، فقط مذکور حرکه لر قونمش کبی اوقونور .

{ اوستون اسره اوتره در حرکه }
{ کتیرر قارنه بونلر ملکه }

لسان عربیہ حرکات رسمیه نك ایکشر قات اولمالرندن عبارت برر نوعلری دها وارددرکه شونلردر : { ۱ — ۲ — ۳ } نون ساکنه بدل وضع اولنان مذکور اشارتله تنوین تعبیر اولنور ، وبالکمز عربی کلمه لرده استعمال اولنور .

حرف مد : عربی و فارسی لسانلرنده حرکة رسمیه بی مد ایدن حرفلردرکه شونلردر : [ا ی و] بو حرفلردن « الف » فتحه بی مدر ایدر { عالم ، مادر } کبی فقط مد اولنان فتحه الفک حرکه سی ایسه ایکی الف برارابه کلمه مک ایچون شو [-] مد اشارتی وضع اولنور { آمر ، آهن } کبی . « ی » کسره بی مد ایدر { نجیب ، ریکدان } کبی « و » ضمه بی مد ایدر { مقبول ، دلخون } کبی .

- ۱ — حرکه نیه دیرلر ؟ ۲ — قاچ قسدر ؟ ۳ — حرکة رسمیه نیه دیرلر و هانکیلریدر ؟ ۴ — تنوین نیه دیرلر ؟ ۵ — تنوین هانکی لسانه مخصوصدر ؟ ۶ — حرف مد هانکی لسانلرده مستعملدر ؟ ۷ — برر مثال کتیریکمز ؟ ۸ — الفک حرکه سی فتحه ایسه هانکی اشارت وضع اولنور ونه کبی ؟ ۹ — حرکه حفته کی بیت خاطر یکزده می ؟

۱۰ — حرکة حرفیه

حرکة حرفیه — بالکمز ترکیبه مخصوص اولان و حروف املا تعبیر اولنان حرفلردرکه شونلردر : « ا ، ه ، ی ، و »
حرکة حرفیه : اوست طرفنده کی حرفک حرکه سی بیان ایتمک ایچون قوللانیلور . بونلردن (ا) فتحه ثقیله به (ه) فتحه خفیفه به

[(ی) کسرمبه (و) ضمه به علامت اولی اوزره یازیلور : قاق ، کیت ، کور . کبی حرکتی اولان هر بر حرفه : (متحرك) اولمایانه ده : (ساکن) دینیر . بوراده اوقوبور عبارت سنده : (ب) متحرك (ر) متحرك (د) متحرك (ا) متحرك (ق) متحرك (ی) متحرك « ر ، ساکن . و کلمت کلمه سنده : (ک) متحرك « ل ، ساکن (م) ساکن بولندی کبی عربی کلمه لرده حرکت و سکوندن ماعدا شده دنیلن شو (۲) اشارت واردر که بر حرفی ایکی کره اوقوتیق ایچون قوللانیلور : [حِدَت ، شِدَت] کلمه لری کبی .

ترکجه ده بوقاعده معتبر اولیبوب ایکی کره یازیلیر : (الله مک ، نلله مک] کبی فقط « باصی ، اسی ، اوقه سی ، کبی کلمه لر شاذدر .

- ۱ — حرکت حریفه هانکی لسانده مستعملدر ؟ ۲ — حرکت حریفه لره
- دها نه دیرلر ؟ ۳ — بوزلر هانکی حرکت لره علامت اولی اوزره یازیلورلر ؟
- ۴ — متحرك نه دیمکدر ؟ ۵ — ساکن نه دیرلر ؟ ۶ — برر مثال بولیکز ؟
- ۷ — شده نه ایچون استعمال اولنور و هانکی لسانه مخصوصدر ؟ ۸ — ترکجه ده نعل اولور ؟

۱۱ — حرکات طبیعیہ ❦

حرفلرک اوقونشجه بعضیسی قالین و بعضیسی اینجه اولدیغنه و حرکت لره ایسه حرفلره تابع بولندیغنه کوره ترکجه نك حرکات طبیعیہ سی سکزددر :

- ۱ — (فتحة حقیقه) « ه » : (سن ، دره ، تبه) کبی
- ۲ — فتحة ثقیله : « ا ، آ » : (آغز ، بارداق ، طراق) «

- ۳ — کسرۂ حقیفه : « ِ ، ی » : (یر ، ایز ، دیز)
 ۴ — کسرۂ ثقیله : « ِ ، ی » : (آجیق ، صاجیق قاجیق)
 ۵ — ضمهٔ حقیفهٔ مبسوطه : « ُ ، و » : (درت ، کوز ، سوز)
 ۶ — ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه : « ُ ، و » : (طقسان ، قول ، چوق)
 ۷ — ضمهٔ حقیفهٔ مقبوضه : « ُ ، و » : (کل اوزوم ، توتون)
 ۸ — ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه : « ُ ، و » : (شول ، بول ، چوچوق)
 ترکیه کله لری ترکیب ایدن حوالر بیننده اهنکجه موافقت بولنمق
 یعنی کله لر حقیف حرکه ایله بدأ ایدرسه صکره کی حرکه لر دخی
 (حقیف) وا کر ثقیل حرکه ایله باشلارسه صکره کیلرده ثقیل تلفظ
 اولنمی شیوهٔ لسان ترکی مقتضاسند. در : « کوسترمک ، اوقومق ،
 کیرمک ، چیقمق » کی فقط [قهوه ، لیون] کی کله لر اساساً ترکیه
 اولمادقلرندن بونلرده اهنکی محافظه ایتمک مقتضی اولمیدنی کی اهنک
 خارجنده قلان [اینانمق] کی کله لر دخی شاز اوله رق قبول اولنیورلر .

- ۱ — حرکات طبعیه قاجدر ؟ ۲ — بونلره برمنال بولیکز ؟ ۳ — کله لر
 حقیف حرکه ایله بدأ ایدرسه نصل اوقونور ؟ ۴ — ثقیل حرکه ایله بدأ
 ایدرسه نصل اولور ؟ ۵ — قهوه لیون کی کله لره نه دیه جککاز ؟ ۶ —
 اینانمق ترکیه دکلی بوکا نه مطالعه بیان ایدرسکاز ؟

— ۱۲ — کله —

کله — آغز دن معنالی و معناسز چیقان صدایه لفظ و معنالی
 اولان هر بر لفظه ده کله دینیر .

لفظك معنایه دلالتی ایکی طرفقه در :

- ۱ — وضعیدر : « انسان ، حیوان ، طاش ، طوپراق ، کبی .
- ۲ — طبیعیدر : « اوکسورک ، آفسرق ، وبوکا ممائل حالات طبیعیه به دلالت ایدن اصوات کبی .
- کله — (اسم ، صفت ، ضمیر ، فعل ، ادات) ناملریله بش
- قسمه منقسمدر :

- ۱ — اسم : انسان ، حیوان ، و اشایی بیلدیرن کله در .
- حقی ، ارسلان ، کتاب کبی .
- ۲ — صفت : اسملرک حال و شانی بیلدیرن کله در .
- کوزل ، بیوک ، کوچک یارم ، بتون کبی .
- ۳ — ضمیر : اسمک یرینی طونان کله در : بن ، بز ، سزکبی .
- ۴ — فعل : اوچ زمانک برنده برایشک ویا برحال و کیفیتک وقوعنی بیلدیرن کله در : اوقودی ، اوقویور ، اوقویه جق کبی .
- ۵ — ادات : مستقل بر معنی افاده ایتمیوب دیگر کله لرک باردیمبله خصوصی معالزه دلالت ایدر لر . (اوقودی می) کله سنده کی « می »
- لفظی کبی که : اوقودی فعلنک باردیمبله سؤال معناسی افاده ایدر .

- ۱ — کله نیه دیرلر ؟ ۲ — لفظك معنایه دلالتی نصلدر ؟ ۳ — کله قاچ قسمه ایریلور ؟ ۴ — اسم نیه دیرلر ونه کبی ؟ ۵ — صفت نیه دیرلر ونه کبی ؟ ۶ — ضمیر نیه دیرلر ونه کبی ؟ ۷ — فعل نیه دیرلر ونه کبی ؟ ۸ — ادات نیه دیرلر ونه کبی ؟

برنجی فصل

۱ -- اسم

اسم — زمانہ دلات ایتمہرک خارجدہ ویا ذہندہ موجود اولوب
عقل وخیال ویا حس ایله بیلنن شیارہ دینیر :

• انسان ، ارسلان ، عنقا ، عفریت ، الم ، کدر ، . کبی

[انسان ، ارسلان] خارجدہ موجود اولدقلری ایچون عقل
ایله بیلندکلری کبی [عنقا] خیال [الم ، کدر] ده حس ایله بیلینرلر .
اسملر قابل لمس ورؤیت ایسه : « اسم عین » ویا « اسم ذات »
دینیر . [طاش ، طوبراق ، آغاج ، باش] کبی .

قابل لمس رؤیت دکلسه : « اسم معنی » دیرلر [الم ، کدر ،
عقل ، فکر] کبی اسملر معنی جهتیله ایکی به منقسم اولوب برینه :
• اسم جنس • دیکرینه : « اسم خاص » دیرلر .

اسم جنس : برجنسک هر فردینه آبری آبری اطلاق صحیح
اولان کله در : [انسان ، اغاج] کبی که هر آدمه انسان وهر آغاجه
اغاج دینیلیر .

اسم خاص : یالکز بر شخصه ویا بر شیشه دلالت ایدن کله در :
 [جاملیجه ، استانبول ، احمد ، طونه] کچی که « جاملیجه » بر موقع
 دلفریبک « استانبول » پای تحت سلطنت سنیه اولان بر شهر شهرت
 شمارک « احمد » بر ذانک « طونه » بر نهرک اسمی اولوب هر موقعه :
 جاملیجه ، هر شهره : استانبول ، هر ذاته : احمد ، هر نهره : طونه
 دینبله مز .

اسم جنس بر جنسی تکمیل بیله دیر
 اسم خاص سه حکم فرده ویر دیر
 آد دینجه جمله اولدر مراد
 احمد ادی عقلی ذاته ایر دیر
 آن ایسه اسم جنس احمد ایسه اسم خاص
 بو قیاس اسمایی تفریق ایشدیر

- ۱ — اسم مطلق نیه دیر لر ؟ ۲ — نه کی ؟ ۳ — عقل ابله بیلین
- اسملر نه کی ؟ ۴ — خیال ابله بیلین اسملر هانکیلر دیر ؟ ۵ — حس ابله
- بیلین اسملره بر مثال بولیکز ؟ ۶ — اسملر معنی جهتیله قاج قسمه منقسدر ؟
- ۷ — اسم عین نیه دیر لر ؟ ۸ — اسم ذات نیه دیر لر ؟ ۹ — برر مشال
- سویلیکز ؟ ۱۰ — اسم جنس نیه دیر لر ونه کی ؟ ۱۱ — اسم خاص نیه دیر
- ونه کی ؟ ۱۲ — بش عدد اسم جنس بولیکز ؟ ۱۳ — بش عددده اسم
- خاص سویلیکز ؟ ۱۴ — اسم جنس واسم خاص ایچون بازیلان بیت
- خاطر بکرده می ؟

۲ - خواص اسماء ❦

اسملرده : کمیت ، کیفیت ، حیثیت ناملریله اوج خاصه وارددر .
 ۱ - کمیت : بر اسمک مفرد و جمع اولسیدرکه ترکیه اسم جنسلسر
 بر شیبی بیان ایدرسه « مفرد » بردن زیاده شیرلی بیان ایدرسه :
 « جمع » دینیر . ترکیه ده : مفرد بر اسمی جمع با یق ایچون او اسمک اخیرینه
 (لر) اداتی علاوه ایدیلیر : اولر ، کیلر ، خانلر ، کتابلر ، واپورلر
 کبی لفظلری مفرد معنایلی جمع بعض اسملر وارددرکه بونلره [اسم
 جمع] دینیر : سورو ، اردو ، طاقم ، گروه ، جماعت . کبی اسم
 خاصلر علی الاطلاق جمعلممز ؛ بالکنز ، مستتنا اوله رق التی حالده
 جمعلملری جائزدر .

۱ - مشهور خاندان ، عائله ، فاملیا اسملری : عثمانیلیر ، امویلر
 عباسیلر . کبی

۲ - قوم و قبیله اسملری : ترکلر ، عربلر ، عجملر . کبی

۳ - تاریخده کچن مشاهیر اسملری : قارابیلر ، ابن سینالر
 شرقده یتمشلملردر . کبی

۴ - بر اسمده اولان متعدد شخصلر : احمدلر ، حسنلر ، حسینلر ، کبی

۵ - جغرافیاده ایکی و یا خود اوج بره و یریلن عین اسملر :
 کینلر ، آمریقالر . کبی

۶ - برده کلامده شدت و بالغه کوسرتمک قصد اولنورسه :
 سلطان محمد خان ثانی حضرتلری هونیادلری قهر ایلمش واسکندرلره
 غبطه بخش اولمش بر جهانگیردر . کبی

کیت اسماء عربیه

ترکی و فارسی لسانلرنده بزه مفرد بردن یوقاربسهنه جمع دینیر
ایسهده عربیده ایکی بیله بزمک ایچون برده نشیه و صیغه می
واردر . و اسماء عربیه نك قاعده عربیه اوزره باییلان نشیه ،
صیغهری لسان عثمانیده کیزله مستعملدر .

عربیده اسم مفرد لرك اخرینه ماقبلی مفتوح {ان} و یا
{ی ، ن} کتیر لرك مفرد لر نشیه بایبار :

کی	رجل ،	رجلان ،	رجالین
	شجر ،	شجران ،	شجرین
	ثابت ،	ثابتان ،	ثابتین

فقط {ی ، ن} ایله باییلان نشیه لر لسان ترکیده دهها چوق
مستعملدر :

[حرم — حرهین ، محترم — محترهین ، سنه — سنهین ،
شفه — شفهین] کی .

لسان عثمانیده استعمال اولسان (اسماء عربیه) یا ترکیه (لر)
اداتیله ، و یا قاعده فارسیه اوزره [ان] اداتیله ، و یا خود قواعد
عربیه اوزره مذکر لردده {ی ، ن} ، و {و ، ن} مؤنسلردده ، ات ،
اداتلرینک علاوه سبله جمع باییلورلر .

س ب	مشیر ،	مشیرلر ،	مشیران ،	مشیرون ،	مشیرین
	ضابط ،	ضابطلر ،	ضابطان ،	ضابطون ،	ضابطین
	معلم ،	معلملر ،	معلمان ،	معلمون ،	معلمین
	مسلم ،	مسلملر ،	مسلمان ،	مسلمون ،	مسلمین

مخدره ، مخدره لر ، ، ، مخدرات ، ،	مخا
مجززه ، مجززه لر ، ، ، مجزرات ، ،	
ذات ، ذات لر ، ، ، ذوات ، ،	

فقط بونلردن ماعدا ترکیبده کثرتله استعمال اولسان واسماء عربیه نك مذکر و مؤنث صیغه لری بوزبله رق باییلان : (کتاب کتب ، رساله — رسائل — سبف — اسباب — سیوف) کی جملریده واردرکه بونلره جمع مکسر دبرلر [۱]

کیت اسماء فارسیه

فارسیده دخی ترکیب کی تشبیه صیغه سی اولوب بون بوقاریسی جمع عد اولنور ، اسماء فارسیه لسان ترکیبده پک زیاده استعمالدر : [خدا ، آتش ، کشور ، درخت ، دیوار] کی بعضاً اسم جملری دخی قوللانیلور : (گروه ، اشگر) کی لسان ترکیبده استعمال اولان اسماء فارسیه ایجاب حاله کوره یا ترکیب ادات جمع اولان [لر] اداتیه یا خود قواعد فارسیه اوزره [ان] اداتیه جملتیرلر :

پیغمبر : پیغمبرلر ، پیغمبران	دادر : دادرلر ، دادران
پیامبر : پیامبرلر ، پیامبران	خواهر : خواهرلر ، خواهران
پادشاه : پادشاهلر ، پادشاهان	چشم : چشملر ، چشمان
پدر : پدرلر ، پدران	لب : لبلر ، لبان
مادر : مادرلر ، مادران	شیر : شیرلر ، شیران

[۱] کیت اسماء عربیه نحو فسمنده مفصلاً کوستریلر حکدر .

فقط — آخری ہاء رسمیہ ایلمہ بیتن کلمہ لر (ان) ایلمہ جملندکلمری
 زمان اول (ه) کاف فارسی بہ تبدیل اولنور : [بندہ — بندکان ،
 تشہ — تشنکان ، خستہ — خستکان] کبی اکر کلمہ نک اخرنده :
 (ا) ویا (و) ممدوده بولنورسہ علامت جمع اولان (ان) دن اول
 بر (با) زیادہ ایدیلیر : [گدا — گدایان ، خوشکو — خوشکوبان] کبی [۱]
 [اخطار] فارسی اسملر قاعدہ فارسیہ اوزرہ جملندکدنصکرہ بردہ
 ترکیہ لر اداتیلہ جملنملری جائز دکدر : (زنانلر — مردانلر)
 دیمک عبدر .

اسماء اجنبیہ

عربی و فارسیدن بشقہ لسانمزہ آنان برطاقم اسماء اجنبیہ کوندن
 کونہ تکثر ایتدیکندن بروجہ آنی موادک اخطارینه لزوم کورلدی :
 [اووقات ، ایستاستیق ، باراقہ ، بیانقو ، تراموای ، تلغراف ،
 واپور] کبی اسماء اجنبیہ قواعد ترکیہ بہ تابع اولوب منسوب اولدقلری
 لسانلرک قواعد ویا عربی ، فارسی قواعدلری اوزرہ جملنہ منزله
 مثلا : [اووقانلر ، ایستاستیقلر ، باراقه لر ، بیانقولر] دینیلہ بیلوب :
 (اووقان — اووقانون ، ایستاستیقان — ایستاستیقون) دیمک
 جائز اوله من .

۲ — اسماء اجنبیہ احوال اسمہ اوغرادقلرنده ینہ قواعد ترکیہ بہ

نابعدرلر :

تراموای ، تراموایی ، تراموایہ ، تراموایدہ تراموایدن تراموای
 ایچون ، تراموایلمہ ، تراموایلمک تراموایی کبی

[۱] فارسیده ذی روح ، بیروح ، ذی نجدد اولالمرک جمع قاعدہ لری
 نحو قسمنده کلمہ جکدر .

۳ — اسماء اجنبیه عربی و فارسی اداتلری اخذایدہ مدبکری کبی الفاظ عربیه و فارسیه ایله عربی و فارسی اصولیه ترکیب دخی ایدیله مزلر .

[فائده] اسملرک جنسی و با علم اولدقلرینی تفریق ایچون او اسمک اولنه بر عدد کنیرملی معنی صحیح اولورسه : (اسم جنس) معنی صحیح اولورسه ، اسم خاص در زیر : بش الما ، سکز ارمود ، ایکی قیون ، درت کچی دینیله بیلوب بش استانبول ، سکز ادرنه ، طقوز ، اسکدار دیمک صحیح اوله ماز .

۱ — اسملرده قاچ خاصه واردر ؟ ۲ — کبیت نیه دبرلر ؟ ۳ — مفرد نیه دبرلر ؟ ۴ — جمع نیه دبرلر ؟ ۵ — ترکیبده ادات جمع نه در ؟ ۶ — اسم جمع نه کبی اسملردر ؟ ۷ — اسم خاصلرک جمی نه وقت جائز اولور ؟ ۸ — قاچ حالده جعلته بیلبلر ؟ ۹ — بر اسمک جنس و با خاص اولدیفنی تفریق ایچون نه یا عملی ؟

عربی اسملرک جمی نصل باپیلیر ؟ تنبیه نیه دبرلر ؟ تنبیه نصل باپیلیر ؟ عربی اسملرک ترکی فارسی اوزرینه جعلری جائزیدر ؟ نه کبی بوکله لرک قواعد عربیه اوزره جعلری نصل کلیر ؟ عربجه بر اسم بولیکز ؟ بو اسمی تنبیه باپیکز ؟ ترکیجه جعلتیکز ؟ فارسیجه جمع باپیکز ؟ جمع مکسرلر نصل باپیلیر ؟ اسماء فارسیه نصل جعلنیر ؟ فارسیده تنبیه وارمیدر ؟ فارسی اسملرک ترکیجه جعلری جائزیدر ؟ نه کبی . اسماء اجنبیه نصل جعلنیر ؟

۳ — کیفیت اسماء

۳ — کیفیت : اسملرک مذکر و مؤنث اولماسیدر . مذکر : « اراک » ، « مؤنث » دیشی دیمکدر .

- ترجہ اسملرک (مذکر و یا مؤنث) اولدقلرینه دائر علامت مخصوصه یوقدر . انجق مذکر بر اسمی بیلدیرمک ایچون او اسمک اولنه : [ارکک] و مؤنث اولدیننی بیان ایچون : [دیشی] کلهسی کلیر : (ارکک ارسلان ، دیشی کدی) کبی .
- بعض اسملر اصلنده مذکر و یا مؤنث اولدقلرندن بوکبی اسملرک اولنه (ارکک ، دیشی) کلهلری کتیرلز [اوکوز ، اینک خروس ، طاووق] کبی .
- اسم جنسلره بعض ادات علاوه ایدیلهدک مختلف معنالر بیان ایدرلر و بواسملره : (اسم مکان ، اسم تصغیر ، اسم الت) ناملری ویریلیر .
- ۱ — اسم مکان : برشینک یرینی کویسترن کلهدر . بوده (اصلی ، قیاسی) ناملریله ایکی به ایریلور :
- اسم مکان اصلی : طوغریدن طوغری به مکان معناسی بیلدیرن کلهدر : (آو ، اوغه ، بقیچه ، ترلا ، آخور) کبی .
- اسم مکان قیاسی : بعض اسملرک اخیربنه خفیفلرده : [لک] و ثقیللرده : [لاق] اداتلرینک علاوه سیله تشکیل اولورلر :
- آغاج : (اغاجاق ، اغاجقار) چابر : (چابراق ، چابرقار) کور : (کوردک ، کورلک) اودون : (اودونلق ، اودونلقار) چالی : (چاللق ، چاللقار) دیکن : (دیکنلک دیکنلک) کبی
- ۳ — اسم تصغیر : بر اسمک کوچکلکنی بیلدیرن کلهدر .
- اسم جنسلرک اخیربنه خفیفلرده [جک ، جکز] و ثقیللرده [جق ، جفز] اداتلرینک علاوه سیله حاصل اولورلر .
- دره : « دره جک ، دره جکلر ، تیه » تیه جک تیه جکلر »

قوش: « قوشجغز، قوشجغز لر، قبز « قبزجغز، قبزجغز لر، قبزجغز لر، قبی.
بعضاً بوجغز تعبیری مقام ترجمه ده قوللانیلور: بیچاره جوججغز قبی.
۳ — اسم آلت: برایشک اجراسنه واسطه اولان شیئی بیلدیرن
کلمه لر در.

بوده: (سماعی و قیاسی) ناملریله ایکی به آریلور.
اسم آلت سماعی: بالغه، بیچاق، قلنج، طوب، تفنک قبی.
اسم آلت قیاسی: بورمق دن: (بورغو) کسمکدن: (کسکی)
سورمک دن: (سورکی) قبی.
فقط اسم آلتلرک قیاسی اوله لر ی عمومی دکدر، چونکه هر
ماده دن بایله مز لر.

۱ — کیفیت اسماء نه دیمکدر؟ ۲ — ترکیه ده نائیت، تذکیر معتبر میدر؟
۳ — براسمک مذکر اولدیغنی بیان ایچون نه لازمدر؟ ۴ — مؤنث اولدیغنی
بیان ایچون نه لازمدر؟ ۵ — خروس، طاووق قبی اسملرده بوقاعده
جاری میدر؟ ۶ — اسملره بعض ادوات علاوه ایدیله جک اولورسه نه قبی معنار
افاده ایدر لر؟ ۷ — اسم مکان نیه دیر لر؟ ۸ — قاج نوعدر؟ ۹ — اسم مکان
اصلی نه قبی اسملردر؟ ۱۰ — اسم مکان قیاسی نصل تشکیل اولنور؟ ۱۱ —
اسم تصغیر نیه دیر لر؟ ۱۲ — ادات تصغیر دهاهانکی مقامده استعمال اولنور؟
۱۳ — اسم الت نیه دیر لر ونه قبی؟ ۱۴ — اسم الت قیاسی به بر مثال
بولیکز؟

۴ — حیثیت اسماء

حیثیت اسماء: اسملرک عباره آره سنده کیر دکلری شکلدر ؟
بونلره احوال اسم دخی دیر لر که شونلردر :

[مجرد ، مفعول به ، مفعول الیه ، مفعول فیہ ، مفعول عنہ ، مفعول له ، مفعول معه ، مضاف الیه ، مضاف] نامریله طقوزه آریلور لر .

۱ — مجرد — کله نك حال اصایسیدر : او ، او طه ، کبی .

۲ — مفعول به برفعلک معنائی تعیین و تخصیص ایدن کله در .

مجردك صوکی ساکن ایسه [ی] حرکه لی ایسه [بی] علاوه ایدی لیر : اوی کزدم ، او طه بی بکندم ، احمدی کوره جکم کبی .

۳ — مفعول الیه — برفعلک نهایت بولدینی جهتی تعیین ایدن

کله در .

مجردك صوکی ساکن ایسه [ه] حرکه لی ایسه [ه] دن اول برده

[ی] علاوه ایدی لیر :

اوه کیتدم ، او طه به چیقدم ، پدرینه سویلدم کبی .

۴ — مفعول فیہ — برفعلک زمان و یا مکان وقوعی بیلدیرن کله در .

مجردك صوکنه [ده] علاوه ایدی لیر :

اوده بولدم او طه ده او طوردم . بیرامده کیده جکم کبی .

۵ — مفعول عنہ : برفعلک مبدأ وقوعی تعیین ایدن کله در .

مجردك صوکنه [دن] علاوه ایدی لیر :

اودن کلپورم ، او طه دن چیقدم ، صباحدن بری درسه باقیورم کبی .

۶ — مفعول له : برفعلک سبب و علتی بیلدیرن کله در .

مجردك صوکنه [ایچون] علاوه ایدی لیر :

بوصوبایی او ایچون آلدیم ، تبدیل هوا ایچون بروسه به کیده جکم کبی .

۷ — مفعول معه : برفعلک نه ایله وهانکی واسطه ایله اجرا

ایدلدیکنی بیلدیرن کله در .

مجردك سوكنه [له ياخود ايله] علاوه اولور :
 چالشمقلا بومرتبه يي بولدم ، قلمله يازدم ، بويا ايله بايديم . كې
 ۸ مضاف ايله : [۱] مجردك سوكي ساكن ايله [ك]
 حرڪه لي ايله [ك] دن اول برده [ن] علاوه ايديليز :
 مكتبك قېوسى ، صوبانك بوروسى : قوزونك طاساسى كې
 ۹ — مضاف : مجردك سوكي ساكن ايله [ي] حرڪه لي ايله
 ي دن اول بر [س] علاوه ايديليز :
 كتابك قابى ، قېونك خلقهسى . درويشك خرقهسى . كې
 بالكز : سوكلهسى بوقاعده نك مستثايدز :
 دكزك صوبى ، صويك آفتبسى . كې

۱ — حېثيت اسماء نه دېمكدر ؟ ۳ — قاچه ايريلور ؟ ۳ — مجرد نيه
 ديرلر ونه كې ؟ ۴ — مفعول به نيه ديرلر ونصل باييلور ؟ ۵ — مفعول ايله
 نيه دير ونصل تشكيل اولنور ؟ ۶ — مفعول في نه دير ونصل باييلور ؟ ۷ —
 مفعول عنه نيه ديرلر ونه كې ؟ ۸ — مفعول له نيه ديرلر ونه كې ؟ ۹ — مفعول معه
 نيه ديرلر ونه كې ؟ ۱۰ — مضاف ايله نصل تشكيل اولنور ؟ ۱۱ — مضاف
 نصل باييلور ؟ ۱۲ — بوقاعده نك مستثناسى هانكى كله در ؟

۵ — تركيب اضافى

اضافت — بركله يي ديكر بركله يه ربط ايدوب يينلره كى مناسبتى
 بيان ايتمه كدرلر .

[۱] مضاف ايله ومضافك تعريفى اضافت بختنده كله جكدر .

ترکیه ده : بوکله لردن اولکیسنه : « مضاف الیه » ایکنجیسنه
 « مضاف » و بونلردن حاصل اولان هیئتده [ترکیب اضافی] دینیر .
 درویشک خرقه سی ، زوگردک کبسه سی . بجالشمه نك فائده سی کی .
 فارسیده : ترکیه نك خلافنه اوله رق — (مضاف اول)
 (مضاف الیه) صکره کلیر و مضافک اخری مکسور اوقنور :

خبر مسرت . بستان جنت . علاج حیات . دنک کل کی .
 قاعده — مضافک اخرنده (الف) و یا (واو) مدوده بولنورسه
 برای مکسوره علاوه اولنور : وقای دوست . غدای روح . ارزوی
 طبیعت کی .

اگر مضافک اخرنده ، (یاه مدوده) و (هاء رسمیه) بولنورسه
 بر (همزه) یازیلور :

خانهدر . قسی افلاک . غنچه کل . ترقی معرفت لوحه اشکال کی .
 صربیده : بینه مضاف اول و مضاف الیه صکره کلیر و مضافک لام

تعریفی خذف اولنوب اخری مضموم اوقنور :

نور الهدی . دارالعلم . کریم الشیم . نافذ الکلم کی .
 قاعده — جهانه متعلق عربی کلمه لر مضاف واقع اولدقلری
 وقت — اخرلری مفتوح اوقنور : تحت الارض . قبل الزیاره .
 فوق السماء کی .

مضاف الیه مضاف الیه بیتده حاصل اولان مناسبت اوج نوعدر :

۱ — اضافت لامیه : نسبت ، تملک ، اختصاص معناریخی بیان
 واقاده ایدر . مضاف الیهک اخری ساکن ایسه (ک) حرکتلی ایسه (نک)
 مضافک اخری ساکن ایسه (ی) حرکتلی ایسه (سی) اداتلری بولنور :

کتابک قابی ، احمدک اوی . کبی که قابک کتابه عائد ومنسوب
اولدینی اوده احمدک مالی بولندینی افاده اولتمش اولور .

قاعده — برشیه ویاخود بر محله علم اولان ترکیب اضافیلرده
مضاف الیه اداتی حذف اولنور : یالی بکجیسی ، پاملیجه اوزومی .
بوغاز ایچی . غلطه قولسی کبی .

۳ — اضافت بیانیه : براسمک نوع ، جنس ویاندن یاییلدینی
بیان واقاده ایدر . مضاف الیه مضافک نوع ویاجتنی بیان ایدر .
ایسه بالکتر مضاف الیه اداتی حذف اولنور : قابسی آغاجی ، پیاده
فرقهسی . معدن کموری کبی .

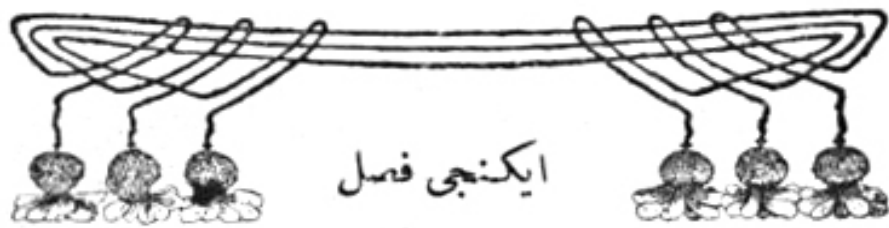
مضاف الیه مضافک نهدن یاییلدینی بیان ایدر .
مضاف الیه وهم مضاف اداتلری قالدیریلور : الماس یوزوک ، آتتون
قوردون ، کوش قویه کبی .

۳ — اضافت تشبیه : براسمک دیکر براسمه بکزمه دلدیکنی بیان
واقاده ایدر و مضاف الیه اداتلری بولتماز : قایسی اریکی ، لیمون آیواسی .
ویشنه اریکی ، کوکل کمبسی ، علم دریاسی . کیراز الماسی کبی .

- ۱ — اضافت نیه دیرلر ؟ ۲ — ترکیب اضافیلر نصل تشکیل اولنور ؟
- ۳ — ترکیب اضافیلرده هانکیسی اوله کلبر ؟ ۴ — فارسیده نصل
اولور ؟ ۵ — فارسی کله لرده مضافک اخرنده (و) (ا) بولنورسه
قاعده نهدر ؟ ۶ — (ه) (ی) بولنورسه نهایز بلور ؟ ۷ — عربیده نصل
اولور ؟ ۸ — جهاته مطلق اولورسه نصل اولنور ؟ ۹ — اضافت قاج
نومدر ؟ اضافت لامبه نیه دیرلر ؟ اضافت بیانیه نیه دیرلر ونه کبی ؟ اضافت
تشبیه نیه دیرلر ؟

— ۱ — صفت،

صفت — اسملرک حال و شانی بیلدیرن کلمه در :
 بیوک ادم ، کوزل چوجق . ای خوی . تربیه لی کیمسه کبی
 صفتک حال و شانی بیلدیر دیکی اسم « موصوف » و صفت ایله
 موصوفدن تشکل ایدن هیئته ده [ترکیب توصیفی] و یا خود [ترکیب
 وصفی] دیر لر . ترکیه ده : داتما صفت ، اول ، موصوف صکره کلیر :
 قره قاش . قرال صاچ . مائی کوز . کوزل یوز . اینجه صدا .
 نازک ادا عقللی چوجق . اولوقیز صاف هوا . دوز اووه . کبی
 فرسجه ده : ترکیه نیک عکسنه اوله رق موصوف اول ، صفت
 صکره کلیر : چشم سیاه . خواجه دانا . غنچه رعنا . عبدحقیر شخص
 فقیر کبی .
 عربجه ده : فرسجه ده اولدینی کبی کنه صفت اول موصوف
 صکره کلور : شعبان المعظم ، رمضان المبارک . خدیجه الکبری
 سیده النساء در کبی
 قائده — عربی و فارسی قاعده لری اوزره یا بیلان ترکیب
 اضافیلرده کی قرائت بونده دخی جاریدر .

— تلبیه —

قاعده ترکی اوزره تشکیل اولسان ترکیب توصیفیلده صفت و یا

موصوفدن هرا یکیسی : ترکیه ، عربجه ، فرسجه اوله بیله جکی کبی
 بونلردن بری ترکیه دیکری ده عربی ویا فارسی اوله بیلیر :
 سیاه رنگ . ذکی چوجوق . دست محترم . کسکین قلم . قیرمزی
 کل . برجسته مصراع . دلکشا سوز . روی آل . مردغریب .
 طور عجیب کبی .

صفت — سماعی ، قیاسی ناملریله ایکی قسمه ایریلور :

۱ — صفت سماعیه : حد ذاتنده صفت اولان وایشیدوب بلله .
 مکله بیانن صفتلردر : کوزل ، چیرکین ، بیوک . کوچوک طار کنیش
 سرت . یومشاق کبی .

۳ — صفت قیاسیه ، حد ذاتنده صفت اولیوب برقاعده
 مخصوصه ایله حاصل اولان صفتلردر که ، اسملر وسماعی صفتلرک
 اخیرینه : لی ، لو ، جه ، جی ، سی ، می ، مترک ، مترق ، کبی
 اداتلر علاوه سیله تشکیل اولنورلر :

سبلی هوا ، سولوارمود ، سولبجه لیون ، یلانجی چوجوق .
 اکشمسی آیوا ، طاتلسی الما ، آجترق صو . اکشمترک پورنقال کبی .
 فائده — برصفت موصوقی درت صورتله توصیف ایدم بیلیر .
 ۱ — مبالغه : معنای وصفینک تمانی افاده ایدر .

صفتلرک اولنه : [پک ، چوق ، زیاده] کلمه لری علاوه ایدیلیر :
 پک کوزل ، چوق ایی ، زیاده بیاض کبی .

۲ — تآکید : معنای وصفینک قوت وشدت اوزره اولدیغنی
 بیان ایدر .

صفتلره : [پ ، س ، م] حرفلرندن بری علاوه ایدیلیر :
 قپ قیرمزی . سیم سیاه . بیم بیاض کبی .

[صیرصیقلام ، چارچابوق . چیرجیلاق] کلمه لری بوقاعده نك مستثناسیدر .

۳ — تفضیل: بر کلمه نك دیگر کلمه به وصفجه رجحانی اشعار ایدر .

صفتلرک اولنه : [دها] لفظی علاوه اولنور :

دها کوزل ، دها بموشاق ، دها بیاض . کبی

۴ — تصفیر: معنای وصفینک آزلغنی بیان ایدر .

صفتلرک آخربنه [جه] علاوه اولنور :

کوزلجه . ایجه ، قباچه ، سولوجه کبی .

قاعده — [لی ، لو] اداتلری داخل اولدینی اسملرده معنای

نسبت بیان ایدر .

عقللی ، استانبوللی ، بروسه لی . کبی

[لی ، لو] اداتلری بعض صفتلرده معنای تبعیض بیان ایدر .

ایربلی ، اوفاقلی ، قره لی بیاضلی ، آلی یشیللی کبی .

اگر ماده اصلیه نك آخری ساکن ایسه ایجابنه کوره بر (و)

ویاخود بر (ی) علاوه اولنور : اصیلی ، سورولی ، اورتولو کبی .

[جه] داخل اولدینی صفتده باشلیجه ایکی معنا افاده ایدر .

۱ تقابیل — [بیاضجه چهارشب — چارشاف ، قباچه شیاته] .

۲ تکثیر — ایجه دوکدم . تمیزجه بیقادم . کوزلجه اکلادم کبی .

[جه] بعضاً اسملره داخل اولوب : تشبیه ، ونسبت معناسی

افاده ایدر : مردجه حرکت ، ارککجه لقردی ، شاعرجه سوزکبی .

[جی] داخل اولدینی صفتلرده بر ایش ایله اشتغال معناسی

افاده ایدر . کتابجی ، اکمکجی ، اشجی ، ایشجی کبی .

[سی ، مس ، مترک ، مترق] اداتلری ازلفله برابر تشبیه

معنای افاده ایدر لر . ا کشمسی ، طائلسی ، اومسی ، امتحانسی ،
ا کسمرک ، آجترق کبی .

— تذبیه —

ترکیبه ترکیب توصیف کرده « موصوف » جمع اولسده « صفت »
مفرد اوله رق کلبر : بیوک شهر لر . یوکسک بنالر . کوزل سر ایلر ،
چالشقان انسانلر کبی .

قاعده — صفتلر مخدوف اولان موصوفلری اعتباریله جمعانیلر :
کوزلر ، زنگینلر ، عالمر ، عاقللر ، زکورتلر ، جاهلر کبی .
بونلر : [کوزل ادملر] ، [عالم کیمسلر] تقدیرنده اولدقلری
ایچون جمعلمشدر .

- ۱ — صفت نیه دیرلر ؟ ۲ — موصوف نیه دیرلر ؟ ۳ — ترکیب وصفی
- نصل تشکیل اولنور ؟ ۴ — فارسیده نصلدر ؟ ۵ — عربی ترکیب توصیفلر
- نصلی یاپیلور ؟ ۶ — موصوفک قراننده قاعده نصلدر ؟ ۷ — قاعده ترکی
- اوزره تشکیل اولنان ترکیب وصفیلرده ترکیبه ، عربجه ، فرسجه کله لر
- اختلاط ایده بیلبری ؟ ۸ — نصل اولور ؟ ۹ — صفت قاچ قسه منقسمدر ؟
- ۱۰ — صفت سماعی نیه دیرلر ؟ ۱۱ — صفت قیاسیه نصل تشکیل اولنور ؟
- ۱۲ — بر صفت موصوفنی قاچ صورتله توصیف ایده بیلبر ؟ ۱۴ — صفت
- میالفه نیه دیرلر ؟ ۱۵ — نصلی یاپیلور ؟ ۱۶ — دیگر صورتلری نصل
- تشکیل اولنور ؟ برر مثال سویلیکیز ؟ ۱۸ — صفت قیاسیده اداتلری نه کبی
- معنالی بیلدیرر ؟

۶ - اسماء اعداد

- اسماء اعداد - صایلیری افادایدن بر طاقم اسملردر .
 • اصلیه ، کسریه ، رتبه ، توزیبه ، نامریبه درده ایریلور .
 ۱ - اعداد اصلیه : بردن بدأ ایله نامتاهی اولان اصل عددلر
 در . اعداد بسیطه ، اعداد مرکبه ، نامریبه ایکیه تفریق اولنور :
 ۱ - اعداد بسیطه : بر ، ایکی ، اوچ ، درت ، بش ، التی ،
 یدی ، سکز ، طقوز عددلریدر .
 ۲ - اعداد مرکبه : ۱۰ ، ۲۰ ، ۳۰ ، ۴۰ ، ۵۰ ، ۶۰ ، ۷۰ ،
 ۸۰ ، ۹۰ ، ۱۰۰ ، ۱۰۰۰ ، ۱۰۰۰۰ ، کی نامتاهی عددلردر .
 ۳ - اعداد کسریه : واحد قیاسی فرض اولنان بر عددک اجزاسنی
 کوسترر . واجزایه تفریقی مطلوب اولان عدد ایله اواجزادن استبلان
 عدداره سنه [ده] اداتی علاوه ایدیلیر : اونده بر ، یوزده بش . کی
 ۳ - اعداد رتبه : برشیک درجه و مرتبه سنی بیان ایدر .
 واعداد اصلیه تک اخرینه [نجی] اداتی علاوه ایدیلیر :
 برنجی ، ایکنجی ، اوچنجی ، دردنجی ، بشنجی ، ائخنجی
 قاعده - اگر اعداد اصلیه تک اخرنده [ی] وارسه حرف
 اولنور : ایکنجی ، التنجی ، بدنجی . کی
 ۴ - اعداد توزیبه : مساوات اوزره تقسیم اولنان صایلردر .
 اعداد اصلیه تک اخرینه [ر] اداتی علاوه ایدیلیر :
 برر ، اوزر ، اوچر اوچر ، ددر ددر ، سکزر کی .
 قاعده - اعداد اصلیه تک اخرنده « ی » وارسه بر [ش] زیاده
 ایدیلیر :

ایکیشتر ، بکر میشر التیشتر التیشتر بدیشتر تیشتر کبی .

۱- اسماء اعداد نیه دیر ؟ ۲- قاج قسه منقسمد ؟ ۳- اعداد اصلیه نیه دیرلر ؟ ۴- نه کی ؟ ۵- اعداد کسریه نیه دیرلر ؟ ۶- نصل تشکیل اولنور ؟ ۷- نه کی ؟ ۸- اعداد رتبه نیه دیرلر ؟ ۹- نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۰- نه کی ؟ ۱۱- اعداد اصلیه تک اخرنده (ی) حرف بولنورسه نصل اولور ؟ ۱۲- اعداد توزیعه نیه دیرلر ؟ ۱۳- نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۴- نه کی ؟ ۱۵- اعداد اصلیه تک اخرنده کی حرف (ی) ایسه نه علاوه ایدیلمیر ؟ ۱۶- نه کی .

۷- اسم اشارت

اسم اشارت - کندیلریله معین بر شخص و یا بر شئه اشارت اولنان کله لردر . یقینی کوسترمک ایچون [بو] براز اوزانی اشارت ایچون [شو] دها اوزانی اشارت ایچون [او] انک یقینی اشارت ایچون اشته بو کله سندن محفف [اشبو] لفظلری قوللانیلور و کندیلریله اشارت اولنان شیئده { مشار الیه } تعبیر اولنور ، اسم اشارتله مشار الیه دن تشکل ایدن هیئته ده : « ترکیب توصیفی » دینیلیر : بوسرای ، شوقوناق ، اوبنجه . کبی

اسم اشارت اولان : « بو ، شو ، او » کله رینه (صفت) مشار الیه بولنان : « سرای ، قوناق ، بنجه » کله رینه ده « موصوف » و بو هیئته ده [ترکیب توصیفی] دینیلیر .

اسم اشارت لریک بعضاً مشار الیه حذف اولنورق استعمال اولنور : مردلک اودرکه دشانه ییله ایبلک ایدر . اشته انسانیتده بودر کبی قاعده - اسم اشارت لری اداواتدن بر شیئه متصل اولورسه بر (ن)

زیاده ایدیلیر : بونده ، شونده ، اونده ، بونجمز ، شونجغز بونک
ایله شونک ایچون . کبی [۱] مفعول الیه حالنده : بوکا ، شوکادینیر .
قاعده — اسم اشارت لک جمعاری : (بونلر ، شو ، اونلر) کلیر
فقط اسم اشارت مشار الیهله برلکده کلیرسه جمعی جائز اوله میوب
ادات جمع مشار الیهک نه ایقنه وضع اولنور : بو آدملر . شوشو جقلر ،
اوکیلر کبی

اسم اشارت لک تمثیل اشارت لری : « بویله ، شویله »

مکان اشارت لری : « بورا ، شورا »

تنبیه اشارت لری : « اشته ، اشبو »

مقدار اشارت لری : « بو قدر ، شو قدر » لفظ لر بدر .

بعضاً بو مقامده : بونجه ، شونجه دینیر .

- ۱ — اسم اشارت نیه دیرلر ؟ ۲ — یقینی کوسترمک ایچون نه اداتی
کتیریلیر ؟ ۳ — برآز اوزاغی کوسترمک ایچون نه یازیلیر ؟ ۴ — دها
اوزاغی بیان ایچون هانکی اادات بولنور ؟ — اک یقینی بیان ایچون نه یازیلیر ؟
- ۶ — اسم اشارت لره کوستریلن شیئه نه دیرلر ؟ ۷ — اسم اشارت له مشار الیهدن
تشکل ایدن هیئته نه دیرلر ؟ ۸ — نه کبی ؟ ۹ — اسم اشارت لک مشار الیهنی
حذف ایتمک جائز اولورمی ؟ نه کبی ؟ ۱۰ — اسم اشارت لر اداوتدن برشیئه
متصل اولورسه قاعده نه در ؟ ۱۱ — نه کبی ؟ ۱۲ — اسم اشارت لک مفعول
الیه حال نصل اولور ؟ ۱۳ — اسم اشارت لک جمعنده قاعده نه در ؟
۱۴ — مشار الیهله برلکده کلیرسه ؟ ۱۵ — تمثیل ، مکان ، تنبیه ، مقدار
اشارت لری نه لر در ؟

[۱] اکثر یا ایله ایچون ادات لری نیک الف ویاسی حذف اولنورق : بونکله
شونکله بونکچون دینیلیر .

۸ - مبهمات

مبهمات — بللی ایتمه دک بر شخص و یا بر شئی بیلدیرن سوزلردر.
 لسان ترکیده مبهمات : « اسم تجرید ، کلمات استفهامیه ، اسم
 موصول ، لردن عبارتدر .
 اسم تجرید — « کندی » لفظیدر که باشقه سی قارشعقسزین بر
 ذات دیمکدر :

بو یازی نی کندی یازدی . کی که بشقه سی یازمادی دیمکدر .
 کلمه استفهامیه — « کیم ، نه قاج ، هانکی » لفظلریدر :
 کیم یازدی ، نه او قیور ، هانکی مکتبده ، قاج غروش کی .
 اسم موصول — مشارالیهی مهم اولان : « او ، اول ، شو ،
 شول » کلمه لریدر که مشارالیهلرینک ابهامنی ازاله ایچون کندیلرندن
 صکره کتیریلن جمله « خبریه لره » صله « تعیر اولنور .
 بونلرک مشارالیهلرینی صله لرینه ربط ایچون (که) لفظی کتیریلیر :
 او خریطه نی که سکا ویردم صاقین یرتمه ، شول نصیحتی که سکا
 ویریورم قولاغنده کوبه اولسون . کی

- ۱ — مبهمات نیه دیرلر ؟ ۲ — لسان ترکیده مبهمات نه لردن عبارتدر ؟
- ۳ — اسم تجرید نیه دیرلر ؟ ۴ — کلمه استفهامیه هانکی لفظلردن عبارتدر ؟
- ۵ — اسم موصول هانکی کلمه لردر ؟ ۶ — کندیلرندن صکره کتیریلن جمله
 خبریه لره نه دیرلر ؟ ۷ — بونلرک مشارالیهلرینی صله لرینه ربط ایچون نه کتیریلیر .
- ۸ — نه ؟

۱ - ضمیر

ضمیر - اسمک یرنی طوتان کله در : ضمیر شخصی ، ضمیر اضافی ، ضمیر نسبی ، ضمیر فعلی ، ضمیر وصفی ، ناملریله بش قسمه آریلیر .

۱- ضمیر شخصی : بر شخص معینی ارانه و اشعار ایدن ضمیر لر در .
 آنلرده : متکلم ، مخاطب ، غائب اولوق اوزره اوچدر .
 متکلم ضمیری : بن { مخاطب ضمیری : سن } { غائب ضمیری : او } در
 جملری : بز { سز } { انلر } کلیر
 بن او قودم ، سن یازدک اونلر سویلدیلر ، بز دکله دک کبی .
 فقط « بن ، برنده ، تراکة » بنده کز ، (سن) برنده تعظیماً
 « سز ، قوللانیلیر :

(بن سویلدم ، سن دکله دک) برنده : (بنده کز سویلدم ، سز دکله دیکز) دینیر .

۲- ضمیر اضافی : مضافلرک آخرینه لاحق اولوب نسبت و تملک معنالیری افاده ایدن ضمیر لر در .

{ مفرد متکلم : م } { مفرد مخاطبی : ک } { مفرد غایبی : ی ، سی }
 { جمع : من } { جمع « کز » } { جمع « . » }

[۱] متکلم ، سوز سویلین ، - مخاطب سوز سویلین - غائب ، حاضر اولیوب کندندن بحث ایدیلن ذات در .

بیم یولم	سنگ یولک	اونک یولی
بزم یولمز	سزک یولکمز	اونلرک یولی
بیم اوم	سنگ اوک	اونلرک اوی
بزم بفرجه من	سزک بفرجه کمز	اونلرک بفرجه سی کبی

۳ — ضمیر نسبی : صفتلره داخل اولان ضمیر لر در .

مفرد متکلمی : م { مفرد مخاطبی : سک { مفرد غائبی : در }
جمع « : ز { جمع « : سکز { جمع « : درلر }

چالشقاسم ، چالشقانسک ، چالشقانددر | کبی
چالشقاز ، چالشقانسکز ، چالشقانددرلر | کبی

۴ — ضمیر فعلی : فعللره داخل اولوب فاعللرنی بیان ایدن ضمیر لر در .

مفرد متکلمی : م ، { مفرد مخاطبی : ک - سک { مفرد غائبی : . }
جمع « : ک ، ق { جمع « : کز - سکز { جمع « : لر } [۱] [۴]

کلدم | کلدک | کلدی | کبی
کلدک | کلدیکنز | کلدیلر | کبی

۵ — ضمیر وصفی : زمان و مکان بیلدیرن اسملرله مضاف .

البهره لاحق اوله رق صفت مقامنه قائم اولان ضمیر لر در .

ضمیر وصفی — [کی] لفظندن عبارتدر . بزم کی سزک کی
اونلرک کی کبی .

فقط : طرفلره یعنی زمان و مکان کوسترین کلملره لاحق اولدقده

[کی] لفظنندن اول بر : « ده » اداتی زیاده ایدیلیر . اوده کی ،
چارشوده کی ، استانبولده کی کبی .

[۱] ضمیر فعلیلر فعل بختنده مفضلاً بیان ایدیله جکندن بوراده اختصار

ایدیلدر .

- ۱- ضمیر نیه دیرلر ؟ ۲- قاج قسمه منقسمدر ؟ ۳- ضمیر شخصی نیه دیرلر ؟ ۴- هانکی ضمیر لرددر ؟ ۵- بن و سن یرنده اکثریا نه قوللا . نیله بیلیر ؟ ۶- ضمیر اضافی نیه دیرلر ؟ ۷- هانکی ضمیر لرددر ؟ ۸- نه کی ؟ ۹- ضمیر نسبی نیه دیرلر ؟ ۱۰- هانکی ضمیر لرددر ؟ ۱۱- نه کی ؟ ۱۲- ضمیر فعلی نیه دیرلر ؟ ۱۳- هانکی ضمیر لرددر ؟ ۱۴- نه کی ؟ ۱۵- ضمیر وصفی نیه دیرلر ؟ ۱۶- اصل یا پیلور ؟

۲ - مصدر

مصدر -- کندیسندن یا لکیز بر معنای فعلی آ کلاشیلان کلمه در .
ترکجه فعللرک اصلی مأخذیدر .

مصدر — کلمه نك آخرینده « مك » ، « مق » بولنمسیله بیلنوب (مك) ایله نهایتان مصدرلره : مصدر حقیف ، (مق) ایله نهایتان مصدرلره : مصدر ثقیل دیرلر : کورمك ، او قومق کی .
مصدرلرک نهایتلرنده کی [مك ، مق] لفظلرینه : « ادات مصدر » و بونلر قالدیرلرلده قدام فلان ماده یه : « ماده اصلیه » و یا خود « ماده فعل » دیرلر .

مثلا : [بیلمك ، آ کلامق] مصدرلرندن ادات مصدر اولان (مك ، مق) اداتلری قالدیرلرلده قدام فلان « بیل ، آ کلا » کلمه لرینه ماده اصلیه و یا ماده فعل و یا خود امر حاضر دیرلر .
قاعده — آخرینده ادات مصدره مماثل الفاظ بولنان : [قیقمق ، جقمق ، یامك] کی . کلمه لر مصدر دکدر . بونلره (اسماء متشابهة بالمصدر نامی و یریلر .

و بو کی اسملره برالف زباده ایدیلرک [قایماق ، یوماق ، جاقاق] صورتنده یازیلیر یامك کلمه سی کی حقیف اولانلره الف علاوه سی

چانز اوله مبه جفندن کلمه نك سیاق و سباقندن آ کلاشیله بیلیر .
 مصدر لر وانلردن حصوله کان فعللر یا مثبت و یا منفی اولور لر .
 بر ایشک وقوعنی کوسترنه : [مثبت] عدم وقوعنی کوسترنه :
 [منفی] دبر لر .

قاعده — مثبت بر مصدری منفی یا یتق ایچون ماده اصلیه ایله
 ادات مصدر آره سنه حقیقلرده [م ، مه] و تقیللرده [ما] اداتلری
 علاوه ایدیلیر .

کورمه مک ، بیلمه مک ، اوقوماق ، یازماق کبی .

❦ ۳ ❦ — مصدرک انواعی ❦

مصدر ترکیه — مصدر فعلی ، مصدر اسمی ، مصدر وصفی ،
 مصدر تأکید ، مصدر تحقیقی ، حاصل مصدر ، اسم مصدر ناملریله
 بدی قسمه منقسمدر .

۱ — مصدر فعلی : ماده اصلیه سی فعل اولان کلمه در : یازماق .
 چیزمک کبی .

۲ — مصدر اسمی : ماده اصلیه سی اسم اولان کلمه در :
 دیشلمک ، طاشلمق کبی .

۳ — مصدر وصفی : ماده اصلیه سی صفت اولان کلمه در :
 کوزللمک ، فالاشمق کبی .

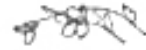
۴ — مصدر تأکید : مصدر اصلیلرک صوکنه حقیقلرده
 [لك] تقیللرده [لق] اداتلری علاوه سبیله تشکیلی اولتور لر :
 یازماقق ، چیزمکک کبی .

فقط بونلرک استعمالی شبوہ افادہ بی احلال ابتدکندن ترکی
دها اولادر .

۵ — مصدر تخفیفی : مصدر اصلیلرک صوکنده کی [ک - ق] ک
یرینه [ا ه] اداتلری علاوہ سبلہ تشکیل اولنور . فاجینک صور ماسی ،
ذکینک کولمہ سی کی .

۶ — حاصل مصدر : مصدر اصلیلرک [مک - مق] اداتلری
خذف اولنوب مادہ اصلیه [ش] حرفی علاوہ ایدیلیر اکرک
مادہ اصلیه متحرک ایسه برده [ی] یازیلیر . کولمکن : کولش
اغلامقندن : اغلابش کی .

۷ — اسم مصدر : بعض مصادر اصلیه نک نہایتلرنده کی
[ک - ق] ک خذفله یرینه [م] علاوہ ایدیلرک تشکیل اولنور :
آلم ، صانم کی .

- ۱ — مصدر نیہ دیرلر ؟ ۲ — نصل ییلیر ؟ ۳ — مصدر حقیف نیہ
- دیرلر ؟ ۴ — مصدر ثقل نیہ دیرلر ؟ ۵ — ینک یومق کی کلہ لومہ دیرلر ؟
- ۶ — مثبت نیہ دیرلر ؟ ۷ — منفی نیہ دیرلر ؟ ۸ — ترکیده ادات نفی نه در ؟
- ۹ — مصادر ترکیه قاجه آبریلیر ؟ ۱۰ — مصدر فعلی نیہ دیرلر ؟ ۱۱ —
- مصدر اسمی نیہ دیرلر ؟ ۱۲ — مصدر وصفی نیہ دیرلر ؟ ۱۳ — مصدر
- تأکیدی نصل یاپیلیر ؟ ۱۴ — مصدر تخفیفی نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۵ —
- حاصل مصدر نصل وجوده کلیر ؟ ۱۶ — اسم مصدر نصل میدانہ کلیر ونه کی ؟

۴ — فاعل ، مفعول

فاعل — فمלק افادہ ابتدکی ایشی اجرا ایدنه دیرلر . وهر فعلت

بر فاعلی وارد در . فاعل فعلدن اول کثیر : [احمد بك او قودی .
بز دكله دك] کبی که : او قودی فعلك فاعلی : [احمد بك] دكله دك
فعلنك فاعلیده : [بز] کله لری اولور .

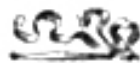
قاعده — فعللرك فاعلی بولاق ایچون فعللرك اولنه : (کیم، نه)
اداتلری ، کتیرمك کافیدر : مثلا : [روقف بك کولدی - ایب الیمی
کسدی] عبارتله لرند کیم کولدی دنیلدکده « روقف بك » الیمی نه کسدی
دنیلدکده « ایب » دنیلرکه فاعل اولدقلر نظاهر ایدر .

مفعول — فعلك افاده ابتدیی ایشك تأثیرینی کورنه دیرلر :
[راقم افندی رسم یاپدی اونلر دفتر . یازدیلر] عبارتله لرند :
باییلان : (رسم) یازیلان : (دفتر) (یایمق ، یازمق) فعللرینك
مفعولی اولور لر .

فعلك مفعولی : (مفعولی به صریح) ویا (مفعول به غیر صریح)
نامنریله ایکیه ایریلورلر .

۱ — مفعول به صریح : (مفعول به) حالنده اولان مفعوللردر .
۲ — مفعول به غیر صریح : (مفعولیه ، مفعول فیه ، مفعول عنه)
حالنده اولان مفعوللردر . [راقم افندی رسمی ذکی افندی به وردی]
عبارتله سننده راقم افندی (فاعل) رسمی مفعول به صریح (ذکی
افندی به) مفعول به غیر صریح (وردی فعل در

بر فعلك مفعول به صریحی بولمق ایچون او فعلدن اول : [نه بی -
کیمی] سؤاللری مفعول به غیر صریحی ایچوننده : [نه بی کیمه]
سؤاللری ایراد اولنور .

نفسنده قالان فعلدر . کولمک ، بایلق کبی که کولمک بایلق فعللری بشقه سنه تجاوز ایتوب بلکه کولن ، و باییلان ذاتک کندی نفسنده قالیر .
 قاعده — (متعدی) اولان بر فعلی (لازم) بایلق ایچون ماده اصلیه بر « ن » علاوه اولنور : بیقماق بیقانمق ، دوکمک دوکنمک کبی . (لازم) اولان بر فعلی (متعدی) بایلق ایچون ادات مصدرک ماقبلی متحرک اولان فعلده ماده اصلیه نک اخرینه بر « ت » ساکن اولان بر لرده « در » لفظی زیاده قانرق متعدی بایلیر : [اویومق — اویوتماق ، کولمک — کولدرمک] کبی .

فائده — متعدی باییلان مصدرلر بر درجه دها تعدیه ایدلمک ایچون مصدرک اخری (در) اداتیه منتهی ایسه . [ت] ایله نهایت بولاش ایسه (در) اداتی علاوه اولنور کولدرتمک ، اوقوتماق — اوقوتدرمق کبی .

اخطار — مصدر اسمیدن باییلان فعللرک کافهسی (متعدی) مصدر وصفیدن باییلانلر (لازم) مصدر فعلیدن اولانلرک بر طاقی متعدی بر طاقی لازم قییلندن اولمش اولور .

- ۱ — فاعلیه درلر ؟ ۲ — هانکیسی اول کلیر ؟ ۳ — فعللرک فاعلی نصل بولنور ؟ ۴ — مفعول نییه دیرلر ؟ ۵ — فعللرک مفعول بهی نصل بولنور ؟ ۶ — مفعول الیهی نصل بولنور ؟ ۷ — فعللر نسبت جهتیله قاچه منقسمدر ؟ ۸ — فعل معلوم نییه دیرلر ؟ ۹ — فعل مجهول نییه دیرلر ؟ ۱۰ — نائب فاعل کییه دیرلر ؟ ۱۱ — معلوم اولان بر فعل مجهول یا بقده قاعده ندر ؟ ۱۲ — فعللر معنی جهتیله قاچه ابرلشدر ؟ ۱۳ — فعل متعدی نییه دیرلر ؟ ۱۴ — نه کبی ؟ ۱۵ — فعل لازم نییه دیرلر ؟ ۱۶ — نه کبی ؟

نفسنده قالان فعلدر . کولمک ، بایلق کبی که کولمک بایلق فعللری بشقه سنه تجاوز ایتموب بلکه کولن ، و باییلان ذاتک کندی نفسنده قالیر .
 قاعده — (متعدی) اولان بر فعلی (لازم) بایمق ایچون ماده اصلیه بر « ن » علاوه اولنور : بیقامق بیقامق ، دوکمک دوکنمک کبی . (لازم) اولان بر فعلی (متعدی) بایمق ایچون ادات مصدرک ما قبلی متحرک اولان فعلده ماده اصلیه نک اخرینه بر « ت » ساکن اولان برلرده « در » لفظی زیاده قانهرق متعدی یابیلیر : [اویومق — اویوتیق ، کولمک — کولدرمک] کبی .

فأندہ — متعدی یابیلان مصدرلر بر درجه دها تعدیه ایدلمک ایچون مصدرک اخری (در) اداتیله منتهی ایسه . [ت] ایله نهایت بولاش ایسه (در) اداتی علاوه اولنور کولدرتمک ، اوقوتیق — اوقوتدرمق کبی .

اخطار — مصدر اسیمدن یابیلان فعللرک کافه سی (متعدی) مصدر وصفیدن یابیلانلر (لازم) مصدر فعلیدن اولانلرک بر طاقمی متعدی بر طاقمی لازم قیلندن اولمش اولور .

- ۱ — فاعل نیه دیرلر ؟ ۲ — هانکیسی اول کلیر ؟ ۳ — فعللرک فاعلی نصل بولنور ؟ ۴ — مفعول نیه دیرلر ؟ ۵ — فعللرک مفعول بهی نصل بولنور ؟ ۶ — مفعول الیهی نصل بولنور ؟ ۷ — فعللر نسبت جهتیله قاچه منقسمدر ؟ ۸ — فعل معلوم نیه دیرلر ؟ ۹ — فعل مجهول نیه دیرلر ؟ ۱۰ — نائب فاعل کیمه دیرلر ؟ ۱۱ — معلوم اولان بر فعلی مجهول یاقنده قاعده نهدر ؟ ۱۲ — فعللر معنی جهتیله قاچه ابرلشدر ؟ ۱۳ — فعل متعدی نیه دیرلر ؟ ۱۴ — نه کی ؟ ۱۵ — فعل لازم نیه دیرلر ؟ ۱۶ — نه کی ؟

در دنجی فصل

۱ - فعل

فعللر — صیغه جهتیه ایکی قسمه منقسم اولوب برینه : افعال بسیطه : دیگرنه افعال مرکبه دیرلر :

- ۱ — افعال بسیطه : ماده اصلیه نك اخرینه برطاقم ادوات مخصوصه علاوه سببه تشکل ایدن صیغه لر در .
- ۲ — افعال مرکبه فعلی اعانه و یا خود دیگر فعللرک برله ترکیب ایدن صیغه لر در .

افعال بسیطه — (فعلی زمانی) (فعل فرعی) ناملرله دخی ایکی به منقسمدر .

فعل زمان

- ۱ — فعل زمانی — کندیسنده ذات و زمان ملاحظه اولنه رق برایشه دلالت دلالت ایدن کلمه لر در که : [ماضی ، شهودی ، ماضی نقلی ، فعل حال ، فعل مضارع ، فعل مستقبل ، فعل التزامی ، فعل وجوبی امر حاضر ، امر غائب] ناملرله طقوز صیغه مختلفه به ابریلرلر .

— تظیه —

فعل زمانیلرده ملحوظ و معتبر اولان زمان : (ماضی ، حال ،

استقبال (نامیله اوج نوع اولدیغی کبی فعلی اجرا ایدن زانده : (متکلم ، مخاطب ، غائب) اوله رق اوج نوعدر اکر بونلر بر ویا لکنز ایسه (مفرد متکلم ، مفرد مخاطب ، مفرد غائب) بر ویا لکنز دکل ایسه جمع متکلم ، جمع مخاطب ، جمع غائب دنیلیر . که هر بر لر بینه ایری ایری بر صیغه وضع اولندیغندن مذکور طقوز صیغه مختلفه دن : امر لک ایکیشر ماعداسنک التیشر صیغه مطردملری اولوب اشتقاق وتصریفلری بوجه آتی بیان اولنور :

• ماضی شهودی •

ماضی شهودی — یکمیش زمانده وقوعه کلن و متکلمک کوزیله کوردیکنی ویا کورمتش کبی وقوعه عامی لاحق اولدیغنی بیان ایدن صیغه لردر :

مصدر لردن [مک - ق] اداتلری قالدیریلوب قلان ماده اصلیه نک آخربنه • دی • اداتی علاوه سبله (مفرد غائب ، لر زیاده سبله جمع غائب و ضمیر فعلیلر الحاقیه متکلم و مخاطب) صیغه لری تشکیل اولنور .

فقط متکلم و مخاطب لک مفرد لرنده (دی) اداتنده بولسان (ی) حذف اوله رق استعمال ایدلمکده در .

— تصریف —

	متنت	
کادم ، کادک ، کادی		منفی
کادک ، کادیکز ، کادیلر		کادم ، کادک ، کادی
		کادک ، کادیکز ، کادیلر

• ماضی نقلی •

ماضی نقلی — یکمیش زمانده وقوعه کلن و متکلمک ایشتمکله

بیان ابتدیی صیغه لردر . ماده اصلیه نك آخرینه « مش » اداتی علاوه سیله مفرد غائب ولر زیاده سیله جمع غائب و ضمیر فعلیلر الحاقیله متکلم و مخاطب صیغه لری تشکیل اولنور .

— تصریف —

منفی	مثبت
کلمش ، کلمشک ، کلمشم ، کلمشکر ، کلمشکرز ، کلمشکرلر	کلشم ، کلشک ، کلشن ، کلشکر ، کلشکرز ، کلشکرلر

— فعل حال —

فعل حال — حال حاضرده برایشک وقوعنی بیان صیغه لردر . ماده اصلیه نك آخرینه « یور » اداتی علاوه سیله مفرد غائب لر زیاده سیله جمع غائب و ضمیر فعلیلر الحاقیله متکلم و مخاطب صیغه لری تشکیل اولنور .

فقط ماده اصلیه نك آخری ساکن اولان یرلرده ماده اصلیه نك صوک حرفنی مکسور او قومق شیوه لساندندر .

— تصریف —

منفی	مثبت
کلپور ، کلپورسک ، کلپورم ، کلپورسکرز ، کلپورسکرلر	کلپورم ، کلپورسک ، کلپور ، کلپورلر ، کلپورسکرز ، کلپورسکرلر

« فعل مضارع »

فعل مضارع — شمیدیکی حالده ویا کله جک زمانده برایشک وقوعنی بیان ایدن صیغه لردر . ماده اصلیه نك آخرینه « ر » حرفنی علاوه سیله مفرد غائب ولر زیاده سیله جمع غائب و ضمیر فعلیلر الحاقیله متکلم و مخاطب صورتلری تشکیل اولنور .

فقط منقبیلده : ادات مضارع اولان (ر) حرفی (زای) معجمه یه قلب و تخفیف ایچون زای معجمه دخی مفرد متکلملرده ترك و جمع متکلملرده « یایه » تبدیل قلمق شیوه لساندندر .

— تصریف —

منفی	مثبت
کلم ، کلزسک ، کلز	کلیرم ، کلیرسک ، کلیر
کلیز ، کلزسکز ، کلزلر	کلیرلز ، کلیرسکز ، کلیرلر

فعل مستقبل

فعل مستقبل — بر فمک کله جک زمانده وقوعی بیان ایدن صیغه لردر .

ماده اصلیه نک اخی ساکن ایسه (ه) متحرک ایسه «یه» زیاده قلندقدنصکره حقیقلرد. [جک] و نقللرده [جق] اداتلرینک علاوه سیله مفرد غائب و (لر) علاوه سیله جمع و غائب وضعیر فعلیلر الحاقیه متکلم و مخاطب صیغه لری تشکیل اولنور .
فقط : متکلملرده [جک] اداتنک (کافی) کاف فارسی یه و (جق) اداتنک قافی دخی عینه تبدیل اولنمق قاعده دندر .

— تصریف —

منفی	مثبت
کله جک ، کله جکک ، کله جکم	کله جک ، کله جکک ، کله جکم
کله جکزر ، کله جکسکز ، کله جکلر	کله جکزر ، کله جکسکز ، کله جکلر

« فعل التزامی »

فعل التزامی — ملتزم اولان برایشه دلالت ایدن صیغه لردر .
ماده اصلیه نک اخی ساکن ایسه (ه) متحرک ایسه «یه» اداتلری علاوه سیله مفرد غائب لر زیاده سیله جمع غائب وضعیر فعلیلر

الحاقیه متکلم و مخاطب صیغه لری تشکیل اولنور .
 فقط : مفرد متکلملرده ضمیردن اول بر (ی) و جمع متکلملرده
 (لم) لفظنه تبدیل قلمق شیوه لساندندر .
 — تصریف —

منفی	مثبت
کله بيم ، کله سک ، کله بيم	کله بيم ، کله سک ، کله
کله لم ، کله سکز ، کله لم	کله لم ، کله سکز ، کله لر

« فعل و جوبی »

فعل و جوبی — طلب اولنان برایشه دلالت ایدن صیغه لردر .
 ماده اصلیه نک اخرینه (ملی) اداتی علاوه سیله مفرد غائب
 و (لر) زیاده سیله جمع غائب و ضمیر فعلیلر الحاقیه متکلم و مخاطب
 صیغه لری تشکیل اولنور .

— تصریف —

منفی	مثبت
کلملی بيم ، کلملی سک ، کلملی بيم	کلملی بيم ، کلملی سک ، کلملی
کلملی لم ، کلملی سکز ، کلملی لم	کلملی لم ، کلملی سکز ، کلملی لر

« امر حاضر »

امر حاضر — بر فعلک اجراسنی (مخاطبه) امر و تبهی بیان ایدن
 صیغه لردر . ادات مصدر حذف اولندقدده قلان ماده اصلیه امر حاضرک
 مفرد مخاطبی اولوب بر ضمیر فعلی الحاقیه جمع مخاطبی تشکیل
 اولنور .

— تصریف —

منفی	مثبت
کله بکر ، کله	کل ، کلیکنز

قاعده — امر حاضرک جمع محاطی بعضاً [ی ک] [وک] علاوه —
 سیله تشکل ایدر : سو — سویک — اول — اولوک کبی
 بوقاعده نهی حاضرده عینله جاریدر :
 سومه — سومه یک — اوله — اوله یک کبی
 « امر غائب »

امر غائب — برفعلک اجراسنی (غائبه) امر و تنهیی بیان ایدن
 صیغه لردر . ماده اصلیه نک اخرینه « سون » اداتی علاوه سیله مفرد
 و (لر) زیاده سیله جمعی تشکیل اولنور

امر غائب — تصریف — نهی غائب
 کلسون ، کلسونلر — کلسون ، کلسونلر

- ۱ — فعللر صیغه جهتله قاچ قسمه منقسمدر ؟ ۲ — افعال بسیطه نیه
- دیرلر ؟ ۳ — افعال مرکبه نیه دیرلر ؟ ۴ — افعال بسیطه قاچه ایریلیر ؟
- ۵ — فعل زمانی نیه دیرلر ؟ ۶ — فعل زمانی قاچ صیغه مختلفه یه آیرلشدر ؟
- ۷ — تعداد ایدیکیز ؟ ۸ — فعل زمانیلرده ملحوظ معتبر اولان زمان قاچدر ؟
- ۹ — ذات قاچدر ؟ ۱۰ — هرفعلک قاچ صیغه مطرده لری وارددر ؟
- ۱۱ — ماضی شهودی نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۲ — ماضی نقلی
 نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۳ — فعل حال نیه دیرلر و نصل تشکیل
 اولنور ؟ ۱۴ — فعل مضارع نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۵ — فعل
 مستقبل نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۶ — فعل التزامی نیه دیرلر و
 نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۷ — فعل وجوبی نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۸
 امر حاضر نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟ ۱۹ — امر غائب نیه دیرلر و
 نصل تشکیل اولنور ؟

— فعل فرعی —

- ۲ — فعل فرعی : مصدر دن مشتق اولدقلری حالده صفت
 معناسنی مفید اولان کلمه لردر . بونلره صفات مشتقه دخی دیرلر .

فروع افعال : (اسم فاعل ، اسم مفعول ، صفت مشبیه ، صفت مبالغه) نامریله درت صیغه دن عبارتدرکه فعللردن یاییلدینی ایچون بونلره : { فرع فعل } نامی ویرلمشدر .

(اسم فاعل)

۱ — اسم فاعل — معنای فعلی کندیسيله قائم اولان کله در . معلوم اولان فعللردن ماده اصلیه نك آخری ساکن ایسه : (ن) متحرك ایسه : (ان) ویا بر « یچی » اداتی علاوه سیه تشکیل اولنور .

— تصریف —

مثبت	،	کلنر	،	کلین	منفی	،	کلینلر
کلن	،	کلجیلر	،	کلجی	،	کلجیلر	کلجیلر

« اسم مفعول »

۲ — اسم مفعول — معنای فعلی کندیسنده واقع اولان کله در . مجهول اولان فعللردن ماده اصلیه نك آخری ساکن ایسه : (ن) متحرك ایسه (ان) ویا بر « مش » اداتی علاوه سیه تشکیل اولنور .

مثبت	—	تصریف	—	منفی
کوریلن ، کوریلنلر		کوریلن		کوریلنلر
سورلش ، کورلشلر		کورلش		کورلشلر

« صفت مشبیه »

۳ — صفت مشبیه — وصفیت معناسنی اشعار ایدن صیغه لردر . ماده اصلیه نك آخرینه خفیلرده : (کین ، کون ، قاف) رتقیلرده : (غین ، غون ، قاف) اداتلری علاوه سیه تشکیل اولنور . فقط بونلر مطرد اوله رق هر ماده دن یاییله منزل .

حقیف	— تصریف —	تقیل
بزکین ، بزکینلر		طالغین ، طالغینلر
دوشکون ، دوشکونلر		بورغون ، بورغونلر
کسک ، کسکلر		یانقلر ، یانقلر

• صفت مبالغه •

۴ — صفت مبالغه — معنای فعلینک قوت و شدتی بیان ایدن صیغه لردر. ماده اصلیه نك آخربینه حقیقلرده: (کن کیچ) و تقیللرده: (غان ، غیچ) اداتلرینک علاوه سیله تشکیل اولنورلر .
بونلرده صفت مشبهلر کبی مطرد اوله رق هر ماده دن باییه مزملر.

حقیف	— تصریف —	تقیل
ایشتکن ، ایشتکنلر		صولوغان ، صولوغانلر
بیلکیچ ، بیلکیچلر		طالغیچ ، طالغیچلر

- ۱ — فعل فرعی نیه دیرلر ؟ ۲ — بونلره دهانه دینیلیر ؟ ۳ — فروع فعالی تعداد ایدیکز ؟ ۴ — اسم فاعل نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟
- ۵ — اسم مفعول نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟ ۶ — صفت مشبه نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟ ۷ — صفت مبالغه نیه دیرلر و نصل تشکیل اولنور ؟

— افعال مرکبه —

- ۲ — افعال مرکبه — افعال بسیطه ایله بعضی خصوصی مصدرلرک ترکیبیدن حاصل اولان فعللردر . بونلرده ایکی قسمه منقسمدر .
- ۱ — برنجی قسم افعال مرکبه — فعل اعانه دنیلان و بوکون مصدری متروک اولان (ایمک) مصدرندن مشتق : { ایدی ، ایمش ، ایسه } صیغه لرندن عبارتدر .

بونلردن : (ایدی) ایله تشککل ایدن فعللره { فعل حکایه }
 (ایمش) ایله ترکیب ایدن فعللرده : { فعل روایت } و (ایسه)
 ایله ترکیب ایدن فعللرده : { فعل شرطی } نامی و بریلیر .

○ فعل حکایه ○

فعل حکایه — فعلک مضمونتی کورمک طریقله حکایه به دلالت
 ایدن فعللردر . افعال بسیطه نك آخرینه فعل اعانه نك ماضی* شهودیسی
 علاوه اولنه رق تشکیل اولتور :

مثبت — تصریف — منفی

کلدی ایدم ، کلدی ایدک ، کلدی ایدی   کلدی ایدم ، کلدی ایدک ، کلدی ایدی
 کلدی ایدک ، کلدی ایدیکز ، کلدی ایدیلر   کلدی ایدک ، کلدی ایدیکز ، کلدی ایدیلر

○ فعل روایت ○

فعل روایت — فعلک مضمونتی ایشتمک طریقله نقل وروایت
 دلالت ایدن فعللردر . افعال بسیطه نك آخرینه فعل اعانه نك ماضی*
 نقایسی علاوه اولنه رق تشکیل اولتور . فقط ماضی* شهودیلر نقل
 طریقله افاده اولنه مدیغندن بونلرک روایت صورتلری مستعمل دکلدور .

مثبت — تصریف — منفی

کلش ایتمم ، کلش ایتمسک کلش ایمش   کلش ایتمم ، کلش ایتمسک ، کلش ایمش
 کلش ایتمز ، کلش ایتمسکز ، کلش ایتملر   کلش ایتمز ، کلش ایتمسکز ، کلش ایتملر

○ فعل شرطی ○

فعل شرطی — لاحق اولدینی بر جمله نك مضمونتی دیگر بر جمله به
 ربط ایدن فعللردر . افعال بسیطه نك آخرینه فعل اعانه نك صیغه
 شرطیه سی علاوه اولنه رق تشکیل اولتور .

مثبت — تصریف — منفی
 کادم ایسه م، کادی ایسه ک، کادی ایسه
 کادی ایسه ک، کادی ایسه کر، کادی ایسه لر
 کادی ایسه م، کادی ایسه م، کادی ایسه ک، کادی ایسه کر، کادی ایسه لر

- ۱ — افعال مرکبه نیه دیرلر ؟ ۲ — قاچ قسه منقسمدر ؟ ۳ — برنجی
 قسم افعال مرکبه نصل ونه دن مشتق در ؟ ۴ — قاچ قسه ایریلیر ؟ ۵ — فعل
 حکایه نیه دیرلر ونصل تشکیل اولنور ؟ ۶ — تصریف ایدیکز ؟ ۷ — فعل
 روایت نیه دیرلر ؟ ۸ — نصل تشکیل اولنور ؟ ۹ — تصریف ایدیکز ؟
 ۱۰ — روایت صورتلری نصلدر ؟ ۱۱ — فعل شرطی نیه دیرلر ونصل تشکیل
 و تصریف اولنور ؟

« تصریف افعال حکایات »

بیادی ایدم	بیادی ایدک	بیادی ایدی	} شهودی
بیادی ایدک	بیادی ایدیکز	بیادی ایدیلر	
بیادم ایدی	بیادک ایدی	بیادی ایدی	
بیادک ایدی	بیادیکز ایدی	بیادیلر ایدی	
بیلمش ایدم	بیلمش ایدک	بیلمش ایدی	} نقلی
بیلمش ایدک	بیلمش ایدیکز	بیلمش ایدیلر	
بیلیر ایدم	بیلیر ایدک	بیلیر ایدی	} مضارع
بیلیر ایدک	بیلیر ایدیکز	بیلیر ایدیلر	
بیلیور ایدم	بیلیور ایدک	بیلیور ایدی	} حال
بیلیور ایدک	بیلیور ایدیکز	بیلیور ایدیلر	
بیله جک ایدم	بیله جک ایدک	بیله جک ایدی	} مستقبل
بیله جک ایدک	بیله جک ایدیکز	بیله جک ایدیلر	
بیله ایدم	بیله ایدک	بیله ایدی	} التزامی
بیله ایدک	بیله ایدیکز	بیله ایدیلر	
بیلملی ایدم	بیلملی ایدک	بیلملی ایدی	} وجوبی
بیلملی ایدک	بیلملی ایدیکز	بیلملی ایدیلر	

« تصريف افعال روایات »

. . . . .	. . . . .	. . . . .	[۱]	شهودی
کرمش ایتمش	کرمش ایتمشك	کرمش ایتمم	}	نقل
کرمش ایتملر	کرمش ایتمشکر	کرمش ایتمیز		
کرر ایتمش	کرر ایتمشك	کرر ایتمم	}	مضارع
کرر ایتملر	کرر ایتمشکر	کرر ایتمیز		
کزیبور ایتمش	کزیبور ایتمشك	کزیبور ایتمم	}	حال
کزیبور ایتملر	کزیبور ایتمشکر	کزیبور ایتمیز		
کره جک ایتمش	کره جک ایتمشك	کره جک ایتمم	}	مستقبل
کره جک ایتملر	کره جک ایتمشکر	کره جک ایتمیز		
کره ایتمش	کره ایتمشك	کره ایتمم	}	الترامی
کره ایتملر	کره ایتمشکر	کره ایتمیز		
کرملی ایتمش	کرملی ایتمشك	کرملی ایتمم	}	وجوبی
کرملی ایتملر	کرملی ایتمشکر	کرملی ایتمیز		

« تصريف افعال شرطیه »

یازدی ایسه	یازدی ایسهك	یازدی ایسه م	}	شهودی
یازدی ایسه لر	یازدی ایسه کر	یازدی ایسه ك		
یازمش ایسه	یازمش ایسهك	یازمش ایسه م	}	نقل
یازمش ایسه لر	یازمش ایسه کر	یازمش ایسه ك		
یازار ایسه	یازار ایسهك	یازار ایسه م	}	حال
یازار ایسه لر	یازار ایسه کر	یازار ایسه ك		
یازیبور ایسه	یازیبور ایسهك	یازیبور ایسه م	}	مضارع
یازیبور ایسه لر	یازیبور ایسه کر	یازیبور ایسه ك		
یازه جق ایسه	یازه جق ایسهك	یازه جق ایسه م	}	مستقبل
یازه جق ایسه لر	یازه جق ایسه کر	یازه جق ایسه ك		
یازملی ایسه	یازملی ایسهك	یازملی ایسه م	}	وجوبی
یازملی ایسه لر	یازملی ایسه کر	یازملی ایسه ك		

[۱] روایتک ماضی شهودی صیغه سی بوقدر .

اخطار — افعال مذکورہ معلومک مثبتیندن بوجہله تشکیل
وتصرف اولندقلری کبی مجهولک مثبت ومنفییندن عین صورتله
تشکیل وتصرف اولنورلر .

• صیغه استفهامیه •

افعالک برده استفهام صورتلری واردرکه (برایشک وقوع ویا
عدم وقوعندن سؤال ایچون استعمال اولنور) و مفرد غائبله
استفهام اداتی اولان (می) لفظی علاوه ایدیلهرک استفهام صیغه لری
تشکیل ایدیلهر .

فقط — فعللرک جمع غائبیندن ماعداده ادات استفهام ضمیر
فعلیدن اول کلک ویا لکز ماضی* شهودیلرک بالجمله اشخاصنده ضمیر
فعلیدن صکره بولنمق شیوه لسان ترکییندر .
کلدکی؟ کوردبکزی؟ بیلمشی؟ بیلهجکی؟ اکلارمیکز؟ اکلایلمی؟ کبی

— ایکنجی قسم افعال مرکبه —

ایکنجی قسم افعال مرکبه — یالکز بیلمک ، ویرمک ، اولمق ،
طورمق ، کورمک ، قالمق ، کلک ، یازمق کبی بعض خصوصی
مصدرلرله ترکیب ایدن فعللردرکه بش نوعدر .

• افعال اقتداریه •

۱ — فعل اقتداری : بر فعلک اجراسنده فاعلک اقتدارینی
بیان وافاده ایدن فعللردر . فعل التزامینک مفرد غائبیننه [بیلمک]
مصدرینک علاوه سببه تشکیل اولنورلر : یازم بیلمک ، اوقویه بیلمک کبی

— تصریف —

یازہ بیلدی	یازہ بیلدک	یازہ بیلدم
یازہ بیلدیلمز	یازہ بیلدیلمز	یازہ بیلدکم

— افعال تعجیلیه —

۲ — فعل تعجیلی : برایشک اجرا سنده فاعلک تعجیلانی بیان ایدن صیغه لردر . ماده اصلیه نك آخری ساکن ایسه بر (ی) حرکه لی ایسه بر (بی) علاوه ایدلد کد نصکره [ویرمک] مصدر بله تشکیل اولنور :

یازی ویرمک ، اوقوی ویرمک ، اکلانی ویرمک کبی .

— تصریف —

یازی ویردم	یازی ویردک	یازی ویردی
یازی ویردکم	یازی ویردیلمز	یازی ویردیلمز

— افعال زمانیه —

۳ — افعال زمانیه : مصدر لری زمان ماضی و یا خود زمان استقباله دلالت ایدن فعل لردر . ماضی نقلی و یا خود مستقبل مفرد غائب زینه [اولمق] مصدری علامه سیله تشکیل اولنور لر : یازمش اولمق ، یازمحق اولمق کبی .

— تصریف —

یازمش اولدم	یازمش اولدک	یازمش اولدی
یازمش اولدکم	یازمش اولدیلمز	یازمش اولدیلمز

— افعال استمراریه —

۴ — فعل استمراری : فاعلک برایشی اجراءه دوام اوزره

بولنديغى بيلدیرن فعللردر فعل التزامینک مفرد غائبلرینه : « طور مق ، کورمک ، قالمق ، کیمک » مصدرلرینک علاوه سبيله تشکیل اولنورلر : « اوقوبه کور ، یازم طور ، شاشه قالسونلر اوله کلشدر » کبی فقط — بونلرک صیغه لری محدود اولوب هر فعلدن یاییله منز .

— تصریف —

باقه قالدی	باقه قالدک	باقه قالدیم
باقه قالدیلر	باقه قالدیکیز	باقه قالدیق
الح		

— افعال مقاربه —

۵ — فعل مقاربه -- برفعلک در عقب حصولی بیلدیرن فعللردر . فعل التزامینک مفرد غائبلرینه (یازمق) مصدرینک علاوه سبيله تشکیل اولنورلر .

دوشه یازمق ، قیرمه به یازمق کبی .

بوفعلک تصریفی دخی محدود در زیر هر فعلدن یاییله منز .

— تصریف —

دوشه یازدم	دوشه یازدک	دوشه یازدی
دوشه یازدق	دوشه یازدیکیز	دوشه یازدیلر

[اخطار] بوبش صورتله یاییلان ایکنجی درجه افعال مرکب لر تکرار فعل اعانه لرله ترکیب ایشدکده بونلرک دخی : « حکایت ، روایت ، شرطیه » صیغه لری حاصل اولور .

ایکنجی قسم افعال مرکبه هانکی مصدر لر دن یاپیلیر ؟ قاچ نوعدر . ؟
 فعل افتداری نیه دیر لر ؟ نصل تشکیل اولنور ؟ فعل تعجیلی نیه دیر لر ؟ ونصل
 تشکیل اولنور ؟ افعال زمانیه نیه دیر لر ونصل تشکیل اولنور ؟ افعال استمراریه
 نیه دیر لر ونصل ونشکیل اولنور ؟ افعال مقاربه نیه دیر لر ونصل تشکیل
 اولنور ؟ ایکنجی قسم افعال مرکبه فعل اعانه ایله ترکب ایدرمی ؟ نصل یاپیلیر ؟

✽ ربط صیغه لری ✽

کلامی بربرینه ربط اتمک ایچون قوللانیلان صیغه لر در .
 و بونلرده سکر قسمدن عبارتدر :

- ۱ — صیغه صله : فاعله مضاف اولان صیغه لر در ماضی شهودینک
 مفرد غائب لرینه حقیقه لرده : کی ، تقبل لرده (غی) اداتی علاوه سیله
 صله شهودی ؛ ومستقبلک مفرد غائب لرینه (ی) علاوه سیله صله نقلی
 تشکیل اولنور : (کادیکی ، اوقودینی) (سووچکی ، بوله جنی) کی
- ۲ — صیغه عطفیه : ایکی کلمه نك سامعه یه خوش کلمه جک صورتده
 ربطی ایچون استعمال اولان صیغه لر در . ماده اصلیه نك اخری
 ساکن ایسه (وُب) متحرک ایسه : (بوب) علاوه سیله تشکیل
 اولنور : کلوب ، سووب ، بولوب کی
- ۳ — صیغه تعقیبیه : کندندنصکره کنک در عقب وقوعی
 ییلدیرن صیغه لر در . ماده اصلیه نك اخری ساکن ایسه (نجه) متحرک
 ایسه برده (ی) زیاده قیلنه رق تشکیل اولنور : (کانجه ، اوقونجه) کی
- ۴ — صیغه ابتداییه : کندیسندن صکره کان فعلک بدأ ابتدکی
 زمانی کویستن صیغه لر در . فعل التزامینک مفرد غائب لرینک اخرینه
 (لی) علاوه سیله تشکیل اولنور : کاهلی ، کورملی ، اوقوبه لی ،
 یازملی کی

بعضاً بوکا (دنبری) لفظی دخی علاوه اولنور : کله لیدنبری ،
خبر وبره لیدنبری کی .

۵ — صیغه انتهائیه : کندیسندن صکره کلن فعلک زمان انهناسنی
تعین ایدن صیغه لردر . صیغه تعقیبیه لرك آخربنه (به قدر) علاوه .
سیله تشکیل اولنور : کلنجه به قدر ، کیدنجبه قدر او قویبنجبه قدر کی .

۶ — صیغه توقییه : کندیسندن صکره کلن فعلک زمان وقوعی
تعین ایدن صیغه لردر . ماضی شهودینک جمع متکلمنک آخربنه (جه)
علاوه سیله تشکیل اولنور : کلدکجه ، او قودکجه یازدکجه قالدکجه کی .

۷ — صیغه تمثییه : کندیسندن صکره کلن فعلک صورت وقوعی
بیایدیرن صیغه لردر . صیغه صله لرك آخربنه (کی) یا خود (مثللو)
کله لر لرندن برینک علاوه سیله تشکیل اولنور : کلدیکی کی یا بدینی مثللو .
کی بو صیغه لر بعضاً معنای تعقیب و مفاجه نی دخی مفید اولور لر :

باقدینی کی دوشدی ، دوشدیکی کی اولدی ، کی .

۸ — حال ترکیبی — فاعلک نه حالده بولندیغنی بیایدیرن صیغه لردر .
فعل التزامینک مفرد غائبلربنه حقیقلرده « رک » و نقللرده
« رق » اداتلربینک علاوه سیله تشکیل اولنور : دوشنه رک کلدی
سوینه رک کیتدی کی .

صیغه ربطیه نیه دیرلر ؟ قاجه منقسمدر ؟ صیغه صله نیه دیرلر ؟ نصل
تشکیل اولنور ؟ صیغه عطفیه نیه دیرلر ؟ نصل تشکیل اولنور ؟ صیغه تعقیبیه
نیه دیرلر ؟ نصل تشکیل اولنور ؟ صیغه ابتدائیه نیه دیرلر ؟ نصل تشکیل ؟
بعضاً بونلره نه علاوه اولنور ؟ صیغه انتهائیه نیه دیرلر ؟ نصل باپیلیر ؟ صیغه
توقییه نیه دیرلر و نصل باپیلیر ؟ صیغه تمثییه نیه دیرلر و نصل باپیلیر ؟ حال
ترکیبی نیه دیرلر ؟ نصل تشکیل اولنور ؟

بشنجی فصل

ادوات

یاخود : حروف معانی

ادوات — مستقل بر معنی افتاده ایتمیوب دیکر کله لره ربط اولندقدده
خصوصی معنایه دلالت ایدر لر .

۱. آ (آ) کلامک اولنده بولنورسه ادوات ندا ، آخرنده
بولنورسه ادوات تأکید اولور : آ برادر نیچون وقتیه کلبورسک ،
باقه کز آ بنده کزه نلر سویابور کی .

(آی) ادوات ندادر ، ای قیمتی بیلیمین کنجلك زمانلری کی .
(آی) تعجب ، و تأثر اداتیدر : آی نه زمان تشریف بیوردی ،
آی وجودیمک هریری آغریور کی
(آه) ادوات تحسردر : آه کنجلك آه نه اولور بردها عودت
ایسه ک کی .

(اوف) تأثر و ملال اداتیدر : اوف جانم صیقلیور کی .
(اوخ) ادوات تلذذدر : اوخ آرتق ایشلیمی بتردم کی .
(امان) ادوات استمداددر : امان فنا اولیورم بیتشکنز کی .
(آرتق) ادوات اکتفادر : آرتق بومشقتلره تحمل ایدمه جکم کی .
(آنحجق) ادوات حصددر : آنحجق بواینی سن یایه بیلیرسک کی .
(اصلا) نغیه مخصوص ادوات تأکیددر : بوسوزی اصلا قبول ایتم کی

(اگر) ادات شرطدر : اگر چالیشرا بسهك ادم اولورسك كبی
 (الذ) ادات تفضیلدر : هنرلك الذاعلاسی او قویوب یازمقدر كبی
 (البت ، البتہ) ادات تأکید در درسه چالیشمیان البتہ بشپان
 اولور . كبی

(اوبله) تصدیق و تمجیل ادانیدر : اوایشك اوبله اولمی ایجاب
 ایدر . و اوبله اولدی كبی

(اوت) ادات تصدیقدر : احمد افندی بلمدی ؟ اوت كلدی كبی
 (ایچون) ادات تخصیصدر : اق ایچہ قره کون ایچوندر . كبی
 (ایشته) ادات تکیه در : ایشته سكا سوبیلورم عقلنی باشنهال كبی
 (ایکن) ادات حالدر : افاج باش ایکن اکر بیلیر كبی
 (اوزره) ادات استیلادر : ایاق اوزره طوردی كبی

مصدرلره لاحق اولدوقده تعلیل معناسی افاده ایدر کینمك اوزره كلدی كبی
 (ایله) ایکی شیئی بربرینه مقارن کوستررسه (ادات مقارنت)
 برشینه دیگر برشیننی واسطه کوستررسه (ادات وساطت) ، برشیننی
 دیگر برشیننه سبب کوستررسه (ادات تعلیل) اولور : وبعضاً تخفیف
 اولنهرق (له) صورتنده یازیلیر : ایی ایله کورشكای اولهسك ،
 انسان فضیلتی چالشمقله اکتساب ایدم بیلیر ، طوضریلیق ایله بلان
 قرداش اولماز كبی

وساطته مثال : قلم ایله یازدم ، واپور ایله کلام آراه ایله
 کیده جکم كبی .

تعلیله مثال : خسته لقله اویقو خیل زماندن بری ستمه اوغرا اراز
 اولدی كبی .

(آی) ادات استیضاحدر : آی درسه چالیشیور میسکز باقهلم كبی .

- (آی) ادات ملالدر : آی اما اوزانديکنز بوبخنی قبايه لم کبی .
 (امان) استکراه و ملال ادايتدر : امان هيچ لقردی اکلماز اولديکنز کبی .
 (امان) ادات تحذيردر : امان درسه چالش صکره صنفده قاليرسک کبی .
 (امان) ادات تشويقدر : امان اولادم کورهم سنی کبی .
 (امان) ادات تلذذدر : امان نه کوزل اولدی . کبی .
 (امان) ادات استمدادر : امان يتيشکنز فنا اوليورم کبی .
 (ایچون) ادات تملیلدر : سوزیمی دکله دیکک ایچون سنی سويورم کبی .
 (ایواه) ادات تحسیرر : ایواه وقتک نهدر اولدیننی اکلایه مدم کبی .
 « ب » (با) فارسیدن مأخوذ ادات مصاحبتدر : مکتب سعادتدن باشهادتنامه نشئت ایلدم کبی
 (باری) ادات اکتفادر : درسه چالشمیورسکنز باری اوصولو اوطوریکنز کبی .
 (برابر) ادات تشریک و معیتدر : پدرمله برابر یقه جغه کیده جکنز کبی .
 (بلکه) ادات احتمالدر : بلکه چالیشیرده آدم اولور کبی .
 (بلکه) ادات اضرايدر : چالشمق سنک ایچون لازم و بلکه الزمدر کبی .
 (بیله) عطف و تشویق اداتیدر : درسه چالشدی و مکافات بیله الدی کبی .

- (بَر) فارسیدن مأخوذ ادات استعلا در : بر موجب قاعده
ترجیمه مضاف الیه اول ، مضاف صکره کلیر کبی .
- (بَرِی) ادات ابتدادر : مکتبه کله لیدنبری جوق استفاده لر
ایتدی کبی .
- (بتون) ادات تعمیمدر : بتون شاکردان مظهر مکافات
اولدی کبی .
- (بر) ادات تنکیدر : بر کتاب الدم کورمیسک کبی .
- (ب) عربجه دن مأخوذ ادات تعلیلدر : بالعز والشرف ، بالین
والاقبال کبی .
- (بَرای) فارسیدن مأخوذ ادات تعلیلدر : برای تبدیل هوا
بروسه یه کیده جکم کبی
- (بویله) ادات تمثیلدر : اشته درسه بویله جالشملی کبی .
- « پ » (پک) ادات مبالغه در : شوچوجفک حالی پک خوشمه
کدیور کبی .
- « ت » (تا) فارسیدن مأخوذ ادات اتقاد ، داخل اولدینی
کلمه نك اولنه بر (ب) زیاده ایدیلیر : تابصباح درسه جالشدم کبی .
- (تک) تمنی التزامی ادایتدر : تک سن درسه چالش بن سکا
استدیکنک کتابی الیرم کبی .
- « ج » (جه) ادات نسبتدر بهض اسملره لاحق اولور : عربجه
صرف ترجمه قواعد کبی .
- (جه) ادات تقلیل اولور و صفتلره داخل اولور : بیاضجه
قره جه کبی .
- (جه) ادات تشبیه در اسملره لاحق اولور : مرتجه سوز انساجه

معاملہ کی . وبعضاً بوکا (سنہ) لفظی داخل اولور : مرتجہ سنہ سوز
انسانجہ سنہ معاملہ کی ،

(جہ) ادات مطابقت اولور : بوایش نیجہ بویلہ در کی .

(جہ) ادات تمیز اولور : احمد اقدی سنجہ دہا بیو کدر .

(جہ) تکثیر و تائید اداتیدر : ایجہ درسی یادم ، کی .

(جک ، جق ، جکز ، جفز) اداتلری تصغیر ایچوندر : بیوجک

کتاب ، کوجوجک جوجق ، بیچارہ قز جفز ، زواللی ادجکز کی .

• ج • (چونکہ) ادات تعابلدی : کیمنک خطاسنی یوزینہ

اورمہ چونکہ فائدہ سزدر کی .

(جہ) فارسیدن مأخوذ ادات تصغیردر : دیوانچہ . کانیچہ کی .

(جہ) فارسیدن مأخوذ ادات استفہامدر : (چہ فائدہ اول

دوشونملی ایدک کی .

• خ • (خبلی) ادات تکثیردر : خبلی وقتدر مکتبہ دوام ابدییور

حالا برشی آکلامش کی .

• د • (در) ادات خبردر : سری وغیرت حصول مطلبک

سرمایہ سبدر کی .

(دخی) ادات عطفدر : وجودہ عارض اولہ جق خستہ لقلردن

توقی فن حفظالصحبہ ، روحہ عارض اولہ جق فسالقلردن توقی

دخی علم اخلاقہ محتاجدر کی .

(دن) ادات ابتدادر : بوکون صباحدن اقتسامہ قدر درسہ

چالشم کی .

- (دن) ادات بیان اولور بر شیک جنسی نوعی بیان ایدر :
التوندن بوزک طاشدن بنا کی .
- (دن) ادات تبیضدر : قواعددن درت درس او قودق کی .
- (دن) مفعول غنه ادانیدر : شو مکافاتی صرف درسندن آلم کی .
- (ده) ادات ظرفدر : دنیا ده چالشمق کی شرف و مزیت اوله ماز کی .
- (ده) ادات استمرار اولور : و مصدر لره لاحق اولور احمد
اقدی مکتب سعادتده تحصیل ایتمکده در کی .
- (ده) ادات عطفدر اکثریا تشریک بیان ایدر : رؤف بک ده
مکافاة آلدی کی .
- (دکل) ادات نفیدر : عقل یاشده دکل یاشده در کی .
- (دها) ادات تفضیلدر : انسان چالشدنجه دها زیاده مستفید اولور .
- (دها) هنوز مناسبه ادات حال اولور : دها بو یاشده ایکن
خیلی معلومات کسب ایتدی کی .
- (دها) ادات استیضاحدر : دها نلر او قبور سکز کی .
- (دَر) فارسیدن مأخوذ ادات ظرفدر : در سعادت ، در علیه کی
(دك ، دكين) ادات اتها در اکثریا شعرده استعمال اولور .
- | حاصلی بیهوده به چکدم امك |
| اغلرم آه ایلرم تا صبحه دك |
- ز • (زیرا) ادات تعلیلدر : علم غایت عالی و مقدس بر فضیلتدر .
زیرا ، بالجمله احوال حرکاتمزه لایق اولان خصوصاتی بزه کوستر .
(زار) فارسیدن مأخوذ ادات مکاندر : کلزار ، لاله زار ،
چنزار کی .
- س • (سز) ادات نفیدر : باره سز بولسز بوله چیقیلیرمی؟ کی

(سزین) نفیہ مخصوص ادات حاکم مصدر لزم لاحق اولور :
چالشه سزین درس او کر نیلمز کی .

(ستان) فارسیدن مأخوذ ادات مکامدر : کستان ، افغانستان کی .
• ش ، (شمعی) ادات حاکمدر : یک افندی شمعی کله جکدر .
• ص ، (سانکه) ادات تمثیلی و تعریفدر نہ قدر اوصولو
برجوجق سانکه بر ملک ، سانکه بن سزی طائیورم کی .
• ط ، (طولانی) ادات تعلیلدر : ذکی افندی درسه جالیشدیفندن
ضولانی برنجی اولدی کی .

• غ ، (غایت) ادات مبالغہدر : بوافندی غایت جالشقاندر کی .
• ف ، (فقط) ادات حصردر : فقط بویازی بی اویازم بیلیر کی .
(فقط) ادات استدر اکدر : بوافندی برامازدر . فقط درسه جالیشیر کی .
• ق ، (قدر) ادات اتہادر : امتحانہ قدر درسری اکال ایتملی کی .
• ک — گن ، (گویا) ادات تمثیلدر : شو جوجق گویا بیوک
ادم کی حرکت اییدیور کی .

(گویا) ادات تعریف اولور : گویا درسی بیلوردمش کی .
(کی) ادات تشبہدر : ملک کی اوصولو برجوجق کی .
(گورہ) ادات مطابقتدر : هرکس بورغانہ کورہ اباغنی
اوزاتملیدر کی .

(کہ) ادات ربطدر : دنیا باقیہی کہ آخرت دوشونئمہ سون کی .
(کہ) ادات بیان اولور : فن اوقدر ترقی ایتمشدر کہ اولجہ محال
ظن اولنان شیلرک جملہ سی کشف اولندی . کی
• ل ، (لکن) ادات استدر اکدر : دعوتکرہ مع الشکر اجابت
ایدردم لکن معذرتم ظہور ابتد کی .

(لک — لق) ادات مکاندر : اغاجلق چابرق محللر خوشه کیدر کی .

(لک — لق) مصدر و صفتلره داخل اولدوقده ادات تا کیده اولور . جالشعلاق، زهنی اچار تذبلك ایسه زهنه طور غوناق و برر کی .

• م ، (می) ادات استفهامدر : علمک فائده سی انکار اولنور می کی .

• ن ، (نشکیم) ادات تمثیلدر : نشکیم عریجه ده دخی بویله در کی .

(نیجه) ادات تکثیردر : جناب حق پاشاهمز افندمز حضر تلرینی

نیجه سنلر تحت عالی بخت عثمانیده بردوام بیورسون آمین کی .

(نه) تحسین و تعجب اداتیدر : نه سعادت ! نه لطافت ممالک

شاهانه تک هریری کلزار معرفت اولدی کی

(نه) ادات نفیدر : نه بازدی نه اوقودی کی .

(نه) ادات استفهامدر ذوالعقولک غیریده قولانیلیر :

نه اوقیورسک کی .

• و ، (و) ادات عطفدر : جناب حقه نبی زیشانه و اولی الامر

اطاعت و جیبه زمتدر کی .

• ه ، (ها) ادات تنبیهدر : درسه چالشکرها صکره بشپان اولورسکر .

(ها) ادات مساواتدر : هایدر افندی گلش هاسز کی .

(هایدی) ادات تشویقدر : افندیلر هایدی درسه چابشه لم کی .

(های های) ادات تصدیقدر : سوزیمه امنیت ایدر هایدسکر ،

های های کی .

(هر) ادات تعمیمدر : هر اینشک بر بوقوشی وارد کی .

(هب) ادات تعمیمدر : بونصیحتلر هب سزک ابولککنز ابجوندر کی .

(همان) ادات استعجالدر : همان کتابلری آلوب مکتبه کیتملی کبی .
 (همان) ادات استمرارددر : همان جناب حق سوکیلی بادشاهمز
 افدمز حضرتلرینه توکنمز عمرلر احسان بیورسون ، « دنیادههمان
 سن شرفوشان ایله صاغ اول ، کبی

(هله) ادات تخذیزدر : هله درسه چالشعه باق صنف
 کجه بیلمیسک کبی

(هله هله) ادات استیضاح اولور : هله هله سویله باقهیم کبی

(هیج) نغیه مخصوص ادات تا کیددر : هیج درسه چالشعبورسکز

« ی » (یا) ادات ندادر عربی کلملره لاحق اولور : یاربی ،

یارسول الله کبی

(یا) ادات تا کیددر : یازار او قورسک یا کبی

(یاخود) ادات تردیددر : تحفیف اولنه رق (یا) صورتنده دخی

قوللانیلیر : یابورایه تشریف بیورسونلر یاخود بز تصدیع ایدهم کبی

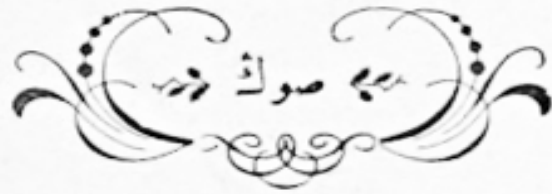
(ینه) ادات عطفدر : ینه تشریف بیوررلر ایسه ممنون

اولورز . کبی

(ینه) ادات تعریضدر : ینه می درسه چالشعدیکز کبی

(یوقسه) ادات عدولدر : کنجلیکده یازاوقویوخسه اختیارلقده

زحمت چکرسک کبی

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, SOYADI: Ayşe ÜNAL

Doğum Tarihi ve Yeri: 10.03.1979 Çumra

Eğitim Durumu

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
[Yüksek Lisans]	Selçuk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans	2006
[Lisans]	Selçuk Üniversitesi Fen- Edebiyat fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	2003
[Lise]	Akören Lisesi	1994

Bildiği Yabancı Diller:

Bilimsel Faaliyetleri:

İş Deneyimi

Stajlar:

Projeler:

Çalıştığı Kurumlar: (Kurum Adı, Görev, Yıl)

Atatürk Üniversitesi, Okutman, 2,5 yıl.

İletişim

Yazışma Adresi: Atatürk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu ERURUM

E-Posta Adresi: ayse.unal@atauni.edu.tr